

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВІННИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економіки та підприємництва
Кафедра економіки та підприємницької діяльності

І.В. ТОМАШУК, Л.Л. БОЛТОВСЬКА

«ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВА»
Методичні вказівки для організації практичної роботи
Студентів денної та заочної форми навчання
Галузі знань 07 Управління та адміністрування
Спеціальності 075 Маркетинг
Першого (бакалаврського) освітнього рівня

ВІННИЦЯ 2022

Томашук І.В., Болтовська Л.Л.

«Економіка підприємства». Методичні вказівки для організації практичної роботи студентів денної та заочної форми навчання галузі знань 07 Управління та адміністрування, спеціальності 075 Маркетинг першого (бакалаврського) освітнього рівня. Вінницький національний аграрний університет: ВНАУ, 2022. 157 с.

Рецензент:

Алескерова Юлія Володимирівна, доктор економічних наук, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування (Вінницький національний аграрний університет).

Затверджено до видання методичною комісією ВНАУ (протокол № 4 від 23.11.22р.) за поданням методичної комісії факультету економіки та підприємництва (протокол № 4 від 14.11.22р.).

Методичні матеріали призначено для практичних занять здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти денної та заочної форми навчання за галуззю знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 075 Маркетинг. Методичні рекомендації включають питання для диспуту, рефератів, есе, теми доповідей, задачі для практичного виконання, тести для контролю знань, а також список рекомендованої літератури.

ЗМІСТ

1	Передмова	4
2	Опис навчальної дисципліни	6
3	Структура навчальної дисципліни	7
4	Зміст дисципліни	8
5	Орієнтована тематика рефератів	135
6	Словник основних термінів	138
7	Методи навчання	152
8	Форми поточного та підсумкового контролю	152
9	Критерії оцінювання результатів навчання	152
10	Критерії поточного оцінювання знань здобувачів вищої освіти	154
11	Рекомендована література	155

1. ПЕРЕДМОВА

Соціально-економічні перетворення, що відбуваються в українській економіці та суспільстві загалом, потребують усвідомлення широким колом фахівців різних напрямів теоретичних основ функціонування сучасного підприємства та особливостей його практичної діяльності у сучасних умовах господарювання.

Дисципліна «Економіка підприємства» представляє собою систему спеціальних знань, які базуються на законах функціонування та розвитку виробничо-комерційних систем, що відображають стан і рух системи – підприємство, оцінку, діагностику й прогнозування його фінансово-господарської діяльності та вирішує протиріччя, що в ньому складаються.

Об'єктом вивчення являються підприємства. Предметом курсу є економічна система підприємства, яка виражає собою єдність економічних характеристик всіх елементів і процесів виробничої та господарської діяльності, що створюється та забезпечується головною метою підприємства. Економічна система є головною метою менеджменту, управління підприємством.

Метою дисципліни «Економіка підприємства» є оволодіння студентами виробничих відносин і загальних принципів економіки промисловості та на цій основі отримання ними спеціальних знань з конкретної економіки, необхідних для практичної діяльності в області економічного проектування на підприємстві, а також планування і реалізація заходів з підвищення ефективності виробництва.

Завданнями викладання даної дисципліни є вивчення студентами дії економічних законів стосовно розвитку економіки, дослідження господарських процесів, що відбуваються у виробничо-комерційних системах підприємств, методів техніко-економічних обґрунтувань планових і проектних рішень, наукових основ і шляхів прискорення соціально-економічного розвитку підприємства, підвищення ефективності підприємства, капіталовкладень та нової техніки, шляхів підвищення ефективності використання трудових, матеріальних, природних, інформаційних і фінансових ресурсів. У студента формується здатність розв'язувати складні задачі і проблеми у певній галузі професійної діяльності або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог.

Предметом вивчення економіки підприємства є теоретико-методологічні підходи щодо управління діяльністю господарюючих

суб'єктів, спрямованої на ефективне господарювання в умовах обмежених ресурсів з метою задоволення потреб.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен володіти інтегральними, загальними та фаховими компетентностями, зокрема:

Інтегральна компетентність - Здатність вирішувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері маркетингової діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування відповідних теорій та методів і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні компетентності:

ЗК4. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК5. Визначеність і наполегливість щодо поставлених завдань і взятих обов'язків.

ЗК7. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

Фахові компетентності:

СК3. Здатність використовувати теоретичні положення маркетингу для інтерпретації та прогнозування явищ і процесів у маркетинговому середовищі.

СК7. Здатність визначати вплив функціональних областей маркетингу на результати господарської діяльності ринкових суб'єктів.

СК12. Здатність обґрунтовувати, презентувати і впроваджувати результати досліджень у сфері маркетингу.

Програмні результати:

Р 3. Застосовувати набуті теоретичні знання для розв'язання практичних завдань у сфері маркетингу.

Р 6. Визначати функціональні області маркетингової діяльності ринкового суб'єкта та їх взаємозв'язки в системі управління, розраховувати відповідні показники, які характеризують результативність такої діяльності.

Р 16. Відповідати вимогам, які висуваються до сучасного маркетолога, підвищувати рівень особистої професійної підготовки.

Р 18. Демонструвати відповідальність у ставленні до моральних, культурних, наукових цінностей і досягнень суспільства у професійній маркетинговій діяльності.

Вивчення даної дисципліни формує у здобувачів освіти соціальні навички (soft skills): комунікативність (реалізується через: метод роботи в парах та групах, метод самопрезентації), робота в команді (реалізується через: метод проєктів), лідерські навички (реалізується через: робота в групах, метод проєктів, метод самопрезентації).

2. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійна програма, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 5	07 Управління та адміністрування 075 Маркетинг ОПІ Маркетинг Перший (бакалаврський)	Обов'язкова	
Атестацій – 2		Рік підготовки:	
		3	3
Загальна кількість годин: – 150		Семестр	
		5-й	5-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи студента – 4		Лекції	
		30 год.	6 год.
		Практичні, семінарські	
		28 год.	6 год.
		Самостійна робота	
		92 год.	138 год.
		Вид контролю:	
Екзамен			

Програма навчальної дисципліни передбачає перезарахування кредитів освітніх компонентів, отриманих студентами, які навчались за програмою академічної мобільності, неформальної та інформальної освіти за наявності відповідних підтверджуючих документів.

Передбачено розробка аудіокурсу, дистанційних online курсів для здобувачів з особливими освітніми проблемами (інклюзивної освіти).

3. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви тем	Кількість годин												
	денна форма							заочна форма					
	усь ого	у тому числі					усьог о	у тому числі					
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.	
2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13		
Атестація 1. Економічні основи функціонування підприємства в сучасній системі ринкових відносин													
Тема 1. Підприємство як суб'єкт та об'єкт ринкових відносин. Теорії підприємств та основи підприємництва.	10	2	2			6	12	2				10	
Тема 2. Цільові характеристики діяльності підприємства на ринку.	10	2	2			6	10					10	
Тема 3. Зовнішнє та внутрішнє середовище господарювання підприємства	10	2	2			6	14	2	2			10	
Тема 4. Основні фонди та оборотні засоби підприємства.	11	2	2			7	10					10	
Тема 5. Персонал підприємства, продуктивність, стимулювання та оплата праці	11	2	2			7	10					10	
Тема 6. Витрати підприємства і собівартість продукції, ціна та ціноутворення.	11	2	2			7	11		2			9	
Тема 7. Планування виробничої діяльності підприємства та обсягів реалізації продукції.	11	2	2			7	9					9	
Разом частиною 1	74	14	14			46	76	4	4			68	
Атестація 2. Ресурсне забезпечення, організація виробництва та фінансовий стан підприємства													
Тема 8. Ресурсний потенціал підприємства та його ефективність	10	2	2			6	9					9	
Тема 9. Матеріально-технічне забезпечення підприємств	10	2	2			6	13	2	2			9	
Тема 10. Науково-технічний прогрес та інтенсифікація виробництва	10	2	2			6	9					9	
Тема 11. Інвестиційно-інноваційна діяльність підприємства.	10	2	2			6	9					9	
Тема 12. Організація виробництва і забезпечення якості продукції	10	2	2			6	9					9	
Тема 13. Фінансово-економічні результати діяльності підприємства	10	2	2			6	9					9	
Тема 14. Ефективність та конкурентоспроможність підприємства	8	2	1			5	8					8	
Тема 15. Економічна безпека та антикризова діяльність	8	2	1			5	8					8	
Разом частиною 2	76	16	14			46	74	2	2			70	
Всього	150	30	28			92	150	6	6			138	

4. ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ

АТЕСТАЦІЯ 1. ЕКОНОМІЧНІ ОСНОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА В СИСТЕМІ РИНКОВИХ ВІДНОСИН.

ТЕМА 1. Підприємство як суб'єкт та об'єкт ринкових відносин. Теорії підприємства та основи підприємництва.

Питання для обговорення:

1. Підприємство як суб'єкт господарювання, його місце в системі ринкових відносин.
2. Організаційно-економічні умови функціонування підприємства в ринковому середовищі.
3. Основні функції підприємства
4. Класифікація підприємств та характеристика їх видів. Економічні особливості різних видів підприємств.
5. Підприємство як система. Модель підприємства. Сутність поняття «економіка підприємства».

Основні поняття: Підприємство, види підприємств, ознаки підприємства, зовнішнє середовище функціонування підприємства, підприємство як система, регулювання діяльності підприємства, економічні форми впливу держави на економіку, інфраструктура, підприємство як виробнича система.

Теми рефератів та фіксованих виступів:

1. Особливості визначення головних напрямків діяльності підприємств різних форм власності та сфер діяльності.
2. Мета створення та особливості функціонування об'єднань підприємств.
3. Активізація підприємницької діяльності в Україні.
4. Тенденції та проблеми розвитку малих підприємств в Україні.
5. Проблеми створення та функціонування спільних підприємств в Україні.
6. Державне регулювання діяльності підприємств: міжнародний та вітчизняний досвід.

Питання для контролю знань:

1. Надайте характеристику підприємства як первинної ланки виробничої сфери.

2. Назвіть основні економічні, організаційні та юридичні ознаки підприємства.
3. Якими законодавчими актами регулюється господарська діяльність підприємств?
4. Назвіть права підприємства, що йому надані Господарським Кодексом.
5. Визначте найважливіші вимоги, що пред'являються до діяльності підприємства в сучасних умовах.
6. Назвіть основні розрізняльні особливості функціонування підприємства в різних економічних системах.
7. За якими ознаками класифікують підприємства?
8. Надайте характеристику організаційно-правового механізму функціонування різних видів підприємств.
9. Чи можна оптимізувати структуру видів підприємств за формами власності?
10. Що виступає головним критерієм створення малого бізнесу?
11. У чому полягають проблеми малого бізнесу, які шляхи їх вирішення?
12. На якій підставі створюються об'єднання підприємств? Які саме об'єднання підприємств Вам відомі?
13. Які чинники впливають на вибір діяльності підприємств в адміністративно-командній та ринковій економіках?
14. Чи є різниця у визначенні змістовної характеристики "корпорації" у вітчизняній та зарубіжній практиці?
15. Розкрийте економічні особливості діяльності різних видів підприємств.
16. Що являє собою підприємство як відкрита економічна система?
17. Розкрийте механізм функціонування підприємства.
18. Надайте визначення економіки підприємства.
19. Що являє собою зовнішнє середовище підприємства? Які його основні характеристики?
20. Які фактори зовнішнього середовища впливають на функціонування підприємства?
21. Надайте характеристику факторам прямого впливу.
22. Визначте фактори непрямого впливу на діяльність підприємства.
23. Що собою являє державне регулювання діяльності підприємства? Доведіть його доцільність чи недоцільність у ринковій економіці.

Список рекомендованої літератури

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р № 435 – IV
 2. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436
- IV

3. Закон України "Про підприємництво" від 07.02.91 р. № 698 - XII із змінами і доповненнями (втратив чинність з 1.01.2004 р., крім ст.4)

4. Закон України "Про господарські товариства" від 19.09.91р. № 1576 - XII із змінами і доповненнями

5. Закон України "Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців" від 15 травня 2003 р. № 755 – 4

6. Афанасьєв М.В. Економіка підприємства : навч. посібник. К. : Ліра К, 2013. 664 с.

7. Бондар Н.М. Економіка підприємства : навч. посібник К. : Видавництво А.С.К., 2011. 400 с.

8. Іванілов О.С. Економіка підприємства : підручник. К.: ЦНЛ, 2019. 728 с

9. Чорна Л.О., Корж Н.В., Левицька І.В. Економіка підприємства: Навчальний посібник для студентів економічних спеціальностей. Вінниця: ПП «Едельвейс і К», 2008. 369 с.

Тести для перевірки знань:

1. Не слід відносити до результатів діяльності підприємства:

- а) прибуток;
- б) виготовлену продукцію;
- в) інформацію про ціни на продукцію;
- г) послуги споживачам.

2. Перевага, що найбільш сильно виявляється у функціонуванні індивідуальних підприємств - це:

- а) сильний безпосередній стимул вести справи ефективно;
- б) спеціалізація в управлінні;
- в) можливість утворення капіталу в необхідному розмірі;
- г) розподіл ризику з іншими учасниками діяльності.

3. Основною ознакою відмінності господарських товариств є:

- а) особливості формування майна;
- б) ступінь майнової відповідальності;
- в) особливості оподаткування;
- г) непередбачений термін функціонування.

4. Командитному товариству найбільш властива така риса, як:

- а) рівномірний розподіл ризику між засновниками;
- б) формування майна за рахунок пайових внесків засновників у грошовій і майновій формі;
- в) різний ступінь участі в управлінні товариством, що базується на майновій відповідальності.

5. Договірне, тривале, оплачуване володіння і використання майнового, комплексу характерно для:

- а) відкритого акціонерного товариства;
- б) орендного підприємства;
- в) товариства з обмеженою відповідальністю.

6. Товариства з обмеженою відповідальністю більш поширені, ніж товариства з повною відповідальністю в зв'язку з тим, що:

- а) засновані переважно на власній праці їхніх членів;
- б) їхнє майно формується за рахунок оренди засобів виробництва;
- в) його члени несуть відповідальність у рамках вкладеного ними капіталу в статутний фонд;
- г) його члени несуть солідарну відповідальність у рамках усього власного майна.

7. Головна відмінність акціонерного товариства відкритого типу від акціонерного товариства закритого типу складається з:

- а) специфічності господарської діяльності;
- б) способі розміщення цінних паперів;
- в) розмірі статутного фонду;
- г) системі контролю за діяльністю.

8. Підприємство, майно якого є власністю трудового колективу, кооперативу, іншого статутного товариства, суспільної чи релігійної організації, це:

- а) сімейне підприємство;
- б) приватне підприємство;
- в) орендне підприємство;
- г) колективне підприємство.

9. Згідно з Законом України «Про підприємства» підприємства мають право "поєднувати свою діяльність У:

- а) асоціації, корпорації, консорціуми, концерни;
- б) асоціації, корпорації, картелі, концерни;
- в) асоціації, картелі, корпорації, консорціуми.

10. Консорціум - це:

- а) договірне об'єднання, створене з метою постійної координації господарської діяльності, що не має права втручатися у виробничу і комерційну діяльність будь-якого з його учасників;
- б) статутне об'єднання підприємств промисловості, наукових організацій, транспорту, банків, торгівлі і т. ін. на основі повної фінансової залежності від одного чи групи підприємців;

- в) договірне об'єднання, створене на основі об'єднання виробничих, наукових і комерційних інтересів з делегуванням окремих повноважень централізованого регулювання діяльності кожного з учасників;
- г) тимчасове статутне об'єднання промислового і банківського капіталу для досягнення загальної мети.

11. Економіка підприємства вивчає:

- а) вхідні ресурси підприємства та ефективність їх використання;
- б) ресурси, що перетворені в процесі виробництва;
- в) співвідношення ресурсів на вході в підприємство і на виході з підприємства.

12. Підприємство, як самостійний господарюючий суб'єкт, являє собою:

- а) виробничу систему, що відокремилася в результаті суспільного поділу праці і здатна самостійно чи у взаємозв'язку з іншими аналогічними системами задовольняти ті чи інші потреби потенційних споживачів;
- б) відкриту систему;
- в) складну систему, що складається з окремих елементів;
- г) усе перераховане вірно.

13. Процес забезпечення підприємства необхідними ресурсами, вихід підприємства на ринки факторів виробництва як споживача - це:

- а) підприємництво;
- б) вивчення ринку засобів виробництва;
- в) закупівлі;
- г) усі відповіді правильні.

14. Діяльність підприємства, спрямована на дослідження ринку продукції, що випускається, просування його на ринку і створення умов реалізації є:

- а) результатом діяльності підприємства;
- б) критерієм вибору організаційно-правової форми підприємства;
- в) специфічною рисою діяльності великих підприємств;
- г) збутом.

15. Які фактори не здійснюють суттєвого впливу на зміст збуту, виробництва і закупівель:

- а) форма власності на майно підприємства;
- б) характер продукції, що виготовляється;
- в) розмір виробничої діяльності;
- г) усі перераховані фактори.

16. До характеристик зовнішнього середовища підприємства відноситься:

- а) динаміка попиту;
- б) динаміка пропозиції;

- в) взаємозв'язок факторів;
- г) жодна з приведених.

17. Зовнішнє середовище підприємства не характеризується:

- а) складністю;
- б) динамікою кон'юнктури ринку;
- в) невизначеністю.

18. Зовнішньому середовищу властива:

- а) рухливість;
- б) повна інформація про всіх суб'єктів, що господарюють;
- в) конкуренція між внутрішнім і зовнішнім середовищем підприємства;
- г) усі відповіді правильні.

19. Постачальники відносяться до факторів зовнішнього середовища:

- а) прямого впливу;
- б) непрямого впливу.

20. Яка група факторів зовнішнього середовища є одночасно і внутрішніми і змінними для підприємства?

- а) економічні фактори;
- б) технічні фактори і технологія;
- в) соціальні фактори;
- г) політичні фактори.

21. Необхідність державного регулювання ринкового механізму зумовлена тим, що він:

- а) дає підприємству максимальну волю підприємницької діяльності;
- б) не забезпечує виробництва соціально-необхідних товарів за низькими цінами;
- в) стимулює розвиток малого бізнесу.

22. Визначені законом вимоги до діяльності підприємств, обов'язкові для виконання всіма підприємствами реалізуються через такі форми:

- а) централізованого управління підприємством;
- б) прямого державного регулювання діяльності підприємства;
- в) непрямого державного регулювання діяльності підприємства.

23. Яка з перерахованих форм державного регулювання не належить до форм прямого впливу?

- а) стимулювання розвитку малих підприємств шляхом надання пільг під час оподаткування, одержання державних кредитів, створення фондів сприяння розвитку малих підприємств;
- б) антимонопольний контроль за діяльністю підприємств;
- в) державний контроль за якістю продукції;

г) державне регулювання правил продажу окремих видів товарів, умов і термінів збереження і реалізації, маркірування, обміну та інше.

24. До форм непрямого державного регулювання діяльності підприємств належить:

- а) забезпечення реальної рівноправності під час найму на роботу та оплати праці незалежно від статі, релігії, місця проживання;
- б) регламентація порядку і валюти розрахунків зі споживачами (без електронно-касового апарата і з ним, за національну чи іноземну валюту, без декларування джерел доходу чи з ним);
- в) регулювання експортно-імпортних і бартерних операцій підприємств;
- г) антимонопольний контроль за діяльністю підприємств.

25. У Господарському Кодексі визначено, що підприємство- це:

- а) господарюючий суб'єкт, що має у власності, господарському веденні чи оперативному керуванні відособлене майно і відповідає щодо своїх зобов'язань цим майном;
- б) група людей, діяльність яких свідомо координується для досягнення загальної мети;
- в) самостійно господарюючий статутний суб'єкт, що має права юридичної особи і здійснює виробничу, науково- дослідну і комерційну діяльність з метою одержання відповідного прибутку (доходу);
- г) організаційно-цілісна сукупність взаємодіючих структур, поєднаних для досягнення визначених цілей.

26. До загальних ознак підприємства не слід відносити:

- а) єдність і цілісність майнового комплексу, як правило, із замкнутою технологічною структурою;
- б) специфічність господарської діяльності, що спрямована на виробництво продукції чи надання послуг;
- в) ведення автономного бухгалтерського обліку і складання балансу;
- г) обов'язкова наявність товарного знаку.

27. До формальних ознак підприємства не відносять:

- а) наявність печатки;
- б) ведення бухгалтерського обліку;
- в) наявність планового відділу
- г) наявність статуту.

28. До основних ознак підприємства не слід відносити:

- а) право вступати в господарські відносини з іншими юридичними і фізичними особами;
- б) повну майнову відповідальність перед партнерами в рамках, що обумовлені господарським законодавством;

- в) наявність реєстраційного свідоцтва;
- г) відсутність визначеного власника на майно підприємства.

29. До підприємств можна віднести наступний суб'єкт господарювання:

- а) їдальню, що знаходиться в складі промислового підприємства, і майно якої відображено в балансі останнього;
- б) особу, що займається вирощуванням овочів у власному господарстві та їх реалізацією на колгоспному ринку;
- в) особу, що займається індивідуальною трудовою діяльністю, пов'язаною з виробництвом одягу і подальшою реалізацією через комісійний магазин;
- г) фермерське господарство;
- д) усі відповіді правильні.

30. Яка із зазначених ознак не відповідає положенню підприємства в ринковій економіці:

- а) головний мотив діяльності - одержання прибутку;
- б) розподіл відповідальності за результати діяльності між підприємством і державою;
- в) мінімально-необхідний ступінь державного втручання в діяльність підприємства;
- г) повна автономія і самостійність підприємства.

31. Підприємства в ринковій економіці переважно знаходяться в такій формі власності:

- а) державній;
- б) приватній;
- в) кооперативній;
- г) муніципальній.

32. Основним методом регулювання діяльності підприємств у ринковій економіці є:

- а) державне планування;
- б) директивне планування;
- в) ринкове саморегулювання;
- г) усі відповіді правильні.

33. Мотивацією діяльності підприємству директивно- плановій економіці є:

- а) виконання планових завдань;
- б) максимізація прибутку;
- в) зниження ризику господарської діяльності;
- г) жодна з відповідей не вірна.

34. Організація управління діяльністю підприємства в директивно- плановій економіці базується на:

- а) повній автономії і самостійності;
- б) вертикальній, галузевій підпорядкованості знизу до верха;
- в) управлінні в рамках підприємства;
- г) тому, що підприємство не об'єкт, а суб'єкт управління.

35. Рівень відповідальності підприємств за результати своєї діяльності в ринковій економіці характеризується:

- а) повною відповідальністю, аж до особистого майна;
- б) розподілом відповідальності між підприємством і державою;
- в) мінімальним ризиком господарської діяльності;
- г) усі відповіді правильні.

36. Критерієм оцінки ефективності господарської, і фінансової діяльності підприємств у ринковій економіці є:

- а) ступінь виконання планових завдань;
- б) рівень рентабельності капіталу;
- в) ступінь досягнення конкурентної переваги
- г) рівень продуктивності праці.

37. На вибір виду діяльності підприємства здійснює вплив:

- а) розмір власного майна;
- б) порядок реєстрації підприємства;
- в) кон'юнктура товарних ринків і ринків факторів виробництва.

38. Відповідно до господарського Кодексу у складі підприємства інші юридичні особи:

- а) можуть бути, якщо це передбачається статутом підприємства;
- б) можуть бути, якщо це передбачається законодавством;
- в) не можуть бути.

39. Критерієм, що використовується у випадку, віднесення підприємства до виду «малого» є:

- а) розмір господарської діяльності;
- б) форма власності;
- в) положення на споживчому ринку;
- г) чисельність працівників.

Завдання для розв'язку:

Задача № 1.

Визначити всі види вартісної оцінки верстату, якщо відомо, що верстат куплено у 2016 році. Ціна верстату - 15000 грн., доставка і монтаж - 5000 грн. верстат експлуатували 5 років при загальній нормі амортизації 15 %. В 2021 році було переоцінено фонди і оптова ціна верстату склала 32 000

грн. За час експлуатації верстату змінилася розцінка на будівельно-монтажні роботи, внаслідок чого витрати на монтаж і доставку становили 10000 грн.

Задача № 2.

Річний обсяг виробництва - 20 тис. одиниць продукції; трудомісткість виготовлення одного виробу - 0,4 нормо-год. Тривалість робочої зміни - 8,2 год., режим роботи - двозмінний. Заплановані втрати часу - 5 % номінального фонду. Визначити необхідну кількість промислово-виробничого персоналу, якщо в розрахунковому році налічувалось 225 робочих днів, а виконання норм виробітку фіксується на рівні 105 %.

Задача № 3.

Місячний оклад інженера - 250 грн. при тривалості робочого дня 8 год. За графіком ним має бути відпрацьовано 23 дні. Фактично йому був наданий листок непрацездатності на 3 дні, один з яких передсвятковий (тобто скорочений на одну годину). З фонду матеріального заохочення інженеру нараховується премія в розмірі 20 % фактичного заробітку. Обчислити заробітну плату інженера за вказаний місяць.

ТЕМА 2. Цільові характеристики діяльності підприємства на ринку.

Питання для обговорення:

1. Цілі функціонування підприємства на ринку та їх класифікація.
2. Прибуток, як цільова функція діяльності підприємства на ринку.
3. Методика побудови «дерева цілей» підприємства.
4. Аналіз безбитковості виробництва. Використання математичних та практичних підходів.
5. Економічні межі діяльності підприємства, метод визначення «точки безбитковості», «точки мінімальної рентабельності», «точки ліквідації», «зони прибутковості та збитковості».
6. Зміст планування діяльності підприємства. Планування, як функція управління підприємством.
7. Основні принципи та об'єкти планування. Види планування та їх характеристика.
8. Процес планування, його основні стадії.
9. Система та взаємозв'язок планів розвитку підприємства. Зміст окремих розділів, планів.
10. Методи планування, їх характеристика та умови застосування.
11. Стратегічне планування, його відмінність та обмеження у використанні.

12. Поняття стратегії підприємства. Організаційно- економічні передумови обґрунтування стратегій підприємства.

Основні поняття: Місія, філософія, внутрішня концепція, зовнішній образ та імідж, цілі, класифікація цілей, стратегія, види стратегій, сутність «ідеології розвитку», дерево цілей, очікувана грошова віддача, альтернатива, стан природи, точка беззбитковості, точка ліквідації, зона збитковості, зона прибутковості, мінімальний, цільовий, нормальний, маржинальний прибуток, коефіцієнти рентабельності, планування, види планів, система планів, внутрішньофірмове планування, бюджет підприємства, стратегічне планування, бізнес-план, виробнича система, виробнича стратегія.

Теми рефератів та фіксованих виступів:

1. Дерево цілей підприємства: методика побудови.
2. Аналіз беззбитковості, визначення мінімального та необхідного прибутку підприємства.

Питання для контролю знань:

1. У чому полягає головна мета діяльності підприємства?
2. Які ознаки покладені в основу класифікації цілей функціонування підприємства
3. Чи залежить мета діяльності підприємства від стадії життєвого циклу підприємства
4. Який зв'язок між цілями підприємства та його функцією (місією)
5. Що являє собою «дерево цілей»
6. Суть прибутку. При яких умовах підприємство може отримувати прибуток?
7. Обґрунтуйте необхідність планування господарсько- фінансової діяльності
8. Розкрийте суть планування діяльності як функції управління підприємством
9. Що є основою планування?
10. Назвіть основні принципи планування діяльності підприємства.
11. Охарактеризуйте елементи внутрішньофірмового планування.
12. Наведіть основні етапи та принципи планування.
13. Суть бюджету та його значення в плануванні.
14. Розкрийте зміст стратегічного планування діяльності підприємства.
15. Дайте визначення поняття «стратегія підприємства».

16. Які види головних стратегій діяльності підприємства, кожний з яких обґрунтовується виходячи зі специфіки підприємства ви знаєте?

17. Розкрийте напрямки можливостей розвитку?

18. В чому полягає сутність і зміст бізнес-планування?

19. Розкрийте суть виробничої системи та змодельуйте її в структурі підприємства.

20. Які фактори впливають на формування виробничої структури та які типи вам відомі?

21. В чому суть структури та її основних елементів?

22. Виробництво та його типи.

23. Розкрийте суть виробничого процесу.

24. Виробнича стратегія та її основні елементи

Список рекомендованої літератури:

1. Економіка підприємства : підручник за заг. ред. С. Ф. Покропивного. – 3-є вид., перероб. та доп. К. : КНЕУ, 2002. 528 с.

2. Чорна Л.О., Корж Н.В., Левицька І.В. Економіка підприємства: Навчальний посібник для студентів економічних спеціальностей. Вінниця: ПП «Едельвейс і К», 2008. 369 с.

3. Шваб Л. І. Економіка підприємства : навч. посібн. К. : Каравела, 2005. 568 с.

Тести для перевірки знань:

1. Виробнича структура підприємства – це:

- а) організаційно-правова форма існування підприємства;
- б) структура випуску продукції за номенклатурою;
- в) склад, кількісне співвідношення і взаємозв'язки внутрішніх підрозділів, форми їх побудови;
- г) частка капіталу кожного засновника в статутному фонді;
- д) чисельність суб'єктів-засновників та взаємовідносини між ними;
- е) співвідношення між обсягами виробництва продукції на окремих ділянках.

2. За яким критерієм підрозділи цехової виробничої структури поділяються на основні, допоміжні та обслуговуючі цехи?

- а) за обсягом виробництва;
- б) за характером діяльності;
- в) за виробничим профілем цехів;
- г) за значущістю.

3. Первинною ланкою процесу виробництва є:

- а) цех;

- б) робоче місце;
- в) технологічний підрозділ;
- г) автоматична лінія.

4. На виробничу структуру підприємства впливають такі фактори:

- а) масштаб виробництва;
- б) віддаленість підприємства від природних ресурсів;
- в) складність конструкції виробу;
- г) характер технологічного процесу;
- д) рівень фахової підготовки працівників.

5. В яких цехах виконується визначена стадія виробничого процесу по перетворенню основної сировини чи напівфабрикатів на основну продукцію підприємства?

- а) основних;
- б) допоміжних;
- в) обслуговуючих.

6. До допоміжних та обслуговуючих цехів не відносяться:

- а) ремонтні;
- б) енергоремонтні;
- в) складальні;
- г) модельні;
- д) механічної обробки.

7. Які цехи виготовляють тару для пакування та виконують роботи по навантаженню продукції та її відправленню?

- а) основні;
- б) підсобні;
- в) обслуговуючі;
- г) допоміжні.

8. Виробничо-адміністративно відособлений підрозділ підприємства, у якому виготовляється продукція чи виконується визначена стадія виробництва, у результаті якої створюється напівфабрикат, що використовується на даному чи інших підприємствах – це:

- а) робоче місце;
- б) цех;
- в) конструкторський підрозділ.

9. До основних цехів підприємства належать:

- а) ремонтно-механічні;
- б) ливарні;
- в) транспортні;
- г) складальні;

- д) інструментальні;
- е) санітарно-гігієнічні.

10. Які функції виконуються у допоміжних цехах?

- а) виготовлення продукції, що визначає профіль і спеціалізацію підприємства;
- б) переробка та виготовлення продукції з відходів основного виробництва;
- в) виконання робіт, які забезпечують необхідні умови для нормального функціонування основних виробничих процесів.

11. До допоміжних цехів належать:

- а) ремонтно-механічні;
- б) інструментальні;
- в) транспортні;
- г) складальні;
- д) гальванічний;
- е) санітарно-гігієнічні.

12. Управлінський персонал підприємства поділяється на:

- а) штабний і апаратний;
- б) лінійний і функціональний;
- в) дивізійний і матричний.

13. Управління - це

- а) процес впливу суб'єкта управління на об'єкт управління;
- б) стосунки між людьми в процесі виробництва;
- в) процес цілеспрямованого впливу на систему (підприємство, групу людей) з метою доведення її до бажаного стану.

14. Які зв'язки виникають між підрозділами і керівниками різних рівнів управління?

- а) функціональні;
- б) лінійні;
- в) міжфункціональні.

15. Який тип не є типом організаційної структури управління?

- а) лінійний;
- б) функціональний;
- в) лінійно-функціональний;
- г) генеральний.

16. Що не є способом групування виробничих підрозділів?

- а) продуктовий;
- б) по групах споживачів;
- в) за місцем перебування;
- г) за величиною підприємства.

17. У якій організаційній структурі поряд з лінійними керівниками підприємства і функціональним апаратом управління виділяються тимчасові ланки - проектні групи?

- а) у функціональній;
- б) у матричній;
- в) у дивізійній;
- г) у лінійній;
- д) у лінійно-функціональній.

18. Перевагами якої структури є гнучке реагування на зміни у зовнішньому середовищі?

- а) дивізіональної;
- б) функціональної;
- в) лінійної.

19. Яка структура більшою мірою орієнтується на нововведення?

- а) функціональна;
- б) матрична;
- в) лінійна;
- г) лінійно-функціональна.

20. Методи управління поділяються на:

- а) ринкові;
- б) економічні;
- в) адміністративно-правові;
- г) організаційні;
- д) соціально-психологічні.

21. Типами організаційних структур управління підприємством є:

- а) лінійна;
- б) виробнича;
- в) адміністративна;
- г) лінійно-штабна;
- д) функціональна;
- е) матрична;
- ж) дивізіональна;
- е) об'єднана.

22. Виробничий процес – це:

- а) сукупність організованих у певній послідовності дій щодо зміни стану предмета праці;
- б) сукупність організованих у певній послідовності дій, що забезпечують безперебійність основних виробничих процесів;

в) сукупність організованих у певній послідовності процесів праці і природних процесів, в результаті яких вихідна сировина і матеріали перетворюються на готову продукцію;

г) процес виготовлення продукції.

23. Який процес не є виробничим?

а) дискретний;

б) допоміжний;

в) обслуговуючий.

24. До складу виробничого процесу входять:

а) допоміжні процеси;

б) побічні;

в) основні;

г) обслуговуючі.

25. Основною структурною одиницею виробничого процесу є:

а) робочий рух;

б) операція;

в) робочий цикл;

г) перехід;

д) робочий прийом.

26. До принципів організації виробництва не належать:

а) комплексність;

б) пропорційність;

в) паралельність;

г) ритмічність.

27. Найкоротший шлях проходження виробу у межах виробничого процесу забезпечує принцип:

а) безперервності;

б) прямоточності;

в) паралельності;

г) гнучкості;

д) ритмічності.

28. Сукупність послідовно організованих дій щодо зміни стану предмета праці називають процесом:

а) допоміжним;

б) виробничим;

в) основним;

г) технологічним.

29. За змістом і спрямованістю цілі бувають:

а) Економічні, соціальні, власні;

- б) Необхідні, бажані;
- в) Кінцеві, проміжні.

30. Якісні цілі належать до ознаки класифікації цілей за:

- а) Характером оцінки;
- б) Ступенем досягнення;
- в) Змістом і характером інтересів.

31. Короткотермінові цілі підприємства встановлюються на термін:

- а) У межах року;
- б) 1-2 роки;
- в) 2-3 роки.

32. Для якої стадії життєвого циклу підприємства головним завданням є «постійне зростання обсягів діяльності»?

- а) Рання зрілість;
- б) Зрілість;
- в) Юність.

33. Які функції виконує прибуток?

- а) Розподільчу, оцінювальну, стимулюючу;
- б) Розподільну, контролюючу;
- в) Оцінювальну, контролюючу.

34. Джерелами формування прибутку підприємства є:

- а) Прибуток від реалізації продукції, продажу майна, позареалізаційних операцій;
- б) Прибуток від продажу майна, нематеріальних активів, реалізації продукції;
- в) Всі відповіді правильні.

35. Прибуток, який залишається на підприємстві після сплати податку на прибуток, розподіляється у фонди:

- а) Споживання і нагромадження;
- б) Нагромадження і розвитку виробництва;
- в) Споживання і матеріального заохочення працівників.

36. Зона збитковості – це:

- а) Такий обсяг діяльності, при якому доходи підприємства нижчі за його поточні витрати;
- б) Такий обсяг діяльності, який забезпечує мінімальну рентабельність підприємства;
- в) Такий обсяг діяльності, який забезпечує рівність доходів і постійних витрат.

37. Під «точкою рентабельності» розуміють такий обсяг виробництва, при якому сума доходів:

- а) Не тільки покриває поточні витрати, але й і створює прибуток

- б) Дорівнює сумі поточних витрат
- в) Менша за суму поточних витрат.

Завдання для розв'язку:

Задача №1.

Підприємство виготовило і реалізувало в базовому році 2000 шт. виробів одного виду. Ціна реалізації одиниці виробу становить 40 грн., а повна собівартість його виробництва та продажу – 28 грн. Співвідношення змінних і постійних витрат на виробництво продукції дорівнює 60 і 40 %. Дослідження ринку показали, що якщо знизити ціну одного виробу на 1 грн., то обсяг продажу продукції може бути збільшений на 10 %. Виробничі потужності підприємства уможливають відповідне збільшення обсягу виробництва продукції. Прийняти рішення щодо доцільності зниження продажної ціни виготовлюваного виробу.

Задача № 2.

Розрахувати зарплату робітника V розряду за місяць (22 робочі дні) за відрядно-преміальною системою оплати праці, якщо норма часу на одну деталь складає 25 хвилин. За місяць робітник виготовив 458 деталей. Премія виплачується за здачу продукції контролеру з першого пред'явлення по такій шкалі:

при здачі 100% продукції - 30%;

від 97 до 100% - 25%;

від 92 до 97% - 14%;

від 85 до 92% - 10% від відрядного заробітку.

Контролер прийняв з першого пред'явлення 435 деталей.

Задача № 3.

Фірма виготовляє водонагрівачі і реалізує їх за ціною 920 грн. за шт. Постійні витрати на місяць становлять 10 000 грн., а змінні витрати на одиницю продукції -500 грн. Чому дорівнює точка беззбитковості в штуках і гривнях? Який показник безпеки? Скільки водонагрівачів мусить продати фірма, щоб відшкодувати витрати і отримати прибуток у розмірі 20500 грн.

Задача № 4.

Прийняти управлінське рішення за допомогою побудови дерева цілей стосовно вибору керівництвом фірми найбільш вигідної угоди.

Угода 1. Передбачає закупівлю акрилатних дисперсних систем, ринок яких майже невідомий «ПРОМЕКСПО»

Угода 2. Передбачає закупівлю поліамідних ниток– товару, ринок якого давно освоєний фірмою, але здатний принести менший прибуток (40000\$)

Застерегти «ПРОМЕКСПО» від дорогої помилки завдяки тому, що менеджери можуть перейти від прийняття рішення в умовах ризику до прийняття рішення в умовах невизначеності.

Примітки:

Умовні значення прибутку базуються на вихідній інформації:

За умов сприятливого ринку імпорту поліамідних

ниток дозволить отримати прибуток у розмірі 40000\$; в разі несприятливого ринку чисті витрати при цьому складуть 20000\$;

За умов сприятливого ринку імпорту акрилатних дисперсних систем дозволить отримати чистий прибуток у розмірі 50000\$; якщо ринок буде несприятливим чисті витрати складуть 20000\$.

Імовірність того, що ринок буде сприятливим така ж, як і ймовірність того, що ринок буде несприятливим. Це означає – кожен стан природи має шанс 0,5.

Задача № 5.

Сукупний капітал підприємства 10 млн. грн., в т.ч. 6 млн. грн. власний та 4 млн. грн. – позиковий. Плата за користування позиковими коштами складає 20% за рік. Власники капіталу прагнуть забезпечити його доходність у розмірі 25% за рік. Середня оборотність капіталу підприємства – 4 обороти за рік. Підприємство займається лише виробництвом продукції.

Визначити: Необхідний рівень рентабельності реалізації, коефіцієнт рентабельності сукупного капіталу, загальний коефіцієнт рентабельності сукупного капіталу, середню величину коефіцієнту рентабельності продаж по витратам на виробництво.

Дані для індивідуального завдання приведені в таблиці.

Варіанти для розв'язку

№	Сукупний капітал, млн. грн.	Власний капітал, млн. грн	% за кредитами	% доходності власного капіталу	Коефіцієнт оборотності капіталу
1	100	80	60	25	1,5
2	150	120	55	30	3,0
3	200	150	50	35	0,8
4	250	150	45	10	2,5
5	300	160	60	15	0,3
6	350	180	55	10	2,0
7	400	220	50	20	1,5
8	450	300	45	5	1,2
9	500	350	40	20	0,8
10	550	300	30	15	0,5

Тема 3. Зовнішнє та внутрішнє середовище господарювання підприємства.

Питання для обговорення:

1. Підприємство як система. Модель підприємства
2. Елементи зовнішнього середовища функціонування підприємства. Інфраструктура ринку, що обслуговує підприємство
3. Макросередовище та фактори його впливу на діяльність підприємства.
4. Мікросередовище та фактори його впливу на діяльність підприємства.
5. Внутрішнє середовище. Основи господарської діяльності підприємства.
6. Державне регулювання господарської діяльності.

Основні поняття: Система, зовнішнє середовище, макроекономіка, мікроекономіка, конкуренція, маркетинг, економіка підприємства, інфраструктура ринку.

Теми рефератів та фіксованих виступів:

1. Модель підприємства та характеристика її елементів.
2. Фактори зовнішнього середовища прямого впливу.
3. Фактори зовнішнього середовища непрямого впливу.

Питання для контролю знань:

1. Що являє собою зовнішнє середовище підприємства? Які його основні характеристики?
2. Які фактори зовнішнього середовища впливають на функціонування підприємства?
3. Надайте характеристику основних елементів зовнішнього середовища підприємства та взаємозв'язку між ними.
4. Надайте характеристику факторам прямого впливу.

Список рекомендованої літератури:

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р № 435 – IV
2. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436 – IV
3. Закон України "Про підприємництво" від 07.02.91 р. № 698 - XII із змінами і доповненнями (втратив чинність з 1.01.2004 р., крім ст.4)
4. Закон України "Про господарські товариства" від 19.09.91р. № 1576 - XII із змінами і доповненнями
5. Закон України "Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців" від 15 травня 2003 р. № 755 – 4

6. Афанасьєв М.В. Економіка підприємства : навч. посібник. К. : Ліра К, 2013. 664 с.

7. Бондар Н.М. Економіка підприємства : навч. посібник. К. : Видавництво А.С.К., 2011. 400 с.

8. Іванілов О.С. Економіка підприємства : підручник. К.: ЦНЛ, 2019. 728 с

9. Економіка підприємства : підручник за заг. ред. С. Ф. Покропивного. 3-є вид., перероб. та доп. К. : КНЕУ, 2002. 528 с.

10. Чорна Л.О., Корж Н.В., Левицька І.В. Економіка підприємства: Навчальний посібник для студентів економічних спеціальностей. Вінниця: ПП «Едельвейс і К», 2008. 369 с.

Тести для перевірки знань:

1. Що не є засобом реклами?

- а) ЗМІ (засоби масової інформації);
- б) зовнішня реклама;
- в) пряма реклама;
- г) сукупна реклама;
- д) ігрова реклама.

2. Формування суспільної думки – це:

- а) забезпечення контактів підприємств із зовнішнім світом;
- б) зовнішня реклама;
- в) реклама у місцях продажу товарів.

3. Спонсорська діяльність - це форма:

- а) прямої реклами;
- б) непрямой реклами;
- в) ігрової реклами.

4. До неявних заходів щодо залучення уваги аудиторії не відносяться:

- а) зовнішня реклама;
- б) прихована реклама;
- в) реклама, що сприймається підсвідомо.

5. Які заходи реклами у деяких країнах заборонено законом?

- а) прихована реклама;
- б) реклама у кінофільмах і телепередачах;
- в) ігрова реклама;
- г) подарунки.

6. Що не є зовнішньою рекламою?

- а) плакати;
- б) каталоги;
- в) наклейки.

7. Що не є ігровою рекламою?

- а) вікторини;
- б) премії покупцям;
- в) композиції з товару;
- г) конкурси.

8. Як визначається бюджет компанії на рекламу?

- а) виходячи з наявних факторів;
- б) виходячи с витрат на засоби комунікації;
- в) у відсотках до суми витрат;
- г) виходячи з інструментів комунікації.

9. Ширина охоплення аудиторії – це:

- а) кількість людей, які мали контакт з даним носієм при його однократному розміщенні у даному засобі реклами;
- б) кількість людей, які мали контакт з даним носієм при його багатократному розміщенні у даному засобі реклами;
- в) кількість людей, які мали контакт з даним носієм при його однократному розміщенні у деяких засобах реклами.

10. Які завдання не ставить політика комунікації?

- а) спонукання аудиторії;
- б) мотивування аудиторії;
- в) інформування аудиторії;
- г) визначення цільової групи комунікації.

11 Які завдання ставить моніторинг?

- а) визначення цільової групи комунікації;
- б) спонукання інвесторів;
- в) інформування акціонерів;
- г) визначення слабких місць реклами.

12. Успіх реалізації реклами – це:

- а) відношення кількості людей, яких спонукали до покупки рекламним засобом, до кількості людей, які зацікавились цим засобом реклами;
- б) відношення кількості людей, які зацікавились цим засобом реклами, до кількості людей, яких спонукали до покупки рекламним засобом;
- в) обидва варіанти вірні.

13. Для одержання прибутку необхідно, щоб:

- а) $У > Р_а / П_з$;
- б) $У < Р_а / П_з$;
- в) $У = Р_а / П_з$,

де У- успіх реалізації, Р_а- рекламні витрати, П_з прибуток.

14. Успіх реалізації повинен:

- а) перевищувати відношення питомих рекламних витрат до питомого прибутку;
- б) бути менш, ніж відношення питомих рекламних витрат до питомого прибутку.

15. Дохід від реклами дорівнює “0”, коли:

- а) прибуток від усіх замовників дорівнює рекламним витратам;
- б) прибуток від усіх замовників більш, ніж рекламні витрати.

16. Чи вірне це положення: “Реклама повинна спиратися тільки на використання ЗМІ”?:

- а) так;
- б) ні.

17. Переваги у рекламі мають:

- а) телебачення;
- б) журнали та газети;
- в) рекламні каталоги;
- г) усі види реклами у сукупності.

18. Чи вірне це положення: «Різні види реклами підходять для різних груп споживачів»?

- а) так;
- б) ні.

19. Моніторинг спирається на:

- а) соціологічні опроси;
- б) анкетування у ЗМІ;
- в) статистичні дані;
- г) усі положення вірні;
- д) усі положення помилкові.

20. До елементів зовнішнього середовища підприємства належать:

- а) споживачі;
- б) гроші;
- в) держава;
- г) вірні відповіді а і в.

21. Інфраструктура підприємства – це:

- а) внутрішній устрій і взаємозв'язок складових частин;
- б) форма організації виробничого процесу яка відбивається у розмірах підприємства, кількості та складі відділів, а також робочих місць;
- в) сукупність організаційно-правових форм, що відображають відношення та пов'язують їх в одне ціле;
- г) сукупність внутрішніх та зовнішніх суб'єктів господарювання, які пов'язані з підприємством.

22. На функціонування підприємства впливають такі основні групи факторів:

- а) регіональні, соціально-економічні, техніко-економічні;
- б) соціальні, матеріальні, технічні;
- в) державні, матеріальні, економічні;
- г) немає вірної відповіді.

23. До соціально-економічних факторів, що впливають на підприємства відносяться:

- а) переробка сировини, впровадження нової техніки;
- б) законодавство, природно-кліматичні;
- в) кваліфікація працівників, ресурсний потенціал;
- г) вірні відповіді а і в.

24. До техніко-економічних факторів, які впливають на діяльність підприємства відносять:

- а) впровадження нових видів продукції;
- б) мотивація діяльності;
- в) місцеве законодавство;
- г) немає вірної відповіді.

ТЕМА 4. Основні фонди та оборотні засоби підприємства.

Питання для обговорення:

1. Поняття основних фондів підприємства та характеристика їх складу за різними класифікаційними ознаками.
2. Оцінка основних фондів. Поняття ліквідаційної вартості.
3. Фізичний та моральний знос основних фондів.
4. Види амортизації, їх характеристика та призначення у відтворювальному процесі.
5. Показники, що характеризують стан та рух основних фондів, методи їх розрахунку.
6. Ефективність використання основних фондів: поняття та критерії оцінки.
7. Аналіз ефективності використання основних фондів. Фактори, що обумовлюють рівень ефективності використання основних фондів та шляхи підвищення.

Основні поняття: Основні фонди, виробничі фонди, вартісна оцінка основних фондів, види вартості основних фондів, знос основних фондів, амортизація, методи амортизації, відтворення основних фондів, показники

стану та руху основних фондів, показники використання основних фондів, показники відтворення основних фондів.

Теми рефератів та фіксованих виступів:

1. Основні засоби підприємства та аналіз ефективності їх використання.
2. Аналіз та планування основних фондів підприємства.
3. Резерви підвищення ефективності використання основних фондів підприємства.

Питання для контролю знань:

1. Розкрийте роль виробничих фондів у здійсненні процесу виробництва та реалізації продукції.
2. Дайте визначення сутності основних фондів та їх призначення в підприємстві.
3. Чи існує зв'язок між економічними категоріями «основні фонди», «основні виробничі фонди»?
4. Назвіть ознаки за якими класифікують основні фонди підприємства.
5. Дайте класифікацію основних фондів за ознакою функціонального призначення, участі у виробничих процесах.
6. З якою метою класифікують основні фонди за станом їх фактичного використання? На які економічні процеси це впливає?
7. Що собою являють активні та пасивні основні фонди?
8. Дайте характеристику видової (виробничої) структури основних фондів підприємства. Розкрийте фактори та тенденції динаміки виробничої структури основних фондів.
9. Які оцінки використовують для визначення наявності та руху основних фондів ?
10. Що характеризують натуральні показники основних фондів і з якою метою вони використовуються?
11. Призначення вартісних показників оцінки основних фондів, їх види й сутність.
12. Розкрийте необхідність і значення індексації основних фондів підприємства.
13. Які види зносу основних фондів ви знаєте? Дайте визначені кожному
14. Розкрийте сутність амортизації основних фондів підприємства.
15. Які методи амортизації основних фондів підприємства існують?
16. Які фактори враховуються під час вибору методу амортизації основних

фондів? Розкрийте методичні підходи до обґрунтування доцільні застосування окремих методів амортизації. Який критерій вибору використовувати?

17.Зробіть порівняння методів прискореної амортизації.

18.Охарактеризуйте порядок групування основних фондів з метою нарахування амортизації відповідно до діючого законодавства.

19.Назвіть види відтворення основних фондів. Наведіть приклад простого та розширеного відтворення.

20.Які види ремонтів ви знаєте? Дайте характеристику кожного з них, також - наслідків їх здійснення.

21.Як відбувається економічна оцінка доцільності витрат на капітальний ремонт основних фондів?

22.Охарактеризуйте тенденції розширеного відтворення основних фон, на підприємствах України.

23.Які завдання вирішують під час аналізу стану та ефективні використання основних фондів?

24.Який критерій використовується під час вибору оптимальної стратегії ремонтів?

25.Дайте характеристику показникам, що характеризують ступінь зносу та інтенсивність відновлення основних фондів підприємства.

26.Завдяки яким показникам визначають ефективність використання основних фондів? Наведіть алгоритми їх розрахунку та дайте економічну характеристику кожному.

27.Дайте характеристику показника "фондоозброєність праці". Чи цей показник віднести до показників ефективності використання основні фондів? Доведіть свій висновок.

28.Створіть модель взаємозв'язку між фондівдачею, продуктивністю праці та фондоозброєністю.

Список рекомендованої літератури:

1. Афанасьєв М.В. Економіка підприємства : навч. посібник. К. : Ліра К, 2013. 664 с.

2. Бойчик І.М. Економіка підприємства: підручник. К.: Кондор Видавництво, 2016. 378 с.

3. Бондар Н.М. Економіка підприємства : навч. посібник. К. : Видавництво А.С.К., 2011. 400 с.

4. Гетьман О.О. Економіка підприємства: Навч. посібник 2-ге вид. К. : Центр учбової літератури, 2010. 488 с.

5. Гринчуцький В.І. Економіка підприємства : навч. посібник В. І. Гринчуцький, Е. Т. Карапетян, Б. В. Погріщук. К. : Центр учбової літератури, 2010. 304 с.

6. Економіка підприємства: збірник тестів і задач : навч. посібник А. В. Шегда, Т. Б. Харченко, Ю. А. Сагайдак, Л. О. Пашнюк. К. : Центр учбової літератури, 2010. 240 с.

7. Іванілов О.С. Економіка підприємства : підручник. К.: ЦНЛ, 2019. 728 с

8. Чорна Л.О., Корж Н.В., Левицька І.В. Економіка підприємства: Навчальний посібник для студентів економічних спеціальностей. Вінниця: ПП «Едельвейс і К», 2008. 369 с.

9. Шваб Л. І. Економіка підприємства : навч. посібн. К. : Каравела, 2005. 568 с.

Тести для перевірки знань:

1. Основні виробничі фонди підприємства (ОВФ) – це:

- а) предмети праці, які багато разів беруть участь у виробничому процесі і поступово переносять свою вартість на вартість виготовленої продукції;
- б) засоби праці, які приймають участь у виробничому циклі підприємства, зберігаючи свою матеріально-речову форму;
- в) засоби праці, які багато разів беруть участь у виробничому процесі, зберігаючи свою матеріально-речову форму, і поступово переносять свою вартість на вартість виготовленої продукції шляхом амортизаційних відрахувань;
- г) засоби праці, багаторазово приймаючі участь у виробничому процесі, повністю втрачаючи при цьому свою споживчу вартість і переносячи її на вартість виготовленої продукції повністю;
- д) капітал підприємства.

2. Основні фонди підприємства – це:

- а) те ж саме, що основні виробничі фонди;
- б) основний капітал підприємства, що забезпечує процес виробництва;
- в) сукупність основних виробничих фондів та основних фондів не виробничого призначення;
- г) будівлі, споруди, передатні пристрої, машини і устаткування.

3. Основні фонди не виробничого призначення включають:

- а) будівлі, споруди, робочу та продуктивну худобу, багатолітні насадження;
- б) об'єкти побутового і культурного призначення, які не беруть участі у виробничому процесі підприємства, а забезпечують його соціальну сферу;
- в) медичні установи, дитячі садки, господарський інвентар;

- г) капітальні витрати з поліпшення земель (без споруд), частину транспортних засобів, медичні установи, дитячі садки, рекреаційні установи, будинки культури;
- д) основні фонди, які забезпечують нормальне функціонування, виробничого процесу.

4. Основні виробничі фонди у кожному виробничому циклі використовуються:

- а) повністю;
- б) частково;
- в) зовсім можуть не використовуватися.

5. У процесі виробництва основні фонди підприємства:

- а) зменшують свою споживчу вартість;
- б) зберігають свою споживчу вартість;
- в) повністю втрачають споживчу вартість;
- г) збільшують свою споживчу вартість;
- д) взагалі її не мають.

6. До складу основних виробничих фондів підприємства входять такі матеріально-речовинні елементи:

- а) будівлі, споруди, передатні пристрої, машини і устаткування;
- б) будівлі, споруди, передатні пристрої, транспортні засоби, силові машини і устаткування;
- в) будівлі, споруди, передатні пристрої, машини і устаткування (в тому числі силові машини і устаткування, робочі машини і устаткування, лабораторне устаткування, вимірювальні та регулюючі прилади, обчислювальна техніка, інші машини і устаткування), незавершене виробництво, інструменти та пристрої, транспортні засоби;
- г) будівлі, споруди, передатні пристрої, машини і устаткування (в тому числі силові машини і устаткування, робочі машини і устаткування, вимірювальні та регулюючі прилади і устаткування, лабораторне устаткування, обчислювальна техніка, інші машини і устаткування), транспортні засоби, інструменти і пристрої, виробничий і господарський інвентар, багатолітні насадження, робоча і продуктивна худоба;
- д) будівлі, споруди, передатні пристрої, машини і устаткування, транспортні засоби, запаси сировини і матеріалів, виробничий і господарський інвентар;
- е) будівлі, споруди, передатні пристрої, машини і устаткування, транспортні засоби, інструменти і прилади, виробничий і господарський інвентар, готова продукція на складі.

7. Згідно з функцією, яку виконують у виробничому процесі, основні виробничі фонди підприємства поділяються на:

- а) фонди виробничого та невиробничого призначення;
- б) активну і пасивну частину;
- в) фонди, приймаючі безпосередню участь у виробничому процесі та фонди, що забезпечують нормальне функціонування виробничого процесу;
- г) будівлі, споруди, передатні пристрої; транспортні засоби та інвентар; машини і устаткування; об'єкти побутового і культурного призначення.

8. Основні виробничі фонди переносять свою вартість на вартість:

- а) реалізованої продукції;
- б) валової продукції;
- в) чистої продукції;
- г) умовно чистої продукції.

9. Активна частина основних виробничих фондів – це:

- а) машини і устаткування, транспортні засоби, передатні пристрої;
- б) ті види основних фондів, які беруть безпосередню участь у виробничому процесі;
- в) передатні пристрої, машини і устаткування;
- г) силові машини і устаткування, робочі машини і устаткування, вимірювальні та регулюючі прилади, лабораторне устаткування;
- д) основні виробничі фонди, які забезпечують нормальне функціонування виробничого процесу;
- е) машини і устаткування, транспортні засоби, інструменти і прилади.

10. Пасивна частина основних виробничих фондів – це:

- а) об'єкти побутового і культурного призначення, які беруть активну участь у виробничому процесі;
- б) будівлі, споруди, транспортні засоби, робочі машини і устаткування;
- в) основні виробничі фонди, які забезпечують нормальне функціонування виробничого процесу;
- г) будівлі, споруди, передатні пристрої, частина транспортних засобів, виробничий інвентар і речі, господарський інвентар, робоча і продуктивна худоба, багатолітні насадження;
- д) основні виробничі фонди, вартість яких переноситься на вартість виготовленої продукції протягом одного виробничого циклу.

11. Яка ознака лежить в основі поділу основних фондів на активну і пасивну частини?

- а) паспортна продуктивність обладнання;
- б) цільове призначення;
- в) рівень доходності;
- г) ступінь спрацьованості;
- д) характер участі у виробничих процесах.

12. Основні фонди при зарахуванні їх на баланс підприємства в результаті придбання або будівництва оцінюються за:

- а) ринковою вартістю;
- б) відновною вартістю;
- в) повною первісною вартістю;
- г) залишковою вартістю;
- д) змішаною вартістю.

13. Основні фонди числяться на балансі підприємства впродовж всього періоду їх функціонування за:

- а) відновною вартістю;
- б) первісною вартістю;
- в) залишковою вартістю;
- г) повною (первісною і відновною) вартістю;
- д) ліквідаційною вартістю.

14. Первісна (початкова) вартість основних фондів дорівнює:

- а) ціні придбання основних фондів;
- б) їх балансовій вартості;
- в) ціні придбання і витратам на установлення й монтаж основних фондів;
- г) ціні придбання, витратам на транспортування, установлення і монтаж.

15. Внаслідок переоцінки первісна вартість основних фондів змінюється за:

- а) відновною вартістю;
- б) ринковою вартістю;
- в) залишковою вартістю.

16. Середньорічна вартість основних виробничих фондів відображає їхню вартість:

- а) на початок року;
- б) на кінець року й на початок року, включаючи вартість введених в дію протягом року фондів;
- в) на початок року, включаючи середньорічну вартість введених в дію і ліквідованих основних виробничих фондів;
- г) на початок року і вартість ліквідованих фондів.

17. Вірно / невірно (визначте вірні твердження):

- а) до основних виробничих фондів належать: котельня, конвеєрна лінія, новий верстат на складі, під'їзні колії, будівля дирекції заводу;
- б) до основних невикористаних фондів належать: житловий будинок, їдальня, недіючий верстат в цеху, меблі;
- в) вартість основних виробничих фондів переноситься на вартість виготовленої продукції частинами;

- г) вартість основних невиробничих фондів переноситься на вартість виготовленої продукції повністю за один рік;
- д) при зарахуванні на баланс підприємства основні виробничі фонди оцінюються після їх придбання за повною первісною вартістю;
- е) в усіх галузях народного господарства структура основних виробничих фондів практично однакова.

18. Що з перерахованого нижче відноситься до основних виробничих фондів?

- а) комп'ютерна програма;
- б) готова продукція на складі;
- в) під'їзні колії;
- г) водопровід;
- д) запаси основних матеріалів на складі;
- е) спецінструмент строком служби два роки;
- є) товари відвантажені, але не оплачені покупцем;
- ж) мастильні матеріали.

19. В яких одиницях виміру здійснюється аналіз і планування основних фондів?

- а) лише у вартісних;
- б) лише у натуральних;
- в) у вартісних і натуральних.

20. Співвідношення окремих видів (груп) основних фондів у відсотках до їхньої загальної вартості на підприємстві визначає структуру використовуваних засобів праці:

- а) галузеву;
- б) відтворювальну;
- в) елементну;
- г) технологічну.

21. Для оцінки руху основних виробничих фондів використовують показники:

- а) фондівдачу;
- б) фондомісткість;
- в) питому фондомісткість;
- г) коефіцієнт приросту;
- д) коефіцієнт оновлення;
- е) знос;
- є) коефіцієнт вибуття.

22. Чим вищий коефіцієнт оновлення ОВФ, тим:

- а) більш швидко оновлюються ОВФ підприємства, що не є позитивним фактом;
- б) більші можливості для заміни застарілих основних фондів новими;
- в) менше коштів можна спрямувати на відновлення зносу ОВФ.

23. Рівень прогресивності основних фондів залежить від:

- а) вікового складу основних фондів;
- б) рівня технічної оснащеності;
- в) рівня співвідношення виробничих і невиробничих основних фондів;
- г) співвідношення активної та пасивної частин основних фондів;
- д) відповідності обладнання рівню найкращих міжнародних аналогів.

24. Строк служби засобів праці з моменту введення у виробничий процес до вибуття є:

- а) фактичним строком служби;
- б) оптимальним строком служби;
- в) нормативним строком служби.

25. Рівень фізичного (матеріального) спрацювання ОВФ підприємства визначають:

- а) за фактичним строком служби;
- б) за оптимальним строком служби;
- в) за питомою вагою перенесеної вартості (за амортизацією);
- г) за питомою вагою списаних основних фондів.

26. Які види зносу ОВФ офіційно враховуються в економічних процесах?

- а) фізичний;
- б) моральний;
- в) фізичний, моральний, соціальний;
- г) фізичний і соціальний;
- д) фізичний і моральний;
- е) моральний і соціальний.

27. Фізичне зношення основних фондів – це:

- а) повне фізичне спрацювання верстатів, обладнання, споруд та інших складових ОВФ;
- б) втрата основними фондами їх споживчих якостей;
- в) знецінення основних фондів, викликане використанням більш продуктивних засобів праці.

28. Моральне зношення – це передчасне (до закінчення строку фізичної служби) знецінення основних фондів, викликане:

- а) науково-технічним прогресом;
- б) здешевленням відтворення основних фондів;
- в) впливом природно-кліматичних умов;

г) використанням більш продуктивних засобів праці.

29. Моральне зношення другого роду оцінюється за допомогою:

- а) коефіцієнта морального зношення другого роду;
- б) різниці між первісною вартістю ОВФ та сумами фізичного зносу та морального зносу першого роду;
- в) в межах суспільного виробництва оцінити неможливо.

30. Серед приведених нижче визначень знайдіть те, що характеризує моральне зношення другого роду:

- а) зменшення вартості машин і обладнання в результаті випуску таких саме, але більш дешевих видів техніки;
- б) поступове втручання основними фондами своєї первісної вартості в результаті їхнього зношення в процесі експлуатації;
- в) зменшення вартості машин і обладнання в результаті випуску значно кращих по корисності і продуктивності машин і обладнання;
- г) зменшення вартості основних фондів в результаті їх руйнування під впливом природних умов.

31. Первісна вартість - це вартість:

- а) у рік введення основних засобів у експлуатацію;
- б) у рік переоцінки;
- в) з урахуванням зносу за період експлуатації;
- г) балансова за вирахуванням ліквідаційної вартості.

32. Відновна вартість - це вартість:

- а) у рік введення основних засобів у експлуатацію;
- б) у рік переоцінки;
- в) з урахуванням зносу за період експлуатації.
- г) первісна або переоцінена за вирахуванням ліквідаційної вартості.

33. Вартість, що амортизується - це вартість:

- а) у рік введення основних засобів у експлуатацію;
- б) у рік переоцінки;
- в) з урахуванням зносу за період експлуатації;
- г) первісна або переоцінена за вирахуванням ліквідаційної вартості.

34. Залишкова вартість - це вартість:

- а) у рік введення основних засобів у експлуатацію;
- б) у рік переоцінки;
- в) з урахуванням зносу за період експлуатації;
- г) первісна або переоцінена за вирахуванням ліквідаційної вартості.

35. Ліквідаційна вартість - це:

- а) первісна вартість;
- б) відновна вартість;

- в) залишкова за строк експлуатації $г = T_e$;
- г) залишкова в кінці строку служби $г = T_{сл}$.

36. Прямолінійний метод нарахування амортизації забезпечує:

- а) рівномірний розподіл амортизаційних відрахувань за роками експлуатації;
- б) залежить від обсягу виробництва продукції за кожний рік і терміну служби основних засобів;
- в) розрахунок амортизаційних відрахувань ведеться за подвійною нормою амортизації від залишкової вартості
- г) залежить від норми амортизаційних відрахувань і залишкової вартості основних засобів;
- д) використовує в якості норм амортизації кумулятивний коефіцієнт.

37. Виробничий метод нарахування амортизації забезпечує:

- а) рівномірний розподіл амортизаційних відрахувань за роками експлуатації;
- б) залежить від обсягу виробництва продукції за кожний рік і терміну служби основних засобів;
- в) розрахунок амортизаційних відрахувань ведеться за подвійною нормою амортизації від залишкової вартості;
- г) залежить від норми амортизаційних відрахувань і залишкової вартості основних засобів;
- д) використовує в якості норм амортизації кумулятивний коефіцієнт.

38. Метод зменшення залишкової вартості забезпечує:

- а) рівномірний розподіл амортизаційних відрахувань за роками експлуатації;
- б) залежить від обсягу виробництва продукції за кожний рік і терміну служби основних засобів;
- в) розрахунок амортизаційних відрахувань ведеться за подвійною нормою амортизації від залишкової вартості;
- г) залежить від норми амортизаційних відрахувань і залишкової вартості основних засобів;
- д) використовує в якості норм амортизації кумулятивний коефіцієнт.

39. Метод прискореного зменшення залишкової вартості забезпечує:

- а) рівномірний розподіл амортизаційних відрахувань за роками експлуатації;
- б) залежить від обсягу виробництва продукції за кожний рік і терміну служби основних засобів;
- в) розрахунок амортизаційних відрахувань ведеться за подвійною нормою амортизації від залишкової вартості;
- г) залежить від норми амортизаційних відрахувань і залишкової вартості основних засобів;
- д) використовує в якості норм амортизації кумулятивний коефіцієнт.

40. Кумулятивний метод нарахування амортизації забезпечує:

- а) рівномірний розподіл амортизаційних відрахувань за роками експлуатації;
- б) залежить від обсягу виробництва продукції за кожний рік і терміну служби основних засобів;
- в) розрахунок амортизаційних відрахувань ведеться за подвійною нормою амортизації від залишкової вартості;
- г) залежить від норми амортизаційних відрахувань і залишкової вартості основних засобів;
- д) використовує в якості норм амортизації кумулятивний коефіцієнт.

41. Фондовіддача показує:

- а) випуск продукції на одиницю вартості основних засобів;
- б) вартість основних засобів на одиницю продукції;
- в) випуск продукції в одиницю часу в розрахунку на одного працівника;
- г) ступінь використання робочого часу;
- д) вартість основних засобів на одного працюючого.

42. Фондомісткість - це:

- а) випуск продукції на одиницю вартості основних засобів;
- б) вартість основних засобів на одиницю продукції;
- в) випуск продукції в одиницю часу в розрахунку на одного працівника;
- г) ступінь використання робочого часу;

43. Фондоозброєність - це:

- а) випуск продукції на одиницю вартості основних засобів
- б) вартість основних засобів на одиницю продукції;
- в) випуск продукції в одиницю часу в розрахунку на одного працівника;
- г) ступінь використання робочого часу;

44. Витрати на модернізацію основних виробничих засобів:

- а) включають до виробничої собівартості готової продукції;
- б) збільшують первісну вартість основних засобів;
- в) відносять до валових витрат у сумі, яка не перевищує % сукупної балансової вартості груп основних фондів.

45. Витрати на ремонт основних виробничих засобів:

- а) включають до виробничої собівартості готової продукції;
- б) збільшують первісну вартість основних засобів;
- в) відносять до валових витрат у сумі, яка не перевищує % сукупної балансової вартості груп основних фондів.

46. До оборотних виробничих фондів відноситься

- а) продукція, що не пройшла всіх стадій обробки;
- б) запаси готової продукції на складі підприємства;
- в) кошти на поточному рахунку;
- г) обчислювальна техніка;

д) усі відповіді правильні.

47. До складу нормованих оборотних засобів включають:

- а) кошти на поточному рахунку;
- б) витрати майбутніх періодів;
- в) відвантажену продукцію;
- г) кошти в касі підприємства;
- д) дебіторську заборгованість.

48. Незавершене виробництво - це:

- а) незакінчена обробкою продукція на складі підприємства;
- б) вартість продукції з незакінченою обробкою, яка знаходиться на обладнанні у цеху;
- в) витрати майбутніх періодів;
- г) незакінчена продукція: на робочому місці, у технічному контролі, транспортується;
- д) продукція відвантажена.

Завдання для розв'язку:

Задача № 1. Визначити середньорічну вартість основних виробничих фондів. Вихідні дані: Вартість основних фондів на початок року ОПФнг 780 тис. грн, 1 травня було введено в дію ОПФвв 62 тис. грн, 1 серпня було виведено в дію ОПФвв 24 тис. грн, 1 жовтня було виведено ОПФвиб 29 тис. грн.

Задача № 2. Підприємство має право, згідно з чинним законодавством, вибрати метод амортизації основних фондів і нараховувати прискорену амортизацію їхньої активної частини (шліфувального верстату). Визначити, яким методом (кумулятивним або зменшеного залишку) вигідніше нараховувати амортизацію, якщо початкова вартість верстату 31 тис. грн, а нормативний строк служби – 7 років.

Задача № 3. В цеху працює 19 верстатів. Норма часу на обробку виробу – 0,3 н-год/шт. Режим роботи цеху двозмінний, тривалість зміни 8,2 год. Кількість вихідних днів на рік – 52, святкових – 8, регламентовані простої обладнання у ремонті – 5%. Визначити виробничу потужність цеху та його виробничу програму, якщо коефіцієнт використання потужності 0,92.

Вартість обладнання цеху 9 375 000 грн, введено в експлуатацію устаткування вартістю 2 850 000 грн.; з 1.07 вибуло обладнання вартістю 1 275 000 грн. Розмір випуску продукції 8000 т, ціна за 1т. – 1875 грн. Виробнича потужність 10000т. Визначити величину фондівіддачі обладнання та коефіцієнт інтенсивного використання обладнання.

Задача № 4. В цеху машинобудівельного заводу встановлено 100 станків. Режим роботи двозмінний, тривалість зміни 8 год. Річний обсяг випуску продукції 280000 виробів, виробнича потужність цеху - 310000 виробів.

Визначити коефіцієнт змінності роботи станків, коефіцієнти екстенсивного, інтенсивного та інтегрального завантаження. Відомо, що в першу зміну працюють всі станки, в другу – 50% станочного парку, кількість робочих днів в році - 260, час фактичної роботи одного станка за рік – 4000 год.

Задача № 5. Визначити норму амортизації та суму нарахованої амортизації за весь термін служби, та залишкову вартість об'єкта, якщо первісна вартість основних засобів 50000 грн, ліквідаційна вартість 2000. Термін використання об'єкта основних засобів 8 років.

Задача № 6. На початок року вартість машин і устаткування швейної фабрики складала 165 тис. грн. Протягом року планується ввести в експлуатацію нові швейні машини – в лютому на 27 тис. грн, в травні – на 16 тис. грн, і списати фізично і морально застарілі – в червні – на 20 тис. грн, у вересні – на 12 тис. грн. Визначити середньорічну вартість основних виробничих фондів, коефіцієнти оновлення, вибуття.

Задача № 7. В цеху є 12 токарних верстатів, придбаних 3 роки тому за ціною 10,5 тис. грн за одиницю. Нормативний строк служби 6 років. Відновна вартість верстату 9 тис. грн. Розрахувати загальний коефіцієнт зношення верстатів.

Задача № 8. Розрахувати 2 види залишкової вартості верстату, якщо відомо, що його початкова вартість 24 тис. грн, відновна – 19 тис. грн. Норма амортизації – 10%, а експлуатується верстат 3 роки.

Задача № 9. Визначити відновну вартість основних фондів та загальний коефіцієнт зношення основних виробничих фондів, якщо:

- а) первісна вартість – 1064 тис. грн;
- б) річний приріст продуктивності праці у країні – 2%;
- в) основні виробничі фонди використовуються на протязі 4-х років;
- г) термін служби основних виробничих фондів 7 років;
- д) ліквідаційна вартість – 28 тис. грн.

Задача № 10. Визначити коефіцієнт змінності роботи по кожній групі металорізних верстатів і середній коефіцієнт змінності роботи устаткування на механічній дільниці ремонтного цеху. Фрезерних верстатів – 13; свердлильних – 4; шліфувальних – 2; токарних – 8. За місяць в якому було 23 робочих дня, фактично верстатами відпрацьовано 4046 верстато-годин, в тому числі фрезерними – 1802; свердлильними –

626; шліфувальними – 330; токарними – 1288. Тривалість зміни – 8 годин.

Задача № 11. Визначити коефіцієнт екстенсивного використання обладнання, якщо відомо, що в цеху встановлено 6 фрезерних, 18 токарних та 10 шліфувальних верстатів. Річна виробнича програма механічного цеху складає по фрезерних роботах 1150 верстато-годин, по токарних – 54000, по шліфувальних роботах – 18000 верстато-годин. Фрезерні і токарні верстати працювали в 2 зміни, шліфувальні в 1 зміну. Фрезерні і токарні верстати простоюють в ремонті протягом 365год, кожний, шліфувальний – по 250год. В році 252 робочих дні, тривалість зміни 8,2 год.

ТЕМА 5. Персонал підприємства, продуктивність, стимулювання та оплата праці.

Питання для обговорення:

1. Трудові ресурси підприємства та їх характеристика за кваліфікаційними ознаками.
2. Принципи та фактори формування трудових ресурсів в умовах ринкової економіки.
3. Продуктивність праці робітників: поняття та методи оцінки. Фактори, що впливають на продуктивність праці та їх класифікація.
4. Методи нормування витрат праці на підприємстві.
5. Форми мотивації праці робітників.
6. Тарифна система, її зміст, призначення та використання на підприємстві.
7. Державне регулювання мінімальної заробітної плати та її вплив на рівень ставок та окладів робітників.
8. Форми додаткової заробітної плати, особливості їх застосування на підприємствах з різними формами власності.
9. Форми та системи преміювання на підприємстві.
10. Методичні інструменти аналізу чисельності та фонду оплати праці підприємства.
11. Штатний розклад, його призначення та порядок складання.

Основні поняття: Трудові ресурси, персонал, професія, спеціальність, інтенсивність праці, продуктивність праці, виробіток, робочий час, явочна, чисельність, облікова чисельність, робочий час, заробітна плата, мотивація, тариф, гнучкий тариф, відрядна заробітна плата, погодинна заробітна плата.

Теми рефератів та фіксованих виступів:

1. Оцінка, аналіз та планування продуктивності праці на підприємстві.
2. Резерви підвищення продуктивності праці на підприємстві.
3. Аналіз та планування чисельності працівників на підприємстві.
4. Обґрунтування потреби підприємства в трудових ресурсах.
5. Системи оплати праці та аналіз їх ефективного застосування на підприємстві.
6. Матеріальне стимулювання праці на підприємстві та шлях; підвищення його ефективності.
7. Аналіз та планування фонду оплати праці на підприємстві.
8. Шляхи підвищення ефективності управління трудовими ресурсами на підприємстві.
9. Напрями науково-технічного прогресу та оцінка ефективності їх реалізації на підприємстві.
10. Трудові та матеріальні ресурси підприємства, ефективність їх використання
11. Планування ефективності використання трудових ресурсів підприємства.

Питання для контролю знань:

1. Яким чином можна розрахувати вплив раціонального використання робочого часу на рівень продуктивності праці?
2. Обґрунтуйте, у чому полягає різниця категорії продуктивної сили праці та продуктивності праці?
3. Дайте визначення умовам зростання продуктивності праці обґрунтуйте їх вплив на ефективність праці?
4. Дайте визначення факторів, шляхів, резервів підвищення продуктивності праці. Наведіть приклад їх взаємозалежності.
5. За якими основними напрямками реалізуються матеріально-технічні фактори росту продуктивності праці? Які особливості їх впливу на рівень продуктивності праці?
6. У чому полягає сутність організаційних факторів росту продуктивності праці? Які основні їх переваги перед іншими групами факторів?
7. Дайте визначення резервів росту продуктивності праці. Наведіть їх класифікацію?
8. За якими формулами можна визначити вплив резервів росту продуктивності праці, які виявлено в ході аналізу, на рівень продуктивності праці?

9. Які фактори та резерви росту продуктивності праці є найбільш актуальними для сучасного стану економіки України? Обґрунтуйте свою точку зору.

10. Яку роль відіграє показник трудомісткості в економічній роботі підприємства?

11. Яке значення має вивчення категорії інтенсивності праці в системі використання ресурсів праці в цілому суспільстві та на окремому підприємстві?

12. Дайте визначення поняття інтенсивності праці, розкрийте її зв'язок із продуктивністю праці.

13. Якими критеріями характеризується нормальна інтенсивність праці?

14. До яких негативних явищ ведуть недостатній, надмірний рівень інтенсивності праці?

15. Обґрунтуйте доцільність застосування колективної організації та оплати праці в умовах сучасного виробництва.

16. Які форми заробітної плати використовують для нарахування бригадного заробітку?

17. Які види нарахувань не входять до загального заробітку, що розподіляється між членами бригади?

18. Розкрийте методи розрахунку колективних відрядних розцінок.

19. В яких економічних умовах доцільно застосовувати розподіл заробітку безтарифним методом?

20. Розкрийте сутність різних моделей оплати праці за «гнучким тарифом».

21. У чому полягають особливості праці службовців?

22. Яким чином здійснюється оплата праці службовців за традиційною тарифною системою? Які недоліки такого підходу?

23. Які критерії диференціації оплати праці службовців?

24. Яким чином стимулюють підвищення ефективності праці керівників, спеціалістів, технічних виконавців?

25. Розкрийте можливості застосування для службовців контрактної форми трудового договору та особливості оплати їх праці.

26. Чим відрізняються види та форми заробітної плати?

Список рекомендованої літератури:

1. Афанасьєв М.В. Економіка підприємства : навч. посібник. К. : Ліра К, 2013. 664 с.

2. Бойчик І.М. Економіка підприємства: підручник. К.: Кондор-Видавництво, 2016. 378 с.

3. Іванілов О.С. Економіка підприємства : підручник. К.: ЦНЛ, 2019. 728 с.
4. Чорна Л.О., Корж Н.В., Левицька І.В. Економіка підприємства: Навчальний посібник для студентів економічних спеціальностей. Вінниця: ПП «Едельвейс і К», 2008. 369 с.
5. Гетьман О.О. Економіка підприємства: Навч. посібник 2-ге вид. К. : Центр учбової літератури, 2010. 488 с.
6. Гринчуцький В.І. Економіка підприємства : навч. посібник В. І. Гринчуцький, Е. Т. Карапетян, Б. В. Погріщук. К. : Центр учбової літератури, 2010. 304 с.
7. Економіка підприємства: збірник тестів і задач : навч. посібник А. В. Шегда, Т. Б. Харченко, Ю. А. Сагайдак, Л. О. Пашнюк. К. : Центр учбової літератури, 2010. 240 с.
8. Ситник Н. І. Управління персоналом : навч. посібник. К. : ІНКОС, 2009. 472 с.
9. Калініченко О. В., Плотник О. Д.. Економіка підприємства : практикум : навч. посібник. К. : Кондор, 2012. 600 с.

Тести для перевірки знань:

1. Спеціальність – це:

- а) визначний рід діяльності людини;
- б) ступень та рівень підготовки робітника;
- в) відносно вузький вид робіт у межах певної професії.

2. Професія – це:

- а) визначний рід діяльності людини;
- б) ступень та рівень підготовки робітника;
- в) відносно вузький вид робіт у межах певної професії.

3. Кваліфікація – це:

- а) визначний рід діяльності людини;
- б) ступень та рівень підготовки робітника;
- в) відносно вузький вид робіт у межах певної професії.

4. Які з перелічених категорій робітників належать до основних робітників?

- а) наладчик фрезерних верстатів;
- б) верстатник фрезерних верстатів;
- в) оператор потокової лінії;
- г) прибиральниці;
- д) робітники складу.

5. Які з перелічених категорій робітників належать до допоміжних робітників?

- а) наладчик фрезерних верстатів;
- б) верстатник фрезерних верстатів;
- в) оператор потокової лінії;
- г) прибиральниці.

6. Як називаються працівники, які здійснюють підготовку і оформлення документації?

- а) основні робітники;
- б) допоміжні робітники;
- в) службовці;
- г) спеціалісти;
- д) керівники.

7. Як називаються працівники, які займаються інженерно - технічними, економічними роботами?

- а) основні робітники;
- б) допоміжні робітники;
- в) службовці;
- г) спеціалісти;
- д) керівники.

8. Яке з понять характеризує "продуктивність праці"?

- а) витрати живої праці на виробництво одиниці продукції;
- б) витрати суспільно-необхідної праці на виробництво одиниці продукції;
- в) кількість виробленої продукції за одиницю робочого часу;
- г) обсяг виробленої за одиницю часу продукції з розрахунку на одного працюючого;
- д) обсяг реалізованої продукції з розрахунку на одного працюючого.

9. Який з факторів впливає на продуктивність праці?

- а) час випуску деталі з верстату;
- б) витрати праці на виробництво одиниці продукції;
- в) фонд робочого часу;
- г) раціональне використання трудових ресурсів;
- д) інтенсивність праці.

10. Який з показників є трудовим показником продуктивності праці?

- а) матеріаломісткість;
- б) фондомісткість;
- в) трудомісткість;
- г) станкозмінність;
- д) енергоємність.

11. До погодинної форми оплати праці належить:

- а) акордна;
- б) непряма відрядна;
- в) відрядно – преміальна
- г) жодна з наведених форм;

12. Тарифна система оплати праці працівників включає:

- а) тарифні ставки, тарифно-кваліфікаційний довідник;
- б) тарифні ставки, тарифні сітки, тарифно-кваліфікаційний довідник;
- в) тарифні ставки, посадові оклади;
- г) тарифні ставки, тарифні сітки;
- д) тарифно-кваліфікаційний довідник, тарифні ставки, преміальне положення.

13. Вид трудової діяльності, здійснення якої потребує відповідних спеціальних знань і практичних навичок називається:

- а) професією;
- б) спеціальністю;
- в) кваліфікацією;
- г) категорією.

14. Структура персоналу – це відсоткове співвідношення окремих груп персоналу за такими кваліфікаційними ознаками:

- а) категорія персоналу;
- б) вік персоналу;
- в) освіта та кваліфікація персоналу;
- г) усі відповіді правильні.

15. Мінімальна заробітна плата – це...

- а) будь – який заробіток, що залежить від результатів праці працівника і визначається тарифними ставками, розцінками, посадовими окладами;
- б) встановлений державою розмір зарплати, менше якого не може здійснюватися оплата за фактично виконану роботу за повний місяць;
- в) будь – який заробіток, що за трудовим договором виплачується працівникові за виконану роботу чи надані послуги.

16. Відрядна форма оплати праці включає такі системи:

- а) пряму відрядну;
- б) відрядно – преміальну;
- в) відрядно – прогресивну;
- г) акордну;
- д) посадові оклади.

17. Спеціальність – це...

- а) вид трудової діяльності, здійснення якої потребує спеціальних знань;
- б) вид трудової діяльності, здійснення якої потребує професійних навичок;
- в) більш вузький різновид трудової діяльності в межах професії;
- г) сукупність спеціальних знань і практичних навичок, що визначають ступінь підготовленості працівника до виконання професійних функцій обумовленої складності.

18. Співвідношення кількості звільнених працівників з усіх причин до середньооблікової чисельності – це показник ...

- а) частки окремих категорій працівників;
- б) рівня дисципліни;
- в) плинності кадрів;
- г) продуктивності праці.

19. Продуктивність праці – це ...

- а) витрати суспільно необхідної праці на виробництво одиниці продукції;
- б) витрати живої праці на виробництво одиницю продукції;
- в) продуктивна сила праці, тобто здатність за одиницю робочого часу створювати певні споживчі вартості;
- г) міра кількості затраченої праці;
- д) кількість продукції за одиницю робочого часу.

20. Основна(тарифна) частина заробітної плати працівників залежить від:

- а) результатів його праці;
- б) рівня його кваліфікації;
- в) складності робіт, що ним виконуються;
- г) результатів господарської діяльності підприємства, на якому він працює.

21. Заступник начальника цеха відноситься до категорії

- а) керівників;
- б) спеціалістів;
- в) службовців.

22. До складу промислово-виробничого персоналу не включаються:

- а) робітники заводських лабораторій;
- б) робітники допоміжних цехів;
- в) робітники житлово-комунального господарства.

23. До розряду функціональних керівників слід віднести

- а) начальника ділянки;
- б) начальника планового бюро;
- в) майстра зміни.

24. Витрати робочої сили відображають:

- а) показник виробітку;
- б) показник трудомісткості;

в) обидва показники.

25. На підприємстві розраховують три показники виробітку – «виріток на одного виробничого робітника», «виріток на одного робітника», «виріток на одного працюючого». Яка величина менша?

- а) виробіток на одного виробничого робітника;
- б) виробіток на одного робітника;
- в) виробіток на одного працюючого.

26. Виріток робітника збільшився в результаті скорочення перерв на відпочинок. Це свідчить:

- а) про зростання продуктивності праці;
- б) про зростання трудомісткості продукції;
- в) про зростання інтенсивності праці.

27. Почасова форма оплати праці застосовується, якщо:

- а) неможливо встановити залежність між кількістю праці та кількістю витраченого часу;
- б) можна встановити залежність між кількістю праці та кількістю витраченого часу;
- в) потрібно підвищити інтенсивність праці.

28. При простій відрядній системі оплати праці із збільшенням випуску продукції:

- а) зростає частка заробітної плати в собівартості продукції;
- б) частка заробітної плати в собівартості продукції не змінюється;
- в) знижується частка заробітної плати в собівартості продукції.

29. В якому випадку підприємству вигідно використовувати почасову форму оплати праці:

- а) при зростаючих обсягах виробництва;
- б) при стабільних обсягах виробництва;
- в) при зниженні обсягів виробництва.

30. Основним недоліком простої відрядної системи оплати праці є те, що:

- а) вона не стимулює продуктивність праці;
- б) за цією системою зростає частка заробітної плати в собівартості одиниці продукції;
- в) можливе зниження якості при зростанні виробітку.

31. Яка залежність має постійно контролюватися на підприємстві:

- а) співвідношення кількості робітників, чия праця оплачується у відрядній та погодинній системі оплати праці;
- б) співвідношення часу, який витрачений робітниками, чия праця оплачується погодинною формою, та кількістю виробленої продукції;

в) співвідношення темпів росту заробітної плати та продуктивності праці.

Завдання для розв'язку:

Задача № 1 Визначити необхідну чисельність основних робітників підприємства, а також годинну та змінну норми виробітку, якщо відомо, що виробнича програма на рік складає 1920 тис. шт. Основний час на один виріб становить 30 хв, допоміжний – 15 хв, час на обслуговування робочого місця – 12 %, час на відпочинок – 20 %. Кількість вихідних та святкових днів на одного середньоспискового робітника дорівнює 110 днів, тривалість щорічної відпустки – 24 дні, відпустки на навчання – 1,5 дні, декретні відпустки – 2 дні, невиходи через хворобу – 4 дні, виконання державних обов'язків – 3,2 дні. Режим роботи підприємства однозмінний. Номінальна тривалість зміни 8 год. Втрати часу у зв'язку із скороченням робочої зміни: для підлітків – 0,08 год, для матерів годувальниць - 0,12 год. Відсоток виконання норм виробітку 115 %.

Задача № 2 Визначити абсолютну та відносну зміну обсягу випуску продукції за рахунок росту продуктивності праці та збільшення чисельності працюючих, якщо відомо, що в базовому році обсяг випуску продукції дорівнював 5 млн грн, а в звітному році він збільшився на 750 тис. грн. У зв'язку з ростом обсягу випуску продукції трудомісткість збільшилася на 1250 чол-дн. При цьому продуктивність праці базового року складала 6,5 тис. грн/чол. Кількість робочих днів на рік дорівнює 250 дням.

Задача № 3. Тарифна ставка робочого ТС розряду складає 19 грн./год. Тривалість робочого дня – 7 год. Кількість робочих днів в місяці – 20. Норма виробітку – 20 деталей за зміну. Фактичний виробіток за місяць – 460 деталей. Розрахувати заробіток робочого за місяць:

- а) при простій почасовій системі оплати праці;
- б) при погодинно-преміальній системі оплати праці (премія складає 10 від тарифу)
- в) при прямій відрядній формі оплати праці (розцінок за одну деталь – 7,2 грн.);
- г) відрядно-преміальній системі оплати праці (премія – 0,5 % від заробітку за кожний відсоток перевищення норми виробітку);
- д) відрядно-прогресивній системі оплати праці (підвищуючий коефіцієнт – 1,8).

Задача № 4. Обсяг виробленої на підприємстві за рік продукції склав 200 тис. т. Розрахувати показники продуктивності праці на основі даних, що приведені в таблиці:

Категорія	Чисельність, чол.	Річний фонд робочого часу одного робітника, год.
Робочі, в т.ч.		
основні	100	1712
допоміжні	50	1768
Керівники	15	1701
Спеціалісти	10	1701
Службовці	5	1768

Задача № 5. В січні місяці працівниками організації відпрацьовано 850 людино-днів, святкових і вихідних 12, неявки за робочі дні склали 150 людино-днів. Визначити: середнє число фактично зайнятих робітників, середнє число робітників за фактичний час роботи.

Задача № 6. Організація почала функціонувати 1.11.05р. Середньооблікова чисельність в листопаді - 50 чоловік, в грудні - 80 чоловік. Визначити середньооблікову чисельність за два місяці, за IV кв.

Задача № 7. В цеху плановий ріст обсягу випуску продукції склав 111,1%. Чисельність працюючих 450 чол. В результаті здійснення заходів, направлених на підвищення продуктивності праці економія чисельності склала 48 чол. Розрахувати планову чисельність персоналу.

Задача № 8. В базовому періоді підприємство випускає 500 виробів при виробітку 0,5 виробу за люд/днів. В плановому періоді виробіток повинен збільшитись за рахунок впровадження заходів до 0,6 виробу за люд/днів., а обсяг продукції має скласти 650 виробів.

Визначити: скільки необхідно додатково набрати людей для виконання даної програми та скільки потрібно скоротити, якщо обсяг продукції останеться незмінним.

Задача № 9. В організації при середньосписковій чисельності 59 чол., вироблено продукції на суму 280710 грн., і фактично відпрацьовано 9357 л/дн. Максимально можливий робочий фонд = 219днів.

Визначити: загальний фонд робочого часу; середньоденну виробітку; середню тривалість робочого періоду в днях; коефіцієнт використання робочого часу; фонд робочого часу, якщо коефіцієнт використання довести до 75% і скільки додатково отримається продукції.

Задача № 10. Визначити місячний зарібок робітника IV-го розряду, який сплачується йому згідно з відрядно-прогресивною системою оплати праці, якщо відомо, що годинна норма виробітку виробу дорівнює 2 шт. Робітник за місяць виготовив 467 виробів, при цьому він відпрацював 22 дні з тривалістю зміни 8 год. Годинна тарифна ставка відрядника I розряду 1,2 грн/год, тарифний коефіцієнт IV-го розряду – 1,33. Вихідною базою для

застосування прогресивної оплати праці є 110 % виконання норми. Відомо, що при перевиконанні вихідної бази від 1 до 20 % розцінок за виріб збільшується на 40 %, більше 20 % - на 80 %.

Задача № 11. Визначити номінальний та ефективний фонд робочого часу середньоспискового працівника за даними таблиці.

Показники	Значення
Календарний фонд, дн	365
Вихідні та святкові, дн	105
Цілоденні невиходи, дн	28,5
У тому числі:	
Чергові відпустки	20
Додаткові відпустки	2
Невиходи через хворобу	3
Декретні відпустки	3
Виконання державних обов'язків	0,5
Тривалість робочої зміни, год	
Скорочення тривалості зміни, год	0,2
У тому числі:	
- Матерів- годувальниць	0,1
- підлітків	0,1

ТЕМА 6. Витрати підприємства і собівартість продукції, ціна та ціноутворення

Питання для обговорення:

1. Сутність понять «витрати», «поточні витрати підприємства», «собівартість продукції, послуг та робіт».
2. Класифікація поточних витрат підприємства. Поняття «управлінський», «бухгалтерський», «податковий» облік витрат.
3. Показники собівартості продукції та порядок їх обчислення.
4. Фактори, що впливають на формування поточних витрат підприємства, собівартість продукції та послуг, шляхи їх економії на підприємстві.
5. Калькулювання повних витрат на виробництво продукції та метод калькулювання собівартості.
6. Кошторис витрат виробництва: поняття, склад.
7. Методичні інструменти аналізу поточних витрат підприємства. Системи та методи внутрішнього контролю за поточними витратами.

Основні поняття: Витрати виробництва, собівартість продукції, поточні витрати підприємства, кошторис витрат, калькуляція, постійні та змінні витрати, прямі та непрямі витрати.

Теми рефератів та фіксованих виступів:

1. Собівартість продукції і методи її планування.
2. Калькулювання собівартості продукції.
3. Аналіз і планування поточних витрат на підприємстві.
4. Резерви зменшення собівартості продукції.
5. Аналіз та планування доходів підприємства.
6. Планування утворення та використання прибутку підприємства.
7. Резерви підвищення доходів підприємства.
8. Нормування ефективної податкової політики підприємства.
9. Аналіз та планування податкових платежів підприємства.
10. Рентабельність підприємства та шляхи її підвищення

Питання для контролю знань:

1. Поняття і характеристика витрат на виробництво продукції.
2. Класифікація витрат.
3. Управління витратами на підприємстві.
4. Групування витрат на виробництво продукції за економічними елементами.
5. Складання кошторису витрат.
6. Поняття і види собівартості продукції.
7. Показники собівартості продукції.
8. Джерела і шляхи зниження собівартості продукції.
9. Планування собівартості продукції за факторним методом.
10. Індексний метод розрахунку зниження собівартості продукції.
11. Калькулювання собівартості одиниці продукції.
12. Методика обчислення основних статей калькуляції.
13. Назвіть науковців, праці яких стали витоками системи «direct-costing».
14. Які системи обліку передували системі «direct-costing»?
15. В чому полягає суть системи «Стандарт-кост»?
16. Чим відрізняється американська система обліку "Just- in-time" від японської системи обліку «Канбан»?
17. Який американський економіст є засновником системи «direct-costing»?
18. В чому полягає суть системи «direct-costing»:
19. Які є особливості застосування системи «direct- costing»?

20. Що таке маржинальний дохід в системи «direct- costing»?
21. Що таке змінні витрати?
22. Що таке постійних витрати?

Список рекомендованої літератури:

1. Афанасьєв М.В. Економіка підприємства : навч. посібник. К. : Ліра К, 2013. 664 с
2. Бондар Н.М. Економіка підприємства : навч. посібник. К. : Видавництво А.С.К., 2011. 400 с.
3. Іванілов О.С. Економіка підприємства : підручник. К.: ЦНЛ, 2019. 728 с
4. Гетьман О. О., Шаповал В. М. Економіка підприємства: Навч. посібник 2-ге вид. К. : Центр учбової літератури, 2010. 488 с.
5. Гринчуцький В.І., Карапетян Е. Т., Погріщук Б.В.. Економіка підприємства : навч. посібник. К. : Центр учбової літератури, 2010. 304 с.
6. Давидюк Т. В. Методи обліку витрат і калькулювання собівартості продукції у вітчизняних нормативних актах: напрями удосконалення [Електронний ресурс]
7. Економіка: реалії часу. Науковий журнал. 2016. № 1 (23). С. 6-13. Режим доступу до журн.: <http://economics.opu.ua/files/archive/2016/n1.html>
8. Економіка підприємства : підручник за заг. ред. С. Ф. Покропивного. 3-є вид., перероб. та доп. К. : КНЕУ, 2002. 528 с.
9. Закон України від 03.12.90 р.№507-ХП «Про ціни і ціноутворення».
10. Закон України від 29.12.94 р. № 334/94-ВР «Про оподаткування прибутку підприємств» у редакції Закону України від 22.05.97 р. №283/97-ВР із змінами та доповненнями.
11. Методичні рекомендації з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) сільськогосподарських підприємств (наказ Міністерства аграрної політики України № 132 від 18.05.2001 р.). [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/>.
12. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31 грудня 1999 р. №318
13. Типове положення з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) в промисловості, затверджене постановою КМУ від 26.04.96 р.№ 473 (втратив чинність 16.05.2002)
14. Чорна Л.О., Корж Н.В., Левицька І.В. Економіка підприємства: Навчальний посібник для студентів економічних спеціальностей. Вінниця: ПП «Едельвейс і К», 2008. 369 с

Тести для перевірки знань:

1. Собівартість продукції – це:

- а) сума витрат на придбання сировини, матеріалів та комплектуючих;
- б) виражені в грошовій формі поточні витрати підприємства на виробництво і збут продукції;
- в) поточні витрати на виробництво продукції та надання послуг;
- г) витрати підприємства на здійснення довгострокових проектів;
- д) витрати на закупівлю обладнання для виробництва продукції.

2. Як розподіляються витрати за способом віднесення на собівартість окремого виду продукції?

- а) основні і накладні;
- б) умовно-постійні і змінні;
- в) прямі і непрямі;
- г) прості і комплексні.

3. Як розподіляються витрати за характером участі у виробничому процесі?

- а) основні і накладні;
- б) умовно-постійні і змінні;
- в) прямі і непрямі;
- г) прості і комплексні.

4. Як розподіляються витрати по ступеню залежності від обсягу продукції?

- а) основні і накладні;
- б) умовно-постійні і змінні;
- в) прямі і непрямі;
- г) прості і комплексні.

5. Як розподіляються витрати по ступеню однорідності витрат?

- а) основні і накладні;
- б) умовно-постійні і змінні;
- в) прямі і непрямі;
- г) прості і комплексні.

6. Яка мета класифікації витрат на виробництво за економічними елементами?

- а) визначення розміру матеріальних витрат;
- б) визначення собівартості одиниці продукції;
- в) встановлення відпускної ціни товару;
- г) основа для складання кошторису витрат на виробництво;
- д) визначення вартості живої праці.

7. Яка мета класифікації витрат на виробництво за статтями калькуляції?

- а) визначення розміру матеріальних витрат;
- б) визначення собівартості одиниці продукції;
- в) встановлення відпускної ціни товару;
- г) основа для складання кошторису витрат на виробництво;
- д) визначення вартості живої праці.

8. Які з перерахованих витрат відносяться до умовно-постійних?

- а) сировина та матеріали;
- б) амортизація основних засобів;
- в) заробітна плата робітників-відрядників;
- г) транспортно-заготівельні витрати;
- д) заробітна плата управлінського персоналу.

9. Які з перерахованих витрат відносяться до непрямих?

- а) експлуатація та утримання обладнання;
- б) сировина та матеріали;
- в) адміністративно-управлінські витрати;
- г) паливо та енергія для технологічних потреб;
- д) заробітна плата виробничих робітників.

10. Яка зі статей калькуляції є комплексною?

- а) сировина та матеріали;
- б) заробітна плата виробничих робітників;
- в) відшкодування зносу інструментів і пристосувань;
- г) паливо і енергія на технологічні цілі;
- д) втрати від браку.

11. Який з методів не є методом калькулювання?

- а) параметричний;
- б) адаптивний;
- в) розрахунково-аналітичний;
- г) нормативний.

12. Які фактори не сприяють зниженню собівартості?

- а) підвищення технічного рівня виробництва;
- б) вдосконалення організації виробництва і праці;
- в) зміна складу та якості природної сировини;
- г) зміна структури та обсягу продукції;
- д) покращення використання природних ресурсів.

13. Який показник використовується для розрахунку прибутку?

- а) виробнича собівартість;
- б) цехова собівартість;

- в) повна собівартість;
- г) технологічна собівартість.

14. Що розуміють під поняттям “прибуток від реалізації продукції”?

- а) грошовий вираз вартості продукції;
- б) грошовий вираз витрат на виробництво та реалізацію продукції;
- в) виручка від реалізації продукції за мінусом витрат на виробництво та реалізацію продукції;
- г) виручка від реалізації продукції;
- д) чистий дохід.

15. Які показники не використовуються для розрахунку балансового прибутку?

- а) доходи від позареалізаційних операцій;
- б) першочергові платежі до бюджету;
- в) прибуток від допоміжної діяльності;
- г) чистий дохід;
- д) витрати від позареалізаційних операцій.

16. Що розуміють під поняттям балансовий прибуток?

- а) прибуток, одержаний від виробничої діяльності підприємства;
- б) загальний прибуток підприємства, одержаний від усіх видів його діяльності;
- в) валовий прибуток за мінусом першочергових платежів у бюджет.

17. Що розуміють під поняттям чистий прибуток?

- а) прибуток, одержаний від виробничої діяльності підприємства;
- б) загальний прибуток підприємства, одержаний від усіх видів його діяльності;
- в) валовий прибуток за мінусом першочергових платежів у бюджет.

18. Як визначається рентабельність окремого виду продукції?

- а) відношенням прибутку від реалізації до його повної собівартості;
- б) відношенням прибутку до середньорічної вартості основних виробничих фондів і оборотних коштів;
- в) відношенням прибутку від реалізації до обсягу реалізованої продукції у вартісному вираженні;
- г) відношенням повної собівартості до прибутку від реалізації продукції;
- д) відношенням прибутку від реалізації продукції до повної її собівартості.

19. Як визначається рентабельність виробництва?

- а) відношенням прибутку від реалізації до його повної собівартості;
- б) відношенням прибутку до середньорічної вартості основних виробничих фондів і оборотних коштів;

- в) відношенням прибутку від реалізації до обсягу реалізованої продукції у вартісному вираженні;
- г) відношенням повної собівартості до прибутку від реалізації продукції;
- д) відношенням прибутку від реалізації продукції до повної її собівартості.

20. Якого виду рентабельності не існує?

- а) рентабельність виробу;
- б) загальна рентабельність;
- в) рентабельність виробництва;
- г) валова рентабельність;
- д) розрахункова рентабельність.

21. Які фонди формуються за рахунок прибутку?

- а) фонд накопичення;
- б) фонд зайнятості;
- в) фонд споживання;
- г) фонд підвищення професійної майстерності.

22. Який з напрямків не сприяє росту прибутку?

- а) збільшення обсягу виробництва і реалізації продукції;
- б) зниження рівня собівартості продукції;
- в) скорочення частки продукції підвищеного попиту;
- г) скорочення залишків нереалізованої продукції.

23. Які із статей калькулювання розраховуються у відсотку до основної заробітної плати виробничих робітників?

- а) транспортно-заготівельні витрати;
- б) допоміжна заробітна плата;
- в) допоміжні матеріали;
- г) загальновиробничі витрати;
- д) витрати на збут.

24. Яка з відповідей вірна? Фірма рентабельна, якщо:

- а) виручка дорівнює собівартості;
- б) виручка перевищує собівартість;
- в) собівартість перевищує виручку.

25. Що розуміють під поняттям “рентабельність підприємства”?

- а) відносний показник ефективності виробництва;
- б) прибуток, розрахований на 1 грн вартості товарної продукції;
- в) абсолютний показник ефективності виробництва;
- г) загальний прибуток виробництва.

26. Як визначається загальна рентабельність виробництва?

- а) відношенням балансового прибутку до середньорічної вартості основних виробничих фондів і оборотних коштів;

- б) відношенням чистого прибутку до середньорічної вартості основних виробничих фондів і оборотних коштів;
- в) відношенням прибутку від реалізації продукції до повної собівартості цієї продукції;
- г) відношенням прибутку до виручки.

27. Як визначається розрахункова рентабельність виробництва?

- а) відношенням балансового прибутку до середньорічної вартості основних виробничих фондів і оборотних коштів;
- б) відношенням чистого прибутку до середньорічної вартості основних виробничих фондів і оборотних коштів;
- в) відношенням прибутку від реалізації продукції до повної собівартості цієї продукції;
- г) відношенням прибутку до виручки.

28. На які цілі використовується фонд накопичення?

- а) на заохочення робітників;
- б) на матеріальну допомогу;
- в) на поповнення власних обігових коштів;
- г) на виплати акціонерам;
- д) на розширення виробництва.

29. На які цілі використовується фонд споживання?

- а) на заохочення робітників;
- б) на виплати акціонерам;
- в) на розширення виробництва;
- г) на розвиток матеріально-технічної бази підприємства;
- д) на поповнення власних обігових коштів.

30. Зменшення якого показника призведе до збільшення рівня рентабельності?

- а) ціни;
- б) собівартості;
- в) виручки;
- г) обсягу виробництва;
- д) прибутку.

31. Як визначається рентабельність продукції?

- а) відношенням прибутку від реалізації до його повної собівартості;
- б) відношенням прибутку до середньорічної вартості основних виробничих фондів і оборотних коштів;
- в) відношенням прибутку від реалізації до обсягу реалізованої продукції у вартісному виразі;
- г) відношенням повної собівартості до прибутку від реалізації продукції;

д) відношенням прибутку від реалізації продукції до повної її собівартості.

32. Який з напрямків не сприяє підвищенню рівня рентабельності?

- а) збільшення частки продукції підвищеного попиту;
- б) зниження обсягу виробництва;
- в) зниження собівартості продукції;
- г) покращення використання основних фондів;
- д) збільшення цін внаслідок збільшення якості продукції.

33. Ціна – це:

- а) грошовий вираз вартості товару;
- б) грошовий вираз поточних витрат підприємства на виробництво і збут продукції;
- в) виручка від реалізації продукції за мінусом витрат на виробництво та реалізацію продукції;
- г) чистий дохід.

34. Як визначається оптова ціна підприємства?

- а) як сума поточних витрат підприємства та його прибутку;
- б) як сума поточних витрат підприємства, його прибутку та постачальницько-збутової націнки;
- в) як сума поточних витрат підприємства, його прибутку, постачальницько-збутової націнки та торгової надбавки.

35. Як визначається оптова ціна промисловості?

- а) як сума поточних витрат підприємства та його прибутку;
- б) як сума поточних витрат підприємства, його прибутку та постачальницько-збутової націнки;
- в) як сума поточних витрат підприємства, його прибутку, постачальницько-збутової націнки та торгової надбавки.

36. Витрати промислового підприємства поділяються на прямі та непрямі за:

- а) економічним характером витрат;
- б) ступенем однорідності;
- в) способом обчислення на одиницю продукції;
- г) реакцією витрат на зміну обсягу виробництва.

37. Якщо коефіцієнт реагування витрат більше 1, то ці витрати:

- а) дегресивні;
- б) пропорційні;
- в) прогресивні;
- г) постійні.

38. Характеристику витрат ресурсі в залежно від напрямку і місця використання, виду виробу надають:

- а) економічні елементи;
- б) кошторис підприємства;
- в) калькуляційні статті.

39. Виробнича собівартість включає:

- а) прямі матеріальні витрати, прямі витрати на оплату праці, інші прямі витрати, загальновиробничі прямі витрати;
- б) всі витрати підприємства на виробництво продукції плюс витрати на її реалізацію;
- в) прямі та непрямі матеріальні витрати, прямі витрати на оплату праці.

40. Грошове відображення витрат виробничих факторів, необхідних для здійснення підприємством своєї виробничої діяльності, являють собою:

- а) фінансові ресурси;
- б) інвестиційні ресурси;
- в) поточні витрати.

41. До якого виду витрат слід віднести тарифну частину зарплати адміністративно-управлінських працівників підприємства:

- а) до умовно-постійних;
- б) до умовно-змінних.

42. Що з нижченаведеного входить до складу матеріальних витрат?

- а) вартість сировини і матеріалів;
- б) витрати на сертифікацію і збут продукції;
- в) амортизаційні відрахування на повне відновлення основних фондів.

43. Які з наведених витрат не належать до собівартості продукції:

- а) витрати і нестачі товарно-матеріальних цінностей;
- б) затрати, пов'язані з підготовкою та освоєнням виробництва продукції;
- в) затрати на обслуговування виробничого процесу;
- г) оплата послуг банків.

44. Що з нижченаведеного не включається в собівартість і фінансується із прибутку підприємства:

- а) витрати на охорону здоров'я працівників;
- б) виплата відсотків за прострочені кредити;
- в) витрати на устаткування і реконструкцію засобів виробництва;
- г) всі наведені відповіді правильні.

45. Чи включається у собівартість продукції виплата дивідендів особам, які вклали свій капітал у підприємство:

- а) не включається;
- б) включається у повному обсязі;
- в) включається у частині капіталу, вкладеній безпосередньо у виробництво.

46. Який метод ціноутворення ще називають “за рівнем конкуренції”?

- а) витрати + прибуток;
- б) пропорційного ціноутворення;
- в) отримання цільової норми прибутку;
- г) очікуваного прибутку;
- д) оцінка споживчої вартості.

47. З якою метою використовується диверсифікація цін?

- а) привласнення споживчого надлишку;
- б) збільшення обсягу реалізації;
- в) завоювання ринку;
- г) залучення визначеного споживача.

48. Метод франкування – це:

- а) оплата за доставку вантажу від виробника до споживача;
- б) встановлення єдиної ціни з включенням до неї витрат із доставки;
- в) становлення зональних цін.

49. Яка з відповідей вірна?

- а) оптова ціна підприємства більша за оптову ціну промисловості;
- б) оптова ціна підприємства менша за оптову ціну промисловості;
- в) оптова ціна підприємства дорівнює оптовій ціні промисловості;

50. Які ціни відіграють важливу роль у вирішенні завдань НТП?

- а) договірні;
- б) лімітні;
- в) ступеневі;
- г) вільні;
- д) фіксовані.

Завдання для розв'язку:

Задача № 1. Розрахувати повну собівартість, прибуток та ціну виробу, а також визначити зміну собівартості та ціну. Відомо, що в звітному році норма витрат матеріалів скоротилась на 7 %, однак матеріали подорожчали на 3 %. Продуктивність праці зросла на 10 %, внаслідок чого заробітна плата збільшилася на 4 %. Рентабельність виробу в базовому і звітному роках складала 25 %. Дані для розрахунку собівартості наведені в таблиці.

Таблиця. Дані для розрахунку собівартості

Стаття витрат	Значення
1. Сировина та матеріали, грн	205
2. Покупні напівфабрикати, грн	140
3. Паливо та енергія на технологічні цілі, грн	110
4. Зворотні відходи, грн	20

5. Основна заробітна плата виробничих робітників, грн	65
6. Додаткова заробітна плата виробничих робітників, %	20
7. Відрахування на соціальні заходи, %	39
8. Витрати на утримання та експлуатацію обладнання, %	70
9. Загальновиробничі витрати, %	15
10. Всього виробнича собівартість, грн	?
11. Адміністративні витрати, %	115
12. Витрати на збут, %	3
13. Повна собівартість, грн	?

Задача № 2. Визначити критичний обсяг продукції в натуральному та вартісному виразі, якщо відомо, що величина загальних сукупних витрат складає 1800 тис. грн, питома вага змінних витрат становить 60 %. Виручка від реалізації продукції дорівнює 2250 тис. грн при обсязі випуску продукції 25 тис. шт.

Задача № 3. Визначити величину балансового та чистого прибутку, а також розрахувати загальну та розрахункову рентабельність виробництва за даними таблиці.

Показник	Значення
Собівартість виробу, грн	16
Виробнича програма на рік, тис. шт	250
Норматив рентабельності, %	25
Доходи від підсобно-допоміжної діяльності, тис. грн	470
Витрати від підсобно-допоміжної діяльності, тис. грн	320
Доходи від позареалізаційної діяльності, тис. грн.	10
Витрати від позареалізаційної діяльності, тис. грн	15
Податок на прибуток, %	30
Середньорічна вартість основних фондів, тис. грн	1300
Середньорічний залишок нормативних оборотних засобів, тис. грн	700

Задача № 4. У першому кварталі питоми змінні витрати (Взм) на 1 виріб склали 285 грн., ціна одиниці продукції (ц) становить 375 грн., постійні витрати (Впост) 3000 грн. У другому кварталі ціни на сировину зросли на 10%, що спричинило зростання змінних витрат також на 10%.

Визначити як зміна цін на сировину вплинула на критичний обсяг продукції.

Задача № 5. Витрати на сировину і матеріали у другому кварталі року в порівнянні з першим виросли на 40%, був змінений обсяг виробництва і реалізації продукції. Інші складові змінних витрат виробництва, що припадають на одиницю продукції, залишились незмінними, питомі сукупні витрати виросли на 68,4грн.; загальні постійні витрати не змінилися.

В першому кварталі питомі сукупні витрати виробництва склали 294,6грн., а питомі постійні витрати – 90,6грн. Частка витрат на сировину і матеріали в структурі собівартості в першому кварталі складала 70%. Визначити на скільки відсотків був змінений обсяг виробництва?

Задача № 6. За звітними даними встановлена економія матеріалів за рахунок зниження норм на 8% і за рахунок зниження цін на 3%. Собівартість товарної продукції по звіту склала 361,8 тис. грн, витрати на сировину і матеріали – 242, 4 тис. грн.

Визначити вплив указаних факторів на собівартість продукції.

Задача № 7. Собівартість товарної продукції підприємства в базисному періоді склала 1140,6 тис.грн. У звітному періоді передбачається підвищити продуктивність праці на 6 % та середню заробітну плату на 4 %. Обсяг виробництва зросте на 8 % при незмінній величині постійних витрат. Питома вага заробітної плати в собівартості продукції становить 23 %, в постійних витратах – 20 %.

Визначити відсоток зниження собівартості та отриману економію під впливом зазначених факторів.

Задача № 8. Визначити собівартість валової та товарної продукції, якщо відомо, що кошторис витрат на виробництво склав 19700 тис. грн. Витрати, які не включаються у виробничу собівартість, дорівнюють 600 тис. грн. Зменшення залишків незавершеного виробництва – 150 тис. грн. Комерційні витрати становлять 350 тис. грн.

Задача № 9. Визначити цехову собівартість продукції та її структуру, якщо витрати за статтею “Сировина та матеріали сплачені” 155 тис. грн, “Зарплатня основних виробничих робітників” – 30 тис. грн, “Відрахування на соціальні заходи” – 11 тис. грн, амортизація основних фондів – 10 тис. грн. При цьому питома вага амортизаційних відрахувань в цехових витратах – 12%. Інші цехові витрати склали 4%.

Задача № 10. Визначити суму цехових витрат, що повинна бути включена у собівартість одиниці продукції, якщо загальні цехові витрати – 48,6 тис. грн, частка основної заробітної плати виробничих робітників цеху становить 0,3. Собівартість одиниці продукції дорівнює 75 грн. Річний обсяг випуску продукції - 1200 шт.

Задача № 11. Визначити вплив росту продуктивності праці на собівартість продукції, якщо відомо що в результаті автоматизації виробництва продуктивність праці зросла на 9%, що сприяло збільшенню середньої зарплатні на 5%. Частка зарплатні з відрахуваннями в собівартості продукції становить 0,2.

Задача № 12. Визначити зміну собівартості товарної продукції в звітному періоді. Якщо матеріальні витрати знизилися на 6%. Обсяг виробництва зріс на 12% при збільшенні витрат на управління на 4%. Питома вага матеріальних витрат в собівартості продукції – 55% , витрат на управління –10%.

Задача № 13. Визначити економію на умовно-постійних витратах. Якщо загальна сума умовно-постійних витрат – 304 тис. грн, річний обсяг виробництва 95 тис. шт, в плановому році передбачається одержати додатковий обсяг виробництва за рахунок росту продуктивності праці 5 тис. шт, за рахунок підвищення ефективності використання основних виробничих фондів –9 тис шт. Приріст умовно-постійних витрат за планом склав 3%.

Задача № 14 Визначити вплив зміни ціни на матеріали на критичний обсяг продукції, якщо відомо, що підприємство виготовляє виріб за ціною 10 грн. В першому кварталі питоми змінні витрати дорівнювали 4,8 грн, в другому кварталі внаслідок здешевлення матеріалів вони зменшилися на 6%. Загальні постійні витрати складають 7680 грн.

Задача № 15. Визначити вплив зміни ціни на виріб на критичний обсяг продукції, якщо відомо, що питоми змінні витрати на виготовлення виробу дорівнюють 144 грн, загальні постійні – 70000 грн. Ціна одного виробу становила в першому кварталі 300 грн, у другому зменшилася на 5%.

ТЕМА 7. Планування виробничої діяльності підприємства та обсягів реалізації продукції.

Питання для обговорення:

1. Зміст завдання та місце виробничої програми в системі господарських планів підприємства.
2. Основні розділи виробничої програми.
3. Класифікація видів продукції підприємства.
4. Внутрішньозаводський та валовий оборот.
5. Інформаційне забезпечення розробки виробничої програми.
6. Методичні інструменти аналізу виконання виробничої програми підприємства. Фактори, що визначають обсяг виробництва продукції.

7. Системи та методи планування виробничої програми підприємства. Основні етапи процесу планування виробничої програми.

8. Планування необхідного та можливого обсягів виробництва і реалізації продукції, діагностика їх показників.

Основні поняття: Виробнича програма, товарна, реалізована, валова, чиста продукція, незавершене виробництво, поточна, облагороджена вартість, якість продукції, ритмічність, відсоток виконання плану за обсягом та асортиментом, проектна, початкова, середньорічна виробнича потужність.

Теми рефератів та фіксованих виступів:

1. Планування раціональних обсягів діяльності підприємства.
2. Аналіз і планування показників виробництва на підприємстві.

Питання для самоконтролю:

1. Розкрийте поняття виробничої програми підприємства та правила її розробки.
2. Назвіть основні методи вимірювання виробничої програми підприємства.
3. Дайте характеристику розробки виробничої програми у вартісному вираженні.
4. Назвіть складові елементи понять «валова продукція підприємства» та «товарна продукція підприємства». Чим вони відрізняються?
5. Що таке «внутрішній заводський оборот»? Про що свідчить зростання питомої ваги цього показника у валовій продукції підприємства?
6. Охарактеризуйте поняття: виробнича потужність підприємства, виробнича потужність структурних підрозділів, окремих ланок виробництва.
7. Визначте методику розрахунку виробничої потужності підприємств різних галузей господарювання.
8. Охарактеризуйте методику розрахунку динамічних показників виробничої потужності підприємства.
9. Визначте поняття "баланс виробничої потужності підприємства".
10. Які фактори впливають на динаміку та ефективність використання виробничої потужності підприємства?
11. Які резерви зростання виробничої потужності підприємства?
12. Що характеризує коефіцієнт товарності та які процеси він допомагає оцінити і проаналізувати?
13. Яким чином можна оцінити та проаналізувати кількість стадій виробничого процесу?

Список рекомендованої літератури:

1. Бойчик І.М. Економіка підприємства: підручник. К.: Кондор-Видавництво, 2016. 378 с.
2. Гетьман О. О., Шаповал В. М. Економіка підприємства: Навч. посібник 2-ге вид. К. : Центр учбової літератури, 2010. 488 с.
3. Гринчуцький В.І., Карапетян Е. Т., Погріщук Б.В.. Економіка підприємства : навч. посібник. К. : Центр учбової літератури, 2010. 304 с.
4. Економіка підприємства: збірник тестів і задач : навч. посібник [А. В. Шегда, Т. Б. Харченко, Ю. А. Сагайдак, Л. О. Пашню]. К. : Центр учбової літератури, 2010. 240 с.
5. Іванілов О.С. Економіка підприємства : підручник. К.: ЦНЛ, 2019. 728 с.
6. Чорна Л.О., Корж Н.В., Левицька І.В. Економіка підприємства: Навчальний посібник для студентів економічних спеціальностей. Вінниця: ПП «Едельвейс і К», 2008. 369 с.

Тести для перевірки знань:

1. Планування діяльності підприємства - це:

- а) розрахунок очікуваної, величини прибутків;
- б) процес визначення цілей підприємства, а також засобів і шляхів їх досягнення;
- в) порівняння основних показників його діяльності у звітному і базовому періодах;
- г) аналіз перспектив розвитку підприємства в порівнянні з іншими підприємствами тієї ж галузі.

2. За термінами розрізняють наступні види планування:

- а) планування витрат, прибутку, інвестицій;
- б) стратегічне, тактичне, довгострокове;
- в) середньострокове, довгострокове, короткострокове, оперативне;
- г) довгострокове, поточне, середньострокове.

3. У якому з видів планування формулюються тільки глобальні цілі та стратегії?

- а) у середньостроковому плануванні;
- б) у короткостроковому плануванні;
- в) у стратегічному плануванні;
- г) у довгостроковому плануванні.

4. Який зв'язок існує між прогнозом і планом?

- а) ніякого;

- б) це рівнозначні поняття;
- в) прогноз служить інформаційною базою для складання плану;
- г) план необхідний для складання прогнозу.

5. Метою бюджетного планування є:

- а) планування витрат та прибутків підприємства протягом його життєвого циклу;
- б) складання річного бюджету підприємства;
- в) розроблення детального проекту (плану) досягнення довго- та середньострокових цілей;
- г) забезпечення своєчасних і повних платежів підприємства до державного та місцевого бюджетів.

6. Метою короткострокового планування є:

- а) складання місячних планів розвитку підприємства;
- б) створення умов для довгострокового планування;
- в) передбачення розвитку бізнесу протягом місяця, його відхилення від планового, для оперативного управління ним;
- г) обґрунтування прийняття стратегічних управлінських рішень.

7. Планування в умовах ринку в порівнянні з директивним має переваги:

- а) самостійність вибору розмірів матеріального стимулювання;
- б) доведення „зверху” основних показників діяльності;
- в) самостійне здійснення всього комплексу планової роботи;
- г) необхідність врахування ризику підприємницької діяльності.

8. Найважливішими принципами планування є

- а) оптимальність використання ресурсів;
- б) системність і безперервність планування;
- в) врахування життєвого циклу товарів;
- г) вірне обґрунтування та вибір мети і кінцевих результатів діяльності підприємства;
- д) збалансованість;
- е) своєчасність;
- є) зв'язок і взаємозалежність планових і фактичних показників;
- ж) суб'єктивна оцінка майбутнього стану підприємства;
- з) мобільність;
- и) всі відповіді вірні.

9. Загальною науковою основою планування є:

- а) закони України;
- б) об'єктивні економічні закони;
- в) закономірності організації партнерських зв'язків;
- г) принципи організації виробництва;

д) основні засади взаємовідносин підприємства з державою.

10. Система планування – це:

- а) сукупність планів підприємства;
- б) методика складання планів;
- в) упорядкована структура окремих частин планування;
- г) структура бізнес – плану.

11. Інтеграція планів - це забезпечення узгодження планів:

- а) одного рангу;
- б) одного підприємства;
- в) різних рангів;
- г) однієї галузі;
- д) різних галузей;
- е) різних підприємств.

12. Визначте найважливіший розділ плану розвитку підприємства:

- а) план з праці та кадрів;
- б) інвестиційний план;
- в) план розвитку науки і техніки;
- г) план матеріально – технічного забезпечення;
- д) економічний план;
- е) план соціального розвитку;
- є) план підвищення економічної ефективності виробництва;
- ж) виробнича програма;
- з) план з витрат виробництва і реалізації продукції
- и) фінансовий план.

13. Основою для визначення у плані обсягу продукції у вартісному вираженні служить:

- а) план витрат на виробництво продукції;
- б) фінансовий план;
- в) план виробництва промислової продукції у натуральному вираженні;
- г) план виробництва промислової продукції в умовно - натуральному вираженні.

14. Вартісними показниками виробничої програми є:

- а) валова продукція;
- б) обсяг реалізації;
- в) товар;
- г) а, б, в;
- д) а, в.

15. Обсяг реалізованої продукції за планом визначається як:

- а) обсяг товарної продукції за планом – залишки готової продукції;

- б) обсяг товарної продукції за планом – залишки готової продукції на початок періоду + залишки готової продукції на кінець періоду;
- в) обсяг товарної продукції за планом – зміна залишків готової продукції;
- г) обсяг товарної продукції за планом – зміна залишків незавершеного виробництва, напівфабрикатів та інструментів власного виробництва.

16. Обсяг товарної продукції у плані включає:

- а) вартість готових виробів, призначених для реалізації на сторону;
- б) власне капітальне будівництво;
- в) непромислове господарство власного підприємства;
- г) напівфабрикати власного вироблення;
- д) напівфабрикати придбані;
- е) продукцію допоміжних і підсобних підприємств;
- є) продукцію допоміжних і підсобних підприємств, призначену для відпускання на сторону;
- ж) вартість робіт промислового характеру, виконуваних на замовлення непромислових господарств та організацій власного підприємства.

17. Обсяг реалізованої та товарної продукції визначається у плані:

- а) у відпускних цінах підприємств;
- б) в порівняльних оптових цінах підприємств на визначену дату;
- в) в діючих оптових цінах підприємств;
- г) в порівняльних оптових цінах підприємств.

18. Обсяг реалізованої та товарної продукції визначається у звіті:

- а) в порівняльних оптових цінах підприємств на визначену дату;
- б) в діючих оптових цінах підприємств;
- в) в оптових цінах підприємств, що діють у звітному періоді;
- г) а, б;
- д) а, в;
- е) б, в;
- є) а, б, в.

19. Обсяг валової продукції визначається як:

- а) обсяг реалізованої продукції – зміна залишків незавершеного виробництва;
- б) обсяг товарної продукції – зміна залишків готової продукції;
- в) обсяг товарної продукції – зміна залишків незавершеного виробництва.

20. Головним показником оцінки господарської діяльності підприємства в ринкових умовах є:

- а) обсяг товарної продукції;
- б) обсяг реалізованої продукції;
- в) обсяг валової продукції;
- г) витрати;

д) прибуток.

21. На промислових підприємствах США для оцінки господарської діяльності використовують систему показників, що складається з наступних груп:

- а) показники витрат виробництва, оціночні показники;
- б) показники витрат виробництва, відносні показники господарської діяльності;
- в) оціночні, відносні показники, показники витрат виробництва.

22. Основним відносним показником для оцінки виробничо – господарської діяльності підприємств і компаній США є:

- а) індекс сукупності інвестицій;
- б) індекс віддачі отриманого прибутку на вкладений капітал;
- в) індекс рентабельності;
- г) індекс прибутковості;
- д) строк окупності капіталовкладень.

23. Узагальнюючий показник ефективності виробництва (в системі показників господарської діяльності підприємств в США) – це:

- а) індекс рентабельності;
- б) індекс віддачі на вкладений капітал;
- в) індекс сукупної факторної продуктивності;
- г) індекс конкурентоспроможності фірми.

24. Основними завданнями матеріально-технічного забезпечення є:

- а) планування обсягу випуску продукції та необхідних для цього обсягів запасів;
- б) матеріальне забезпечення підприємства необхідними товарами і послугами по закупівлі сировини, комплектуючих матеріалів;
- в) організація технічного обслуговування верстатів.

25. Головною метою логістики є:

- а) управління матеріальними запасами з метою оптимального забезпечення потреб підприємства;
- б) раціональне управління матеріальними запасами та інформаційними потоками для задоволення попиту, доставки вантажів точно у термін і з мінімальними витратами;
- в) забезпечення потреби підприємства у матеріальних ресурсах;
- г) організація збуту продукції.

26. Виробничу потужність підприємства характеризують:

- а) Максимально можливий обсяг випуску продукції при повному використанні виробничого обладнання;
- б) Наявне діюче виробниче обладнання всіх виробничих підрозділів;

в) Запланований обсяг виробництва продукції.

27. Валова продукція підприємства характеризує:

а) Весь обсяг виробленої продукції з урахуванням приросту незавершеного виробництва та залишків напівфабрикатів;

б) Товарну продукцію всіх підрозділів підприємства;

в) Весь обсяг виробленої продукції, готової до реалізації.

28. Які фактори, що впливають на ефективність використання виробничих потужностей, можна зарахувати до регульованих підприємством:

а) Асортимент та серійність випуску продукції;

б) Темпи науково-технічного прогресу;

в) Конкурентне середовище підприємства.

29. Валовий оборот підприємства характеризує:

а) Загальний обсяг продукції, що виготовлена всіма підрозділами підприємства незалежно від призначення;

б) Обсяг реалізованої продукції та залишків готової продукції на складах підприємства;

в) Загальний обсяг товарної продукції.

30. Які з наведених факторів не сприяють підвищенню ефективності використання виробничих потужностей підприємства?

а) Зниження серійності випуску продукції;

б) Збільшення змінності роботи устаткування;

в) Підвищення активної частини в загальному обсязі основних фондів;

г) Підвищення ступеня оновлення устаткування.

31. Зростання залишків готової продукції на складах підприємства у кінці місяця по відношенню до початку місяця свідчить про:

а) Зменшення обсягів реалізації;

б) Збільшення обсягів реалізації;

в) Не впливає на обсяги реалізації.

32. Яким чином впливає на обсяг товарної продукції зростання вартості обробки продукції з давальницької сировини?

а) Збільшує її;

б) Не впливає на неї;

в) Зменшує її.

33. Середньорічна потужність підприємства розраховується:

а) Як потужність на кінець планового періоду, відкоригована не тільки на приріст, зменшення потужності, але й на строки її введення (виведення);

б) Як потужність на кінець планового періоду, скорегована

на приріст потужності в поточному періоді, і зменшення потужності за рахунок вибуття;

в) Як середньоарифметичне вхідної і вихідної потужності.

34. Яким чином впливає на обсяг валової продукції зростання внутрішньозаводського обороту?

а) Не впливає на неї;

б) Збільшує її;

в) Зменшує її.

35. Основним критерієм оптимізації виробничої програми підприємства у сучасних умовах є:

а) Підпорядкованість стратегічній меті діяльності підприємства;

б) Відповідність виробничим потужностям підприємства;

в) Відповідність структурі попиту на продукцію.

36. За допомогою якого методу розраховується плановий обсяг реалізації продукції, якщо його величина визначається виходячи з наявних товарних запасів та запланованого обсягу товарної продукції?

а) Балансовий метод;

б) Розрахунково-аналітичний метод;

в) Метод техніко-економічних розрахунків.

37. За допомогою якого методу розробляється виробнича програма, якщо розрахунки здійснюється з урахуванням середніх темпів її зростання у передплановому періоді?

а) Дослідно-статистичний метод розрахунків;

б) Метод техніко-економічних розрахунків;

в) Балансовий метод.

38. Вхідна виробнича потужність характеризує:

а) Виробничу потужність на початок року;

б) Виробничу потужність основного виробництва;

в) Виробничу потужність основного цеху.

39. Який показник вираховується за формулою: валова продукція мінус матеріальні витрати та амортизаційні відрахування?

а) Чиста продукція;

б) Товарна продукція;

в) Реалізована продукція.

40. Для виявлення потреби у матеріальних ресурсах після надходження замовлення використовуються наступні методи:

а) стохастичні;

б) детерміновані;

в) емпіричні.

41. Для виявлення потреби у матеріальних ресурсах на основі попереднього досвіду використовуються:

- а) детерміновані методи;
- б) стохастичні методи;
- в) економіко – математичні методи;
- г) емпіричні методи.

Завдання для розв'язку:

Задача № 1. Визначити відсоток виконання плану по обсягу та асортименту продукції.

Найменування продукції	Випуск, тис. грн.	
	По плану	факт
Виріб А	287	276
Виріб Б	253	260
Виріб В	137	137
Виріб Г	-	63

Задача № 2. Основна продукція підприємства запланована в обсязі 1560 тис. грн, послуги непромислового характеру 144 тис. грн, вартість напівфабрикатів складала у запланованому періоді 150 тис. грн., з них 50% для власного виробництва. Розмір незавершеного виробництва на кінець періоду зменшився на 144 тис. грн. залишки готової продукції на складі на початок періоду 240 тис. грн, на кінець періоду - 90 тис. грн. Визначити обсяг реалізованої, валової, чистої продукції, якщо відомо, що вартість матеріальних витрат складає 55% товарної продукції.

Задача № 3. Обчислити показники обсягу виробництва і реалізації продукції фірмою, виходячи з даних таблиці:

Показники	Сума
Обсяг виробництва, шт. (Nв)	5000
Гуртова ціна виробу, грн. (Ц)	1200
Обсяг незавершеного виробництва, грн: На початок періоду (НЗВд) На кінець періоду (НЗВк)	50000 37000
Собівартість 1 виробу, грн. (С)	1000
Тривалість виробничого циклу, днів (Тц)	12
Конфіцієнт наростання затрат (КНз)	0,62
Кількість робочих днів у році (Д)	230
Приріст залишків готової продукції на складі за рік, шт (Гп-Гк)	60

Задача № 4. Обґрунтувати виробничу програму для малого підприємства по виробництву металовиробів з точки зору забезпеченості металом, якщо на плановий період підприємством укладено договори на поставку металу в обсязі 8 тон, а середня вага виробу 0,85 кг, коефіцієнт

використання металу 0,72. 30% відходів металу можуть повторно використовуватися у виробництві. На плановий період підприємство має поставити споживачам 7500 шт. виробів.

Задача № 5. В цеху машинобудівельного заводу три групи станків: - шліфувальних – 5 од., стругальних – 11 од, револьверних – 12 од. Норма часу на обробку одиниці виробу в кожній групі станків відповідно: 0.5 год., 1.1 год., 1.5 год. Визначити виробничу потужність цеху, якщо відомо, що режим роботи двозмінний, тривалість зміни 8 год., регламентовані простої обладнання складає 7% від режимного фонду часу. Число робочих днів в році 255.

Задача № 6. Ткацька фабрика працює в 2 зміни, кількість ткацьких станків на початок року 500. З 1.04 встановлено 60 станків, а 1.08 вибуло 50 станків. Число робочих днів в році 260, плановий відсоток простоїв на ремонт станка 5%, продуктивність одного станка 4 м. Тканини за годину. План випуску продукції 7 500 000 м. Розрахувати виробничу потужність фабрики по випуску тканини та коефіцієнт її використання.

АТЕСТАЦІЯ 2. РЕСУРСНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ОРГАНІЗАЦІЯ ВИРОБНИЦТВА ТА ФІНАНСОВИЙ СТАН ПІДПРИЄМСТВА.

ТЕМА 8. Ресурсний потенціал підприємства та його ефективність.

Питання для обговорення:

1. Ресурсний потенціал підприємства: сутність, елементи, риси.
2. Поняття ефективності використання ресурсів підприємства.
3. Склад та структура матеріальних ресурсів підприємства, нематеріальні та інформаційні ресурси підприємства.
4. Показники рентабельності та ресурсовіддачі. Проблеми вартісної оцінки трудових ресурсів підприємства.
5. Чинники, що обумовлюють рівень ефективності використання ресурсів.
6. Основні напрямки підвищення ефективності ресурсного потенціалу підприємства.

Основні поняття: Потенціал, капітал, кошти, складові потенціалу, господарський механізм, економічний механізм, центр витрат, центр прибутку, власний капітал, позиковий капітал, джерела формування капіталу, економічна вигода, активи, пасиви, вартість підприємства, гудвіл.

Теми рефератів та фіксованих виступів

1. Виробнича потужність та методи її оцінки.
2. Резерви підвищення ефективності використання виробничих потужностей на підприємстві.
3. Методи розрахунку і показники оптимальності варіантів виробничої програми підприємства.
4. Діагностика поточної реалізації планів підприємства.
5. Правовий захист нематеріальних ресурсів підприємства.
6. Патентування та ліцензування підприємницької діяльності та ресурсів фірми.

Питання для контролю знань:

1. Ресурсний потенціал підприємства з яких елементів складається?
2. Ефективності використання ресурсів підприємства.
3. Склад та структура матеріальних ресурсів підприємства?
4. Сутність нематеріальних ресурсів підприємства.
5. Сутність інформаційних ресурсів підприємства.
6. Показники рентабельності підприємства.
7. Показники ресурсовіддачі підприємства.
8. Проблеми вартісної оцінки трудових ресурсів підприємства.
9. Чинники, що обумовлюють рівень ефективності використання ресурсів.
10. Основні напрямки підвищення ефективності ресурсного потенціалу підприємства.

Список рекомендованої літератури:

1. Бойчик І.М. Економіка підприємства: підручник. К.: Кондор - Видавництво, 2016. 378 с.
2. Гетьман О. О., Шаповал В. М. Економіка підприємства: Навч. посібник 2-ге вид. К. : Центр учбової літератури, 2010. 488 с.
3. Гринчуцький В.І., Карапетян Е. Т., Погріщук Б.В.. Економіка підприємства : навч. посібник. К. : Центр учбової літератури, 2010. 304 с.
4. Економіка підприємства : підручник / за заг. ред. С. Ф.
5. Покропівного. 3-є вид., перероб. та доп. К. : КНЕУ, 2002. 528 с.
6. Економіка підприємства: збірник тестів і задач : навч. посібник [А. В. Шегда, Т. Б. Харченко, Ю. А. Сагайдак, Л. О. Пашню]. К. : Центр учбової літератури, 2010. 240 с.
7. Іванілов О.С. Економіка підприємства : підручник. К.: ЦНЛ, 2019. 728 с.

8. Чорна Л.О., Корж Н.В., Левицька І.В. Економіка підприємства: Навчальний посібник для студентів економічних спеціальностей. Вінниця: ПП «Едельвейс і К», 2008. 369 с.

9. Шваб Л. І. Економіка підприємства : навч. посібн. К. : Каравела, 2005. 568 с.

10. Яркіна Н.М. Економіка підприємства: навч. посібник . К. : Ліра-К, 2013. 497 с.

Тести для перевірки знань:

1. Вкажіть нематеріальні ресурси, які є об'єктами промислової власності:

- а) «ноу-хау»;
- б) гудвіл;
- в) промислові зразки;
- г) сировина, матеріали.

2. До об'єктів промислової власності належать:

- а) корисні моделі, раціоналізаторські пропозиції, «ноу- хау»;
- б) винаходи, промислові зразки, корисні моделі;
- в) винаходи, «ноу-хау», комерційна таємниця;
- г) промислові зразки, корисні моделі, раціоналізаторські пропозиції.

3. Товарні знаки – це:

- а) оригінальні позначення, за допомогою яких товари і послуги одних виробників відрізняються від однорідних товарів і послуг інших виробників;
- б) сталі позначення підприємства або особи, від імені якої здійснюється виробнича та інша діяльність
- в) відомості, безпосередньо пов'язані з діяльністю підприємства;
- г) документи, що підтверджують права їх власників на відповідні об'єкти промислової власності.

4. Фірмове найменування – це:

- а) стала назва підприємства, від імені якого здійснюється виробнича та інша діяльність;
- б) назва фірми, яка може змінюватись із зміною організаційно-правової форми її існування;
- в) позначка, яка ставиться на кожній одиниці виробу підприємства.

5. Дозвіл на використання нематеріальних ресурсів називається:

- а) патентом;
- б) суміжним правом;
- в) авторським правом;
- г) ліцензією.

6. До нематеріальних ресурсів підприємства належать:

- а) бази даних та бази знань;
- б) плани виробничої діяльності;
- в) штатний розклад;
- г) усі відповіді невірні.

7. Характерною особливістю основних виробничих фондів є:

- а) одночасне перенесення своєї вартості на вартість готової продукції;
- б) тривалий час функціонування у виробничому процесі;
- в) повна зміна своєї форми і розмірів в результаті участі у виробничому процесі.

8. Початкова балансова вартість основних виробничих фондів – це:

- а) вартість основних фондів на початок року;
- б) вартість основних фондів на момент їх встановлення;
- в) вартість відтворення основних фондів в сучасних умовах.

9. Нематеріальні активи підприємства – це:

- а) складова частина потенціалу підприємства, яка забезпечує економічну користь протягом тривалого періоду і не має матеріальної основи;
- б) реальні інвестиційні проекти, об'єкти нерухомості та різноманітні фінансові інструменти;
- в) ресурси, кількість яких фіксована і має певні межі;
- г) цінності, що не є фізичними об'єктами, але мають вартість, оцінку; права власності і захист доступу до нематеріальних ресурсів підприємства та їх використання в господарській діяльності з метою одержання прибутку.

10. Об'єкт промислової власності, який може виступати у формі нового пристрою, речовини, штаму мікроорганізму, а також способів їх одержання – це:

- а) винахід;
- б) промисловий зразок
- в) «ноу-хау»;
- г) раціоналізаторська пропозиція.

11. Нове художньо-конструктивне вирішення виробу, в якому досягається єдність технічних та естетичних властивостей – це:

- а) винахід;
- б) промисловий зразок;
- в) «ноу-хау»;
- г) раціоналізаторська пропозиція.

12. Інформація, яка має реальну або потенційну комерційну цінність для виробництва, до- та після-продажного обслуговування й експлуатації продукції у всіх галузях господарської діяльності – це:

- а) винахід;
- б) промисловий зразок;
- в) «ноу-хау»;
- г) раціоналізаторська пропозиція.

13. Технічне рішення, яке є новим і корисним для підприємства, для якого воно подано – це:

- а) винахід;
- б) промисловий зразок;
- в) «ноу-хау»;
- г) раціоналізаторська пропозиція.

14. Новизна якого з нематеріальних ресурсів має локальний характер:

- а) патентної грамоти;
- б) роялті;
- в) гудвілу;
- г) раціоналізаторської пропозиції.

15. Охоронний документ, виданий державним органом, що підтверджує право його власника на відповідний об'єкт промислової власності – це:

- а) сертифікат;
- б) патент;
- в) стандарт;
- г) ліцензія.

16. Дозвіл на використання нематеріального ресурсу протягом певного терміну за обумовлену винагороду – це:

- а) сертифікат;
- б) патент;
- в) ліцензія;
- г) свідоцтво.

17. Роялті – це:

- а) одноразова винагорода за право користування об'єктом ліцензійної угоди;
- б) періодичні відрахування протягом дії ліцензійної угоди;
- в) дозвіл на використання нематеріального ресурсу;
- г) немає вірної відповіді.

Завдання для розв'язку:

Задача № 1. Складання калькуляції одиниці продукції. Скласти очікувану калькуляцію одиниці продукції А, виходячи з такої інформації. За попередніми розрахунками, витрати конструкційних матеріалів на одиницю виробу мають становити: сталі - 3,2 кг; бронзи - 0,8 кг. Покупна ціна цих матеріалів дорівнює відповідно 980 і 4000 грн. за 1 т. Основна заробітна

плата виробничих виробників складатиме 1,5 грн., додаткова заробітна плата - 12% від основної, а відрахування на соціальне страхування встановлені на рівні 37% від основної та додаткової заробітної плати. Витрати на експлуатацію та утримання устаткування очікуються в розмірі 90% і загальновиробничі витрати - 60% від основної заробітної плати. Загальногосподарські витрати - 48% від основної заробітної плати. Позавиробничі витрати - 2,5% від повної собівартості. Очікуваний прибуток на виріб - 17% від собівартості.

Задача № 2. Розрахувати середньорічну вартість основного виробничого капіталу, фондівіддачу, фондомісткість та фондоозброєність праці, якщо вартість основних фондів підприємства на початок звітного року становила 10700 тис. грн. З першого травня виведено з експлуатації основних фондів на загальну суму 890 тис. грн., а з першого серпня введено в дію нових основних фондів вартістю 1250 тис. грн. Обсяг реалізованої продукції становив 2200 тис. грн., а чисельність промислово-виробничого персоналу підприємства 550 чол.

Задача № 3. Визначити можливий розмір валового самофінансування підприємства на звітну дату враховуючи наступні дані:

1. Підприємство реалізувало продукцію власного виробництва (з ПДВ) на суму 2,1 млн. грн.

2. Виробнича собівартість продукції - 1,3 млн. грн.

3. Адміністративні і збутові витрати - 57,3 тис. грн.

4. Реалізовано виробничих запасів на суму 600 тис. грн.

5. Прибуток від реалізації іноземної валюти - 10 тис. грн.

6. Грошові кошти, отримані від підприємств без вимоги їх повернення - 16 тис. грн.

7. Дивіденди отримані - 35 тис. грн.

8. Ставка податку на прибуток - 25 %.

9. Первісна вартість основних засобів підприємства, що використовуються в процесі виробництва продукції - 1576 тис. грн.

10. Сума коштів, яку очікує отримати підприємство від продажу основних засобів після закінчення корисного терміну їх експлуатації - 120 тис. грн.

11. Термін ефективного використання об'єкта амортизації - 15 років. До його завершення залишилось 10 років.

12. Підприємство на практиці застосовує кумулятивний метод амортизації.

ТЕМА 9. Матеріально-технічне забезпечення підприємства.

Питання для обговорення:

1. Суть та завдання матеріально-технічного забезпечення підприємства.
2. Склад матеріальних ресурсів і їх характеристика.
3. Планування матеріально-технічного забезпечення, його взаємозв'язок фінансовими можливостями і стратегією розвитку підприємства.
4. Система та методи нормування витрат, визначення потреби підприємства у матеріальних ресурсах.
5. Запаси матеріально-сировинних ресурсів підприємства, їх необхідність та призначення. Класифікація виробничих запасів.
6. Нормування виробничих запасів як важливий етап управління ними та методи його здійснення.
7. Планування потреби підприємства у виробничих запасах. Форми та методи оперативного управління виробничими запасами.

Основні поняття: Матеріально-технічне забезпечення, оборотні фонди, фонди обігу, оборотні кошти, робочий капітал, власний оборотний капітал, запаси та їх методи їх планування, дебіторська заборгованість, матеріаломісткість продукції, коефіцієнт оборотності, період обороту.

Теми рефератів та фіксованих виступів:

1. Аналіз і планування матеріально-технічного постачання на підприємстві
2. Резерви підвищення ефективності матеріально-технічного постачання на підприємстві.
3. Обґрунтування і оцінка ефективності господарських зв'язків підприємства.
4. Методи нормування витрат матеріальних ресурсів на підприємстві.
5. Планування виробничих запасів на підприємстві.

Питання для контролю знань:

1. Що таке план МТЗ підприємства, які його завдання та порядок розробки?
2. Яким чином відбувається матеріально-технічне забезпечення в ринкових умовах?
3. Які існують джерела МТЗ в ринкових умовах?
4. Які існують методи розрахунку потреби в матеріально-технічних ресурсах?

5. Що являє собою баланс матеріально-технічного забезпечення? Який порядок його розробки?
6. Які Ви знаєте види запасів? Що є причиною їх створення?
7. Які існують системи регулювання запасів?
8. Для чого цехам встановлюють ліміт використання матеріалів?
9. Які критерії вибору постачальника ресурсів?

Список рекомендованої літератури:

1. Афанасьєв М.В. Економіка підприємства : навч. посібник. К. : Ліра К, 2013. 664 с.
2. Березін О.В., Березіна Л.М., Бутенко Н.В. Економіка підприємства : навч. посіб. К. : Знання, 2011. 390 с.
3. Бойчик І.М. Економіка підприємства : навч. посібник. К. : Атака, 2010. 480 с.
4. Бондар Н.М. Економіка підприємства : навч. посібник. К. : Видавництво А.С.К., 2011. 400 с.
5. Гетьман О. О., Шаповал В. М. Економіка підприємства: Навч. посібник 2-ге вид. К. : Центр учбової літератури, 2010. 488 с.
6. Гринчуцький В.І., Карапетян Е. Т., Погріщук Б.В.. Економіка підприємства : навч. посібник. К. : Центр учбової літератури, 2010. 304 с.
7. Економіка підприємства: збірник тестів і задач : навч. посібник [А. В. Шегда, Т. Б. Харченко, Ю. А. Сагайдак, Л. О. Пашню] К. : Центр учбової літератури, 2010. 240 с.
8. Закон України від 28.12.94 р. № 334/94-ВР "Про оподаткування прибутку підприємств" у редакції Закону України від 22.05.97 р. № 283/97-ВР із змінами і доповненнями.
9. Іванілов О.С. Економіка підприємства : підручник. К.: ЦНЛ, 2019. 728 с.
10. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 "Витрати", затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31 грудня 1999 р. №318
11. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 "Запаси", затверджене наказом Міністерства фінансів України від 20 жовтня 1999р. № 246.
12. Чорна Л.О., Корж Н.В., Левицька І.В. Економіка підприємства: Навчальний посібник для студентів економічних спеціальностей. Вінниця: ПП «Едельвейс і К», 2008. 369 с.
13. Шваб Л. І. Економіка підприємства : навч. посібн. К. : Каравела, 2005. 568 с.

14. Яркіна Н.М. Економіка підприємства: навч. посібник . К. : Ліра-К, 2013. 497 с.

Тести для перевірки знань:

1. Який чинник впливає на формування виробничих запасів підприємства?

- а) потреба в матеріальних ресурсах;
- б) періодичність використання матеріальних ресурсів;
- в) сезонність виробництва, споживання та транспортування;
- г) усі наведені чинники.

2. Що з нижче перерахованого відноситься до незавершеної продукції?

- а) запаси металоріжучого інструменту строком служби до 1 року;
- б) прилади, що виготовляються для виробництва нової продукції в наступному році;
- в) напівфабрикати для заготівельного цеху, придбані на ринку;
- г) напівфабрикати механічного цеху;
- д) напівфабрикати, передані на склад для відправлення покупцю;
- е) кошти на розрахунковому рахунку для виплати постачальникам за сировину;
- є) витрати на технологічне оснащення, виготовлене під виробничу програму майбутнього року.

3. Виберіть та перерахуйте стадії кругообороту оборотних засобів по порядку: (б, г, а):

- а) підприємство реалізує готову продукцію;
- б) підприємство закупає предмети праці та робочу силу;
- в) незавершена продукція перетворюється на готову продукцію;
- г) виробництво готової продукції;
- д) підприємство зберігає готову продукцію на складі;
- е) виробничі запаси перетворюються на готову продукцію.

4. Назвіть стадію кругообороту оборотних засобів, на яких оборотні засоби з грошової форми перетворюються на товарну:

- а) перша;
- б) друга;
- в) третя.

5. Назвіть стадії кругообороту оборотних засобів, які відбуваються у сфері обороту:

- а) перша;
- б) друга;
- в) третя.

6. Мета нормування оборотних засобів:

- а) визначення величини власних оборотних засобів;
- б) визначення оптимальної величини оборотних засобів для підприємства;
- в) визначення оптимальної величини оборотних засобів для випуску запланованого обсягу продукції.

7. Які з нижченаведених елементів оборотних засобів підприємства не нормуються?

- а) витрати майбутніх періодів;
- б) незавершене виробництво;
- в) залишки готової продукції на складі;
- г) грошові кошти на розрахунковому рахунку.

8. Що з перерахованого нижче є нормованими оборотними засобами?

- а) усі виробничі засоби;
- б) усі оборотні виробничі фонди;
- в) усі оборотні засоби підприємства;
- г) кошти у розрахунках, грошові кошти, товари відвантажені, але не оплачені покупцем;
- д) оборотні виробничі фонди та готова продукція на складі.

9. Для нормування оборотних засобів використовуються показники:

- а) добовий випуск готової продукції;
- б) добова витрата матеріалу;
- в) ціна за одиницю основного матеріалу;
- г) середня ціна одиниці виробу;
- д) норма запасу в днях.

10. Які зі складових норми запасу в днях використовуються при нормуванні оборотних засобів, що знаходяться у виробничих запасах?

- а) середній поточний запас;
- б) тривалість упаковки продукції;
- в) тривалість підготовки партії продукції до відправлення;
- г) транспортний запас;
- д) страховий запас.

11. Норматив оборотних засобів у незавершеному виробництві визначається як:

- а) вартість одноденного випуску готових виробів, помножена на норму запасу готових виробів на складі в днях;
- б) вартість середньодобового споживання матеріалів, помножена на норму запасу матеріалів у днях;
- в) середня тривалість виробничого циклу, помножена на середньоденний випуск товарної продукції за її виробничою собівартістю;

- г) вартість середньодобового випуску продукції, скоригованого на коефіцієнт наростання витрат, помножена на тривалість виробничого циклу у днях;
- д) одноденні витрати на виробництво продукції, помножені на тривалість виробничого циклу та коефіцієнт наростання витрат.

12. Розмір якого запасу визначається в межах половини середнього інтервалу між поставками?

- а) транспортного запасу;
- б) підготовчого запасу;
- в) поточного запасу;
- г) страхового запасу.

13. Страховий запас визначається як:

- а) період, необхідний для приймання, складування і підготовки до виробничого використання матеріальних ресурсів;
- б) період, необхідний для термінового оформлення замовлення та доставки матеріалів від їх виробника до споживача;
- в) половина середнього інтервалу між поставками;
- г) період часу з моменту виставленого постачальникові рахунка до прибуття вантажу на склад підприємства.

14. Максимальний запас матеріалу – це:

- а) поточний запас;
- б) страховий запас;
- в) максимально можливий запас;
- г) сума поточного та страхового запасів;
- д) сума середнього та поточного запасів матеріалів.

15. Який норматив оборотних засобів визначається шляхом помноження середньодобового споживання матеріалів у вартісному виразі на норму їх запасу у днях?

- а) норматив оборотних засобів у виробничих запасах;
- б) норматив оборотних засобів у запасах готової продукції;
- в) норматив оборотних засобів у витратах майбутніх періодів;
- г) норматив оборотних засобів у незавершеному виробництві.

16. Ефективність використання оборотних засобів характеризують:

- а) прибуток, рентабельність виробництва;
- б) рівень віддачі оборотних засобів;
- в) фондівіддача, фондомісткість;
- г) коефіцієнт обертання, середня тривалість одного обороту оборотних засобів;
- д) фондоозброєність праці.

17. Визначте основні функції матеріально-технічного забезпечення

- а) Створення бази сировини та матеріалів, управління виробничими запасами, підготовка матеріалів до їх руху до виробничого місця;
- б) Створення бази сировини та матеріалів, управління виробничими запасами, планування обсягів реалізації готової продукції;
- в) Управління виробничими запасами, планування потреби у матеріальних ресурсах.

18. Обігові фонди - це:

- а) Предмети та засоби праці, що використовуються тільки в одному виробничому циклі, за який повністю переносять вартість на вартість виробленої продукції;
- б) Предмети праці, що використовуються у виробничому процесі та переносять свою вартість на вартість виробленої продукції;
- в) Засоби та предмети праці, що має підприємство та використовує у виробничому процесі.

19. Чим відрізняються обігові фонди від фондів обертання?

- а) Натурально-речовим складом;
- б) Характером перенесення вартості на вартість готової продукції;
- в) Часом застосування у виробничому процесі.

20. Як поділяються виробничі обігові фонди за ступенем участі у виробничому циклі?

- а) Виробничі запаси, незавершене виробництво;
- б) Виробничі запаси, незавершене виробництво, запаси готової продукції;
- в) Незавершене виробництво, допоміжні матеріали, тара.

21. Який обсяг матеріальних ресурсів розуміють під нормою їх витрат?

- а) Максимально допустимий обсяг витрат матеріальних ресурсів;
- б) Мінімально допустимий обсяг витрат матеріальних ресурсів;
- в) Середній обсяг витрат матеріальних ресурсів.

22. Як розраховується страховий запас промислового підприємства?

- а) Як половина максимальної величини запасів сировини і матеріалів;
- б) Як половина поточного запасу;
- в) Як половина оптимальної партії поставки товарів.

23. В яких одиницях вимірюються виробничі запаси підприємства?

- а) У днях промислового споживання;
- б) Натуральних;
- в) Вартісних;
- г) В усіх зазначених вище.

24. Узгодження потреби в матеріально-технічних ресурсах з можливостями її забезпечення здійснюється за допомогою:

- а) Економіко-математичного методу;
- б) Розрахунково-аналітичного методу;
- в) Балансового методу.

25. В яких одиницях визначаються нормативи виробничих запасів?

- а) Натуральних або вартісних показників;
- б) Днях виробничої потреби;
- в) Днях реалізації кінцевого продукту.

26. В яких одиницях визначається норма виробничого запасу?

- а) Днях виробничої потреби;
- б) Натуральних або вартісних показників;
- в) Днях реалізації кінцевого продукту.

27. Що розуміють під поняттям «мінімальний виробничий запас»?

- а) Запас матеріальних ресурсів, що постійно повинен знаходитися на складах підприємства
- б) Запас матеріальних ресурсів, що постійно поповнюється та забезпечує безперервність процесу виробництва;
- в) Запас матеріальних ресурсів, що знаходиться на складах підприємства.

28. Якщо у підприємстві понаднормативні оборотні засоби, то:

- а) це є позитивним фактом;
- б) це свідчить про далекоглядність керівництва, яке зробило запаси;
- в) це означає неефективне використання оборотних засобів, їх відволікання з обороту („омертвіння”).

29. Коефіцієнт оборотності оборотних засобів характеризує:

- а) розмір реалізованої продукції, який припадає на одну гривню виробничих фондів;
- б) величину оборотних засобів за відповідний звітний період;
- в) середню тривалість одного обороту;
- г) кількість оборотів оборотних засобів за період;
- д) рівень технічної оснащеності праці.

30. Вивільнення грошових коштів з обороту відбувається внаслідок:

- а) прискорення оборотності;
- б) скорочення тривалості одного обороту;
- в) зменшення потрібної суми коштів;
- г) правильні відповіді а); б);
- д) усі відповіді правильні.

31. Який показник характеризує швидкість обороту оборотних засобів підприємства?

- а) коефіцієнт оборотності;
- б) коефіцієнт завантаження;

- в) тривалість одного обороту;
- г) рентабельність оборотних засобів.

Завдання для розв'язку:

Задача № 1. В I-му кварталі підприємство реалізувало продукції на 15625000грн. Середньо-квартальні залишки оборотних засобів склали 1562500 грн. В II-му кварталі обсяг реалізованої продукції збільшився на 10%, а час одного обороту оборотних засобів буде скорочено на 1 день.

Визначити:

Коефіцієнт оборотності оборотних засобів і час одного обороту в днях I – му кварталі.

Коефіцієнт оборотності оборотних засобів та їх абсолютна величина в II – му кварталі.

Вивільнення оборотних коштів в результаті скорочення тривалості одного обороту оборотних засобів.

Задача № 2. Чиста вага станка 350 кг. Величина фактичних відходів при обробці заготовки 92 кг. В результаті удосконалення технології виготовлення деталей відходи плануються скоротити на 10%.

Визначити:

Коефіцієнт використання металу;

Частку відходів до і після зміни технології.

Задача № 3. Чиста вага деталі виробу, що виготовлена з сталі, 96 кг. Норма витрату сталі 108 кг. Випускається 3000 виробів на рік. Постачання сталі здійснюється один раз на квартал. Транспортний запас – 2 дні. Визначити величину виробничого запасу і коефіцієнт використання сталі.

Задача № 4. Потужність трактора, що випускався в минулому році, склала 110 к.с., а його вага - 3,56 т. В поточному році розпочато випуск трактора потужністю 150 к.с., а його вага порівняно з базовою моделлю збільшилася на 10%.

Визначити відносну матеріаломісткість старої і нової моделі.

Задача № 5. Чиста вага виробу 38 кг. річний його випуск 3000 од. Діючий коефіцієнт використання металу 0,8. Підприємство планує підвищити його до 0,82. Ціна 1 кг матеріалу – 262 грн.

Визначити діючу і планову норму витрат матеріалу; річну економію від підвищення коефіцієнта використання матеріалу в натуральному і вартісному виміру

Задача № 6. Визначити потребу підприємства (машинобудівного заводу) у чорному металі та його мінімальний, максимальний і середній запаси, якщо період поставки 25 днів, а період зриву поставки – 4 дні, використовуючи дані таблиці.

Деталь	Чиста маса, кг	Коефіцієнт використання металу	Річний обсяг випуску, тис. шт
1	380	0,73	7
2	456	0,82	40
3	180	0,75	15

Задача № 7. Визначити норму запасу оборотних засобів у незавершеному виробництві, якщо протягом року буде виготовлено 11200 виробів собівартістю 172 грн кожний. Тривалість циклу виготовлення 7 днів, на його початку витрачається 250 грн.

Задача № 8. У базовому періоді обсяг реалізованої продукції (виручка) становить 820 млн. грн, а середньорічний залишок нормованих оборотних засобів – 21 млн. грн. У плановому періоді виторг зросте на 20%, а за рахунок впровадження організаційнотехнічних заходів час одного обороту буде становити 8 днів. Визначити, на скільки днів скоротиться період обороту оборотних засобів, абсолютну зміну величини нормованих оборотних засобів, а також вивільнення (додаткове залучення) оборотних засобів.

Задача № 9. Чиста вага виробу, що випускається підприємством – 72 кг, річний обсяг випуску – 4500 од. Діючий коефіцієнт використання матеріалу (0,82) підприємство планує підвищити до 0,85. Ціна 1 кг матеріалу – 62 грн. Визначити діючу і планову норму витрат матеріалу; річну економію від підвищення коефіцієнта використання матеріалу в натуральному і вартісному виразі.

Задача № 10. Корисна витрата тканини на 1 костюм – 2,3 м², технологічні відходи – 0,12 м², фактична витрата тканини на виріб – 2,50 м²

Обґрунтувати планову норму витрат тканини на виріб; коефіцієнт використання матеріалу (плановий і фактичний).

ТЕМА 10. Науково-технічний прогрес та інтенсифікація виробництва.

Питання для обговорення:

1. НТП, його напрями та вплив на інтенсифікацію виробництва.
2. Поняття, класифікація інноваційних процесів та їх взаємозв'язок.
3. Ефективність науково-технічного прогресу. Методика розрахунку ефективності НТП.
4. Науково-технічна підготовка виробничих нововведень.
5. Економічний ефект від впровадження заходів НТП. Методика визначення економічного ефекту впровадження заходів НТП.

Основні поняття: Науково-технічний прогрес, інтенсифікація виробництва, технічний рівень виробництва, ефект, народногосподарський ефект, нововведення.

Теми рефератів та фіксованих виступів:

1. Науково-технічний прогрес та його складові.
2. Економічний ефект від впровадження заходів НТП.
3. Питання для контролю знань:
4. Дайте визначення поняття НТП.
5. Які форми притаманні НТП?
6. Що відносять до показників технічного рівня виробництва?
7. Дайте визначення поняття виробничі нововведення.
8. Дайте визначення поняття організаційні нововведення.
9. Дайте визначення поняття економічні нововведення.
10. Дайте визначення поняття правові нововведення.
11. Дайте визначення поняття ефект.
12. Що таке народногосподарський ефект?
13. Що таке госпрозрахунковий ефект?
14. Дайте визначення поняття ефективність.
15. Які види ефективності НТП розрізняють в залежності від рівня оцінювання, обсягу врахованих ефекту та затрат?
16. Що таке госпрозрахункова ефективність НТП?
17. Що таке порівняльна ефективність НТП?
18. Що таке абсолютна ефективність НТП?
19. Що таке народногосподарська ефективність НТП?

Список рекомендованої літератури

1. Афанасьєв М.В. Економіка підприємства : навч. посібник. К. : Ліра К, 2013. 664 с.
2. Березін О.В., Березіна Л.М., Бутенко Н.В. Економіка підприємства : навч. посіб. К. : Знання, 2011. 390 с.
3. Бойчик І.М. Економіка підприємства: підручник. К.: Кондор - Видавництво, 2016. 378 с.
4. Бойчик І.М. Економіка підприємства : навч. посібник. К. : Атака, 2010. 480 с.

5. Бондар Н.М. Економіка підприємства : навч. посібник. К. : Видавництво А.С.К., 2011. 400 с.

6. Гетьман О. О., Шаповал В. М. Економіка підприємства: Навч. посібник 2-ге вид. К. : Центр учбової літератури, 2010. 488 с.

7. Гринчуцький В.І., Карапетян Е. Т., Погріщук Б.В.. Економіка підприємства : навч. посібник. К.: Центр учбової літератури, 2010. 304 с
Іванілов О.С. Економіка підприємства : підручник. К.: ЦНЛ, 2019. 728 с.

8. Чорна Л.О., Корж Н.В., Левицька І.В. Економіка підприємства: Навчальний посібник для студентів економічних спеціальностей. Вінниця: ПП «Едельвейс і К», 2008. 369 с.

9. Шваб Л. І. Економіка підприємства : навч. посібн. К. : Каравела, 2005. 568 с.

Тести для перевірки знань:

1. НТП притаманні такі форми:

- а) тільки еволюційна;
- б) тільки революційна;
- в) еволюційна і революційна;
- г) жодна з цих форм.

2. До показників технічного рівня виробництва не належить:

- а) фондоозброєність праці;
- б) електроозброєність праці;
- в) вікові характеристики виробничого устаткування;
- г) фондівдача.

3. Відношення вартості активної частини основних фондів до чисельності ПВП – це:

- а) фондоозброєність праці;
- б) технічна озброєність праці;
- в) електроозброєність праці
- г) фондівдача.

4. Що не належить до видів інноваційних процесів?

- а) виробничі нововведення;
- б) організаційні нововведення;
- в) економічні нововведення;
- г) правові нововведення.

5. Ефект, який одержується окремо розробником, виробником і споживачем нововведень – це:

- а) приватний ефект;
- б) одиничний ефект;

- в) народногосподарський ефект;
- г) госпрозрахунковий ефект.

6. Яка форма економічного ефекту на окремих стадіях «життєвого циклу» нововведення дає можливість оцінити ефективність технічних новин з врахуванням економічних інтересів окремих проектно-конструкторських організацій, підприємств-виробників і підприємств-споживачів?

- а) приватний ефект;
- б) одиничний ефект;
- в) народногосподарський ефект;
- г) госпрозрахунковий ефект.

7. Яка форма економічного ефекту використовується на стадії обґрунтування доцільності розробки та вибору найкращого варіанта проектного рішення?

- а) приватний ефект;
- б) одиничний ефект;
- в) народногосподарський ефект;
- г) госпрозрахунковий ефект.

8. Яка форма економічного ефекту використовується у процесі реалізації заходів, коли є відомими ціни на нову науково-технічну продукцію, обсяги її виробництва, умови і строки застосування?

- а) приватний ефект;
- б) одиничний ефект;
- в) народногосподарський ефект;
- г) госпрозрахунковий ефект.

9. В залежності від рівня оцінювання, обсягу врахованих ефекту і затрат і призначення оцінювання розрізняють декілька видів ефективності НТП:

- а) народногосподарська, госпрозрахункова, порівняльна, одинична
- б) народногосподарська, госпрозрахункова, порівняльна, абсолютна;
- в) порівняльна, абсолютна, одинична;
- г) народногосподарська, госпрозрахункова, одинична.

10. Народногосподарська ефективність НТП:

- а) її ефектом є ріст національного доходу, а затратами – сукупність спожитих ресурсів;
- б) розраховується, найчастіше, як відношення прибутку до вартості виробничих фондів або собівартості (рентабельність виробництва і продукції);
- в) як її ефект може бути прийнятий ріст прибутку за рахунок зниження собівартості при реалізації одного варіанта в порівнянні з іншими, як затрати

– додаткові капіталовкладення, що забезпечили це зниження за кращим варіантом;

г) вибирається за критерієм порівняльної ефективності – мінімумом приведених витрат.

11. Що таке інновація?

а) новий або удосконалений технологічний процес;

б) удосконалений товар;

в) відкриття, винахід;

г) технологічний процес;

д) а, б, в. 2

12. Яку роль грають інновації в розвитку підприємства?

а) підвищують конкурентоспроможність продукції;

б) сприяють зниженню витрат на виробництво продукції;

в) покращують використання основних виробничих фондів підприємства;

г) сприяють активізації творчої діяльності колективу.

13. Концепція нововведень вперше була сформульована у наукових працях:

а) В.Леніна;

б) Ф.Тейлора;

в) К.Маркса;

г) Й.Шумпетера;

д) А.Маслоу.

14. Інноваційні процеси на підприємстві характеризують:

а) екстенсивний розвиток діяльності підприємств;

б) розвиток традиційних процесів функціонування підприємства на якісно новому рівні;

в) рівень кваліфікації персоналу.

15. Інноваційний потенціал підприємства – це:

а) здатність кадрів підприємства переналадити виробництво для випуску нової продукції;

б) сукупність усіх ресурсів підприємства, необхідних для здійснення інноваційної діяльності;

в) сукупність ліцензій, які знаходяться у власності підприємства.

16. Первісними імпульсами нововведень на підприємствах можуть слугувати:

а) висока кваліфікація кадрів підприємства;

б) наявність інформації про появу нововведень в світі;

в) виникнення нових суспільних потреб;

г) результати власних фундаментальних наукових досліджень;

д) виникнення ідеї у керівника підприємства.

17. Інноваційний процес – це:

- а) процес створення нових технологій;
- б) процес оновлення техніки та технологій на підприємстві;
- в) процес перетворення наукового знання на інновацію;
- г) фундаментальні наукові дослідження.

18. Перерахуйте етапи інноваційного процесу у відповідній послідовності:

- а) дослідно-конструкторські роботи;
- б) пошукові НДР;
- в) процес комерціалізації нововведення;
- г) прикладні НДР.

19. За яким критерієм інновації поділяються на реактивні та стратегічні:

- а) за значущістю;
- б) за масштабами поширення;
- в) за роллю у процесі виготовлення;
- г) за характером задоволення попиту;
- д) за причиною виникнення.

20. Псевдоінноваціями є:

- а) зміни у кольорі та декорі продукту;
- б) незначні зміни у масі та формі продукту;
- в) плагіат у інноваційному процесі;
- г) розширення номенклатури продукції.

21. Згідно з характером потреб, які вони задовольняють, інновації поділяються на:

- а) ті, що задовольняють первинні та вторинні потреби людини;
- б) ті, що задовольняють потреби людини більш прогресивним способом і формують нові потреби;
- в) ті, що задовольняють потреби людини у сфері виробництва та у сфері відпочинку і розваг.

22. Згідно з часом виходу на ринок розрізняють інновації:

- а) своєчасні та передчасні;
- б) своєчасні та ті, що запізнились;
- в) інновації-лідери та інновації-послідовники.

23. Інноваційні процеси бувають:

- а) організаційні;
- б) інформаційні;
- в) економічні;
- г) соціальні;
- д) екстенсивні;

- е) інтенсивні;
- є) юридичні.

24. Технічні нововведення виявляються у формі:

- а) нових методів управління технічним процесом;
- б) нових продуктів;
- в) нових наукових знань в галузі техніки;
- г) нових технологій;
- д) нових засобів виробництва;
- е) нових предметів виробництва.

25. Економічні нововведення – це:

- а) нові методи управління витратами;
- б) нові методи економічного управління державою;
- в) нові методи господарського управління наукою і виробництвом;
- г) нові методи економії коштів у виробництві та реалізації продукції.

26. Організаційні нововведення – це:

- а) нові методи організації управління;
- б) нові методи маркетингової діяльності;
- в) зміна структури управління підприємством;
- г) нові методи і форми організації всіх видів діяльності підприємств

27. Науково-технічний прогрес – це:

- а) процес удосконалення техніки;
- б) процес беззупинного розвитку техніки;
- в) процес беззупинного розвитку науки, техніки, технологій;
- г) процес інформатизації суспільства.

28. Інноваційна політика підприємства – це:

- а) позиція підприємства в інноваційному процесі (активна, пасивна);
- б) сукупність напрямків та методів впливу підприємств на виробництво нових видів продукту і технологій;
- в) вибір умов здійснення інноваційних процесів.

29. До загальних напрямків інноваційної політики підприємства відноситься:

- а) механізація та автоматизація виробництва;
- б) застосування прогресивних базових технологій;
- в) створення нових і поліпшення якості застосовуваних матеріалів;
- г) застосування нових матеріалів;
- д) створення нових і удосконалення існуючих засобів праці і кінцевої продукції.

30. Комплексна механізація і автоматизація виробництва – це:

- а) комплексне покращення фондоозброєності підприємства;

- б) широке впровадження взаємозалежних систем машин, апаратів, приладів, устаткування на всіх ділянках виробництва, операціях і видах робіт;
в) широке впровадження нових основних виробничих фондів.

Завдання для розв'язку:

Задача № 1. Визначити народногосподарський ефект за термін служби нового автоматизованого комплексу, виходячи з норми дисконту 10% та наступних даних:

	Інвестиційна стадія		Експлуатаційна стадія				
	-1	0	1	2	3	4	5
Капітальні вкладення, тис. грн	620	800					
Супутні капітальні вкладення, тис. грн			80	80	80	80	80
Обсяг виготовлення продукції, тис. од			200	250	250	300	250
Собівартість одиниці продукції, грн			12	12	12	11	11
Ціна одиниці продукції, грн			20	20	20	19	19

Задача № 2. Обґрунтувати доцільність впровадження нової технологічної установки, якщо відомо, що продуктивність нової установки – 220 тис.шт/рік замість продуктивності діючих – 185 тис.шт/рік.

Вартість установки зростає з 29 тис.грн до 54 тис.грн, витрати на обробку одного виробу знизяться з 18,4 коп/шт до 12,6 коп/шт.

Задача № 3. Визначити, чи є доцільним впровадження нового верстату, якщо:

- термін служби нового верстату – 6 років замість 5-ти старого;
- ціна нового верстату – 64 тис.грн замість 48 тис. грн;
- обсяг виробництва на новому верстаті – 190 тис.шт/рік, на старому – 166 тис.шт/рік;
- витрати матеріалу на 1 виріб – 1,85 кг на старому верстаті, 1,73 на новому;
- ціна 1 кг матеріалу – 284 грн; - ціна 1кВт електроенергії – 0,05 грн;
- обсяг споживаної електроенергії новим верстатом – 41 кВт·год, старим – 40 кВт·год;
- режим роботи – двозмінний;
- кількість робочих днів у році – 253;
- тривалість зміни – 8 год;

- витрати на поточний ремонт старого верстату склали 5 % від вартості, нового верстату – 1% від його вартості.

ТЕМА 11. Інвестиційно-інноваційна діяльність підприємства.

Питання для обговорення:

1. Економічна сутність інвестицій та інвестиційної діяльності.
2. Класифікація інвестицій.
3. Структура і планування капітальних вкладень.
4. Оцінювання економічної ефективності інвестицій.
5. Поняття інноваційної діяльності.
6. Класифікація інновацій.
7. Ефективність інноваційної діяльності

Основні поняття: Інвестицій, інвестиційний процес, методи визначення ефективності інвестиційної діяльності, виробничі інвестиції, фінансові інвестиції, інтелектуальні інвестиції, інновації, інноваційна діяльність, об'єкти та суб'єкти інноваційної діяльності

Теми рефератів та фіксованих виступів:

1. Інвестиції як інструмент економічного зростання.
2. Іноземні інвестиції на вітчизняних підприємствах.
3. Капітальні інвестиції: поняття, види, форми здійснення.
4. Інновації як визначальний фактор економічного зростання промислових підприємств.
5. Інновації як об'єкт інвестиційної діяльності.
6. Методики оцінювання ефективності виробничих інвестицій та застосування їх на практиці.
7. Сутність і методика обчислення абсолютної та порівняльної ефективностей капітальних вкладень.
8. Питання для контролю знань:
9. Охарактеризуйте поняття інвестицій.
10. Охарактеризуйте значення інвестицій для розвитку підприємства.
11. Охарактеризуйте сутність та види капітальних вкладень підприємства.
12. Дайте означення поняття "інновації".
13. Поясніть значення інновацій для розвитку підприємства.
14. Охарактеризуйте види інновацій підприємства.

15. Охарактеризуйте інноваційну діяльність підприємства.
16. Дайте характеристику інноваційного процесу як послідовно-паралельного виконання робіт зі створення інновацій.
17. В чому відмінність між інноваційною діяльністю та інноваційними процесами на підприємстві?
18. Хто є суб'єктами та що є об'єктами інноваційної діяльності

Список рекомендованої літератури:

1. Афанасьєв М.В. Економіка підприємства : навч. посібник. К. : Ліра К, 2013. 664 с.
2. Березін О.В., Березіна Л.М., Бутенко Н.В. Економіка підприємства : навч. посіб. К. : Знання, 2011. 390 с.
3. Бойчик І.М. Економіка підприємства: підручник. К.: Кондор - Видавництво, 2016. 378 с.
4. Бондар Н.М. Економіка підприємства : навч. посібник. К. : Видавництво А.С.К., 2011. 400 с.
5. Бондаренко О.О.? Нижник К.С. Залучення іноземних інвестицій як джерело економічного зростання. Вісник КНУТД. 2014. № 3. С.88-95.
6. Брояка А.А., Хаєцька О.П. Сучасний стан та тенденції інноваційно-інвестиційного розвитку підприємств харчової промисловості. Економіка. Фінанси. Менеджмент. 2018. №7. С. 53-64.
7. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436 – IV
8. Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 18.09.1991 р. (Ред. від 06.11.2014 р.) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>
9. Закон України «Про підготовку та реалізацію інвестиційних проектів за принципом «єдиного вікна» від 21.10.2010 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2623-17>
10. Закон України «Про режим іноземного інвестування» від 19.03.1996 р. (Ред. Від 11.08.2013 р.) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/93/96>
11. Закон України «Про цінні папери та фондовий ринок» від 23.02.2006 р. (ред. Від 06.06.2015 р.) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3480-15>
12. Іванілов О.С. Економіка підприємства : підручник. К.: ЦНЛ, 2019. 728 с.
13. Мазаракі А. А. Інновації – джерело конкурентних переваг. Вісник КНТЕУ. 2010. № 9. С.120-123.

14. Сімонова М.В. Оцінка інвестиційної привабливості України на основі аналізу методик, розроблених провідними міжнародними організаціями. Вісник Житомирського державного технологічного університету. 2012. № 1 (59). С.283 -287.

15. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р № 435 – IV

16. Чорна Л.О., Корж Н.В., Левицька І.В. Економіка підприємства: Навчальний посібник для студентів економічних спеціальностей. Вінниця: ПП «Едельвейс і К», 2008. 369 с.

17. Феняк Л.А. Теоретичні підходи до визначення сутності інвестиційних ресурсів підприємств. Ефективна економіка. 2017. № 6. www.economy.nayka.com.ua

Завдання для розв'язку:

Задача № 1. Визначити річний економічний ефект від реконструкції ферми на 1 000 корів, якщо у першому варіанті виробнича собівартість 1 ц молока становить 106 грн./ц, у другому – 94 грн./ц, питомі капіталовкладення на 1 ц молока – відповідно 100 і 140 грн., річний обсяг виробництва молока у другому варіанті – 40 000 ц.

Задача № 2. Визначити найбільш економічний варіант заходу щодо впровадження нової техніки і річний економічний ефект від його використання при запланованому розмірі виробництва соняшнику 1 000 ц на основі даних, наведених у таблиці 14.2. Нормативний коефіцієнт ефективності капіталовкладень становить 0,15.

Таблиця

Вихідні дані для оцінки впровадження нової техніки у ТОВ “Україна”

Показники	Базовий варіант	Варіанти	
		I	II
Собівартість продукції, грн/т	1500	1600	1200
Питомі капітальні вкладення в основні фонди, грн	3000	2500	3500

Задача № 3. Визначити термін окупності капітальних вкладень, якщо внаслідок освоєння коштів на суму 10 500 тис. грн. одержано додатково 1 312 тис. грн. прибутку.

Тести для перевірки знань:

1. Що таке інновація?

- а) новий або удосконалений технологічний процес;
- б) удосконалений товар;
- в) відкриття, винахід;
- г) технологічний процес;
- д) а, б, в.

2. Яку роль грають інновації в розвитку підприємства?

- а) підвищують конкурентоспроможність продукції;
- б) сприяють зниженню витрат на виробництво продукції;
- в) покращують використання основних виробничих фондів підприємства;
- г) сприяють активізації творчої діяльності колективу.

3. Концепція нововведень вперше була сформульована у наукових працях:

- а) В.Леніна;
- б) Ф.Тейлора;
- в) К.Маркса;
- г) Й.Шумпетера;
- д) А.Маслоу.

4. Інноваційні процеси на підприємстві характеризують:

- а) екстенсивний розвиток діяльності підприємств;
- б) розвиток традиційних процесів функціонування підприємства на якісно новому рівні;
- в) рівень кваліфікації персоналу.

5. Інноваційний потенціал підприємства – це:

- а) здатність кадрів підприємства переналадити виробництво для випуску нової продукції;
- б) сукупність усіх ресурсів підприємства, необхідних для здійснення інноваційної діяльності;
- в) сукупність ліцензій, які знаходяться у власності підприємства.

6. Первісними імпульсами нововведень на підприємствах можуть слугувати:

- а) висока кваліфікація кадрів підприємства;
- б) наявність інформації про появу нововведень в світі;
- в) виникнення нових суспільних потреб;
- г) результати власних фундаментальних наукових досліджень;
- д) виникнення ідеї у керівника підприємства.

7. Інноваційний процес – це:

- а) процес створення нових технологій;
- б) процес оновлення техніки та технологій на підприємстві;
- в) процес перетворення наукового знання на інновацію;
- г) фундаментальні наукові дослідження.

8. Перерахуйте етапи інноваційного процесу у відповідній послідовності:

- а) дослідно-конструкторські роботи;
- б) пошукові НДР;
- в) процес комерціалізації нововведення;
- г) прикладні НДР.

9. За яким критерієм інновації поділяються на реактивні та стратегічні:

- а) за значущістю;
- б) за масштабами поширення;
- в) за роллю у процесі виготовлення;
- г) за характером задоволення попиту;
- д) за причиною виникнення.

10. Псевдо-інноваціями є:

- а) зміни у кольорі та декорі продукту;
- б) незначні зміни у масі та формі продукту;
- в) плагіат у інноваційному процесі;
- г) розширення номенклатури продукції.

11. Згідно з характером потреб, які вони задовольняють, інновації поділяються на:

- а) ті, що задовольняють первинні та вторинні потреби людини;
- б) ті, що задовольняють потреби людини більш прогресивним способом і формують нові потреби
- в) ті, що задовольняють потреби людини у сфері виробництва та у сфері відпочинку і розваг.

12. Згідно з часом виходу на ринок розрізняють інновації:

- а) своєчасні та передчасні;
- б) своєчасні та ті, що запізнились;
- в) інновації-лідери та інновації-послідовники.

13. Інноваційні процеси бувають:

- а) організаційні;
- б) інформаційні;
- в) економічні;
- г) соціальні;
- д) екстенсивні;
- е) інтенсивні;
- є) юридичні.

14. Технічні нововведення виявляються у формі:

- а) нових методів управління технічним процесом;
- б) нових продуктів;
- в) нових наукових знань в галузі техніки;
- г) нових технологій;
- д) нових засобів виробництва;
- е) нових предметів виробництва.

15. Економічні нововведення – це:

- а) нові методи управління витратами;

- б) нові методи економічного управління державою;
- в) нові методи господарського управління наукою і виробництвом;
- г) нові методи економії коштів у виробництві та реалізації продукції.

16. Організаційні нововведення – це:

- а) нові методи організації управління;
- б) нові методи маркетингової діяльності;
- в) зміна структури управління підприємством;
- г) нові методи і форми організації всіх видів діяльності підприємств.

17. Юридичні нововведення – це:

- а) зміни в законах про господарську діяльність;
- б) нові закони про господарську діяльність;
- в) доповнення до законів про господарську діяльність;
- г) нові та змінені закони, різні нормативно-правові документи, які визначають і регулюють усі види діяльності підприємств і організацій.

18. Науково-технічний прогрес – це:

- а) процес удосконалення техніки;
- б) процес беззупинного розвитку техніки;
- в) процес беззупинного розвитку науки, техніки, технологій;
- г) процес інформатизації суспільства.

19. Інноваційна політика підприємства – це:

- а) позиція підприємства в інноваційному процесі (активна, пасивна);
- б) сукупність напрямків та методів впливу підприємств на виробництво нових видів продукту і технологій;
- в) вибір умов здійснення інноваційних процесів.

20. До загальних напрямків інноваційної політики підприємства відноситься:

- а) механізація та автоматизація виробництва;
- б) застосування прогресивних базових технологій;
- в) створення нових і поліпшення якості застосовуваних матеріалів;
- г) застосування нових матеріалів;
- д) створення нових і удосконалення існуючих засобів праці і кінцевої продукції.

21. Комплексна механізація і автоматизація виробництва – це:

- а) комплексне покращення фондоозброєності підприємства;
- б) широке впровадження взаємозалежних систем машин, апаратів, приладів, устаткування на всіх ділянках виробництва, операціях і видах робіт;
- в) широке впровадження нових основних виробничих фондів.

22. Рівень механізації (автоматизації) виробництва оцінюється коефіцієнтами:

- а) механізації (автоматизації) цеху;
- б) механізації (автоматизації) ділянки;
- в) механізації (автоматизації) праці;
- г) механізації (автоматизації) робіт;
- д) механізації (автоматизації) підприємства;
- е) механізації (автоматизації) виробництва.

23. Комп'ютеризація підприємства сприяє:

- а) підвищенню ціни продукції;
- б) зменшенню долі уречевленої праці та собівартості продукції;
- в) підвищенню суспільної та індивідуальної продуктивності праці;
- г) всебічному і гармонійному розвитку особистості;
- д) скороченню обсягів виробництва.

24. Напрямами підвищення ефективності автоматизації виробництва є:

- а) забезпечення умов для інтенсивного використання засобів автоматизації, удосконалення їх обслуговування;
- б) скорочення чисельності робітників, які замінюються машинами;
- в) удосконалення методик техніко-економічного аналізу варіантів автоматизації конкретного об'єкту;
- г) підвищення прибутковості роботи підприємства;
- д) удосконалення устаткування, що використовується для автоматизації виробництва.

25. Організація виробництва – це:

- а) правила роботи на верстаті та іншому обладнанні;
- б) складання планів виробництва продукції на декаду, місяць, рік;
- в) система взаємодії матеріальних і людських елементів виробничого процесу;
- г) реалізація виробничої політики підприємства.

26. Яке з наведених нижче тверджень розкриває зміст процесу інвестування?

- а) вкладення коштів у цінні папери;
- б) вкладення коштів в поточні витрати;
- в) виробничі капітальні вкладення;
- г) невиробничі капітальні вкладення;
- д) вкладення в статутний капітал дочірніх фірм; е) кредитування позичальників;
- є) придбання векселів, емітованих іншими підприємствами.

27. Що з наведеного нижче відносять до джерел фінансування капітальних вкладень?

- а) власні фінансові ресурси і внутрішньогосподарські резерви;
- б) запозичені фінансові кошти;
- в) залучені фінансові кошти, отримані від продажу акцій, паїв трудового колективу;
- г) грошові кошти, централізовані об'єднаннями підприємств;
- д) засоби позабюджетних фондів; е) кошти державного бюджету;
- є) все вищезазначене відносять до джерел фінансування капітальних вкладень.

28. Які з показників не відносять до оцінювання ефективності капіталовкладень?

- а) коефіцієнт економічної ефективності;
- б) строк окупності капітальних витрат;
- в) показник зведених витрат;
- г) приріст виробничої потужності; д) собівартість продукції;
- е) продуктивність праці;
- є) чиста поточна вартість інвестицій.

29. Чисті капітальні вкладення – це:

- а) одноразова сума витрат на просте та розширене відтворення основних фондів;
- б) сума витрат на розширене відтворення основних фондів.

30. Як називається програма заходів, пов'язаних із здійсненням капітальних вкладень з метою їхнього майбутнього відшкодування та одержання прибутку?

- а) інвестування;
- б) інвестиційний проект;
- в) інвестиційний процес;
- г) інвестиційний цикл.

31. Загальна сума одноразових витрат капіталу на просте та розширене відтворення основних виробничих фондів і об'єктів соціальної інфраструктури – це:

- а) інвестиції;
- б) валові капітальні вкладення;
- в) чисті капітальні вкладення.

32. Яке з означень відповідає характеристиці реальних інвестицій?

- а) довгострокові вкладення капіталу у підприємницьку діяльність з метою одержання певного доходу;
- б) наявний капітал для придбання (купівлі) акцій, облігацій та інших цінних паперів, що випускаються підприємствами або державою;

в) капітал, вкладений в різні сфери народного господарства з метою оновлення існуючих і створення нових капітальних благ, а також одержання більшого прибутку.

33. Період окупності інвестицій характеризує:

- а) ступінь покриття зобов'язань підприємства за рахунок активів;
- б) термін, за який інвестиції повністю окупаються;
- в) рівень дохідності інвестицій.

34. Інноваційний процес – це:

- а) заплановані комплексні заходи наукового, технічного, технологічного, організаційного змісту, що їх здійснюють відповідні фахівці організації;
- б) послідовний ланцюг дій, що охоплює всі стадії створення інновацій та їх впровадження у господарську практику;
- в) організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного чи іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва або соціальної сфери;
- г) сукупність усіх видів майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької діяльності, в результаті якої створюється прибуток (дохід) або досягається соціальний ефект.

35. До об'єктів інноваційної діяльності не відносять:

- а) інноваційні програми і продукти;
- б) нові знання та інтелектуальні продукти,
- в) виробниче обладнання та процеси;
- г) інноваторів;
- д) сировинні ресурси, засоби їх видобування і переробки; е) нові товари;
- є) механізми формування споживчого ринку і збуту продукції.

ТЕМА 12. Організація виробництва і забезпечення якості продукції.

Питання для обговорення:

1. Сутність, структура і принципи організації виробничого процесу.
2. Типи, методи та форми організації виробництва.
3. Загальна характеристика якості, стандартизації та сертифікації продукції.

Основні поняття: Тип виробництва, методи організації виробничого процесу, потокова лінія, параметри поточкових ліній, виробничий цикл, робочий час, час перерв, види руху предметів праці, якість продукції, технічний рівень продукції, показники якості продукції, методи оцінки якості продукції, стандартизація, сертифікація, стандарт, сертифікат, петля якості,

технічні умови, кодекс ustalеної практики, національний знак відповідності, технічний регламент, конкурентоспроможність продукції, сукупний економічний ефект від поліпшення якості продукції.

Теми рефератів та фіксованих виступів:

1. Принципи та етапи процесу побудови організаційних структур управління виробничим (невиробничим) підприємством.
2. Особливості формування організаційних структур управління новостворюваних підприємств.
3. Спрямованість та ефективність адміністративної реформи в Україні.
4. Зарубіжний досвід централізованого управління первинними ланками національної економіки.

Питання для контролю знань :

1. Сутнісна характеристика, структура і принципи організації виробничих процесів.
2. Типи, методи та форми організації виробництва.
3. Чому одиничне виробництво вимагає універсального обладнання та робітників-універсалів?
4. Охарактеризуйте непотоковий метод організації виробничого процесу та сферу його застосування. Наведіть приклади.
5. Що таке «потокова лінія»? Які є види поточкових ліній? Назвіть сфери їх використання.
6. Якими є основні вимоги до організації поточкового виробництва?
7. Чим відрізняються такт і ритм поточної лінії?
8. З яких елементів складається виробничий цикл?
9. Чи є тотожними поняття «якість продукції» і «споживна вартість продукції»? Поясніть.
10. У чому полягає значення підвищення якості продукції?
11. Коротко охарактеризуйте одиничні показники якості продукції.
12. Які, на вашу думку, найбільш достовірні методи оцінки якості продуктів харчування? Чому?
13. Що таке «петля якості»? Поясніть.
14. Охарактеризуйте сучасну систему вітчизняних стандартів.
15. Національний знак відповідності. Хто і коли має право його використовувати?
16. Якими є основні чинники забезпечення конкурентоспроможності продукції?

17. Як обчислюється економічний ефект від підвищення якості продукції у її виробників та споживачів?

Список рекомендованої літератури:

1. Афанасьєв М.В. Економіка підприємства: навч. посібник. К. : Ліра К, 2013. 664 с.
2. Березін О.В., Березіна Л.М., Бутенко Н.В. Економіка підприємства : навч. посіб. К. : Знання, 2011. 390 с.
3. Бойчик І.М. Економіка підприємства: підручник. К.: Кондор - Видавництво, 2016. 378 с.
4. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436 IV
5. Економіка підприємства : підручник за заг. ред. С. Ф. Покропивного. 3-є вид., перероб. та доп. – К. : КНЕУ, 2002. 528 с.
6. Закон України «Про стандартизацію» (Редакція від 11.02.2015р.). - [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1315-18>
7. Закон України «Про технічні регламенти та оцінку відповідності» від 15.01.2015 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/124-19>
8. Іванілов О.С. Економіка підприємства : підручник. К.: ЦНЛ, 2019. 728 с.
9. Салухіна Н.Г. Стандартизація та сертифікація товарів і послуг: підруч. К.: ЦУЛ, 2010. 336 с.
10. Тельнов А.С. Організація виробництва. Конспект лекцій для студентів економічних спеціальностей. 2-е вид., доп. Хмельницький , 2002. 141с.
11. Телятник С. В. Економіка та організація виробництва: навч. посіб. Харків: ХНАМГ, 2011. 205 с.
12. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р № 435 – IV
13. Чорна Л.О., Корж Н.В., Левицька І.В. Економіка підприємства: Навчальний посібник для студентів економічних спеціальностей. – Вінниця: ПП «Едельвейс і К», 2008. 369 с.

Тести для перевірки знань:

1. Основним завданням організації виробництва є:

- а) реалізація готової продукції;
- б) постачання сировини і матеріалів;
- в) перетворення предмета праці в кінцевий продукт;
- г) усі відповіді правильні.

2. Організація виробництва як дисципліна ґрунтується на розумінні й використанні об'єктивних законів і принципів:

- а) статистики;
- б) математики;
- в) економіки;
- г) теорії імовірності.

3. Яке з наведених визначень найбільш повно та точно характеризує поняття «організація виробництва»:

- а) сукупність заходів, пов'язаних із раціональним використанням живої та уречешленої праці, спрямованих на отримання високоякісної конкурентоспроможної продукції;
- б) комплекс організаційно-економічних, технологічних і технічних заходів, спрямованих на раціональне використання трудових ресурсів, засобів та предметів праці з метою одержання прибутку підприємством;
- в) комплекс заходів, спрямованих на внутрішнє впорядкування підприємства, тобто встановлення оптимальної пропорційності між всіма частинами та раціональне використання складових виробництва – праці, засобів та предметів праці з метою рентабельного ведення господарства;
- г) економічна наука, яка на основі об'єктивних законів природи і розвитку суспільства вивчає закономірності раціональної побудови й ефективного ведення господарства у підприємствах та об'єднаннях з метою найповнішого використання виробничого потенціалу, забезпечення максимального виходу високоякісної продукції та надання послуг, які б відповідали попиту споживачів і забезпечували одержання прибутку?

4. Цілеспрямована діяльність зі створення будь-якого корисного продукту – це:

- а) господарська діяльність;
- б) виробництво;
- в) збут;
- г) логістика.

5. Залежно від характеру впливу на предмети праці виділяють промислові підприємства:

- а) з безперервним і дискретним виробництвом;
- б) з повним та неповним технологічним циклом виробництва;
- в) видобувної й обробної промисловості;
- г) масового, серійного й одиничного виробництва; д) цілорічного і сезонного характеру виробництва.

6. Підприємство, що засноване на власності відповідної територіальної громади:

- а) державне;
- б) комунальне;
- в) спільне;
- г) приватне;
- д) корпоративне.

7. Залежно від сфери застосування оперативне планування розрізняють:

- а) внутрішньоцехове;
- б) виробниче;
- в) загальнозаводське;
- г) комбінатське;
- д) міжцехове.

8. До основних етапів організаційного проектування не належать:

- а) складання бізнес-плану;
- б) технічний проект;
- в) робочий проект;
- г) передпроектна підготовка;
- д) інформаційне проектування.

9. За характером і змістом завдань оперативне планування поділяється на:

- а) поточне планування;
- б) оперативне регулювання
- в) функціональне регулювання;
- г) календарне планування;
- д) оперативний контроль.

10. Із позицій системного підходу оцінювання та аналіз виробничої структури здійснюються в таких взаємопов'язаних аспектах:

- а) функціональному;
- б) стратегічному;
- в) елементному;
- г) фінансовому;
- д) організаційному.

11. Під час оперативно-календарного планування необхідно дотримуватися таких вимог:

- а) принципу гнучкості;
- б) можливості оперативного корегування планових завдань внаслідок зміни загальних планових показників та умов діяльності підприємства;
- в) принципу пропорційності;
- г) збалансованості змін для всіх підрозділів підприємства; д) принципу паралельності.

12. Під час діагностування виробничих систем із метою підвищення їх продуктивності використовується комплекс техніко-економічних показників, які відображають стан тих чи інших сторін організації виробництва:

- а) показники, що відображають результативність (ефективність) організації виробництва;
- б) показники, що характеризують фінансову стійкість підприємства;
- в) показники, що характеризують ступінь реалізації наукових принципів організації виробничих процесів;
- г) показники руху трудових ресурсів підприємства;
- д) показники, що відображають стан організації виробництва за підсистемами.

Завдання для розв'язку:

Задача № 1. Визначити собівартість валової та товарної продукції, якщо відомо, що кошторис витрат на виробництво склав 19700 тис. грн. Витрати, які не включаються у виробничу собівартість, дорівнюють 600 тис. грн. Зменшення залишків незавершеного виробництва – 150 тис. грн. Комерційні витрати становлять 350 тис. грн.

Задача № 2. Визначити вплив росту продуктивності праці на собівартість продукції, якщо відомо що в результаті автоматизації виробництва продуктивність праці зросла на 9%, що сприяло збільшенню середньої зарплатні на 5%. Частка зарплатні з відрахуваннями в собівартості продукції становить 0,2.

Задача № 3. Скласти калькуляцію собівартості газової плити та визначити співвідношення прямих і непрямих витрат в її собівартості на основі даних таблиці. Розрахувати на 1 грн ТП, якщо виробнича програма заводу 2400 шт, оптова ціна плити - 653 грн.

Показник	Значення
Ціна основного матеріалу, грн	0,95
Норма витрат основного матеріалу, кг	100
Допоміжні матеріали, грн	25
Зворотні відходи, грн	7,5
Покупні комплектуючі, грн	7
Транспортно-заготівельні витрати, %	12
Паливо та енергія, грн	4,8
Основна заробітна плата виробничих робітників, %	95
Додаткова заробітна плата виробничих робітників, %	30
Відрахування у фонд соціального страхування, %	39
Витрати на утримання та експлуатацію обладнання, %	80
Загальновиробничі витрати, %	15
Адміністративні витрати, %	108
Витрати на збут, %	2

Задача № 4. Визначити зміну собівартості товарної продукції в звітному періоді. Якщо матеріальні витрати знизилися на 6%. Обсяг виробництва зріс на 12% при збільшенні витрат на управління на 4%. Питома вага матеріальних витрат в собівартості продукції – 55% , витрат на управління –10%.

Задача № 5. Визначити економію на умовно-постійних витратах. Якщо загальна сума умовно-постійних витрат – 304 тис. грн, річний обсяг виробництва 95 тис. шт, в плановому році передбачається одержати додатковий обсяг виробництва за рахунок росту продуктивності праці 5 тис. шт, за рахунок підвищення ефективності використання основних виробничих фондів –9 тис шт. Приріст умовно-постійних витрат за планом склав 3%.

ТЕМА 13. Фінансово-економічні результати діяльності підприємства.

Питання для обговорення:

1. Сутність фінансових результатів діяльності підприємства.
2. Визначення прибутковості та рентабельності діяльності підприємств. Порівнювальний аналіз прибутковості окремих виробів.
3. Аналіз прибутковості та рентабельності діяльності підприємства в динаміці.
4. Оцінка впливу факторів на обсяг прибутку підприємства.
5. Процес формування фінансових результатів діяльності підприємства.
6. Чистий прибуток підприємства, механізм розрахунку.
7. Розподіл та використання прибутку підприємства, його механізм.

Основні поняття: Прибуток, дохід, валовий дохід від реалізації продукції, чистий дохід від реалізації, фінансовий результат від операційної діяльності, фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування, чистий прибуток, балансовий прибуток, маржинальний дохід, ефект виробничого важелю, ліверидж, номінальний прибуток, реальний прибуток, рентабельність.

Теми рефератів та фіксованих виступів:

1. Аналіз та планування доходів підприємства від операційної діяльності.
2. Активи підприємства і аналіз ефективності їх використання.
3. Аналіз і планування активів підприємства Склад активів підприємства та шляхи удосконалення їх структури.

4. Необоротні активи підприємства та характеристика основних елементів.
5. Необоротні активи підприємства та аналіз ефективності їх використання.
6. Нематеріальні активи підприємства та аналіз ефективності їх використання
7. Довгострокові фінансові інвестиції підприємства та аналіз ефективності їх здійснення.
8. Оборотні активи підприємства та аналіз ефективності їх використання.
9. Аналіз і планування оборотних активів підприємства.
10. Склад оборотних активів підприємства та шляхи удосконалення їх структури.
11. Грошові активи підприємства та аналіз ефективності їх використання.

Питання для контролю знань:

1. Розкрийте економічну сутність доходу підприємства.
2. Чим дохід відрізняється від прибутку?
3. Охарактеризуйте джерела утворення доходу підприємства.
4. Визначте сутність прибутку підприємства та його види.
5. Чи аналогічні поняття «ефективність», «прибутковість», «дохідність»?
6. Розкрийте вплив державної політики оподаткування та прибутковість підприємства.
7. Охарактеризуйте фактори, які впливають на формування величини прибутку підприємства.
8. Показники ефективності використання активів.
9. Суть і характеристика загальної ефективності діяльності підприємства.
10. Показники ефективності виробництва та соціальна ефективність.
11. Суть рентабельності та її види.
12. Основні фактори підвищення рентабельності.
13. Що таке операційний прибуток?
14. Перерахуйте показники рентабельності, що базуються на витратному підході.
15. Перерахуйте показники рентабельності, в основі яких лежить ресурсний підхід.
16. Дайте визначення терміна валова рентабельність продажів.
17. Дайте визначення терміна рентабельність сукупних активів.

18. Дайте визначення терміна рентабельність оборотного капіталу.
19. Дайте визначення терміна рентабельність власного капіталу.
20. Дайте визначення терміна рентабельність операційної діяльності.
21. Дайте визначення терміна рентабельність оборотного капіталу.

Список рекомендованої літератури:

1. Афанасьєв М.В. Економіка підприємства : навч. посібник. К. : Ліра К, 2013. 664 с.
2. Березін О.В., Березіна Л.М., Бутенко Н.В. Економіка підприємства : навч. посіб. К. : Знання, 2011. 390 с.
3. Бойчик І.М. Економіка підприємства: підручник. К.: Кондор - Видавництво, 2016. 378 с.
4. Бондар Н.М. Економіка підприємства : навч. посібник. К. : Видавництво А.С.К., 2011. 400 с.
5. Буряк П.Ю. Фінансово-економічний аналіз: підруч. К.: ВД «Професіонал», 2007. 520 с.
6. Гетьман О. О., Шаповал В. М. Економіка підприємства: Навч. посібник 2-ге вид. К. : Центр учбової літератури, 2010. 488 с.
7. Гринчуцький В.І., Карапетян Е. Т., Погріщук Б.В.. Економіка підприємства : навч. посібник. К. : Центр учбової літератури, 2010. 304 с.
8. Економіка підприємства : підручник за заг. ред. С. Ф. Покропивного. 3-є вид., перероб. та доп. К. : КНЕУ, 2002. 528 с.
9. Закон України від 29.12.94 р. № 334/94-ВР «Про оподаткування прибутку підприємств» у редакції Закону України від 22.05.97 р. №283/97-ВР із змінами та доповненнями
10. Іванілов О.С. Економіка підприємства : підручник. К.: ЦНЛ, 2019. 728 с.
11. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 29 листопада 1999 р. № 290
12. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 17 «Податок на прибуток», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 28 грудня 2000 р. №353
13. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 2 «Баланс», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31 березня 1999 р. №1
14. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 3 «Звіт про фінансові результати», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31 березня 1999 р. №87

15. Чорна Л.О., Корж Н.В., Левицька І.В. Економіка підприємства: Навчальний посібник для студентів економічних спеціальностей. Вінниця: ПП «Едельвейс і К», 2008. 369 с.

16. Шваб Л. І. Економіка підприємства : навч. посібн. К. : Каравела, 2005. 568 с.

Тести для перевірки знань:

1. Прибуток –це:

- а) дохід від продажу продукції;
- б) це частина доходу, що залишається підприємству після відшкодування усіх витрат, пов'язаних з виробництвом, реалізацією продукції та іншими видами діяльності;
- в) загальний дохід підприємства після його оподаткування;
- г) це різниця між доходом і виробничою собівартістю продукції.

2. Операційний прибуток – це:

- а) загальний прибуток підприємства, одержаний від усіх видів діяльності, до його оподаткування і розподілу;
- б) прибуток від спільної діяльності підприємств, проценти з реалізації акцій, облигацій та інших цінних паперів, штрафи, що сплачуються іншими підприємствами за порушення договірних зобов'язань, доходи від володіння борговими зобов'язаннями, роялті;
- в) прибуток, що визначається коригуванням балансового прибутку на операційні витрати;
- г) прибуток, що поступає у розпорядження підприємства після сплати податку на прибуток.

3. Прибуток до оподаткування – це балансовий прибуток скорегований на витрати до яких входять:

- а) витрати від інвестиційної діяльності;
- б) витрати на створення резервного фонду;
- в) амортизаційні відрахування;
- г) витрати на розрахунки кредитів.

4. Прибуток до оподаткування – це балансовий прибуток скорегований на витрати до яких не входять:

- а) витрати на заробітну плату з нарахуваннями;
- б) витрати на рентні платежі;
- в) витрати на сплату заборгованостей
- г) транспортні витрати.

5. Що не враховується у виручку від реалізації при визначенні прибутку від реалізації:

- а) тільки ПДВ;
- б) ПДВ і акцизний збір;
- в) акцизний збір і податок на прибуток;
- г) тільки акцизний збір.

6. Прибуток від позареалізаційних операцій не включає:

- а) проценти від реалізації акцій;
- б) проценти від реалізації облігацій;
- в) доходи від володіння борговими зобов'язаннями;
- г) надання послуг.

7. Рентабельність – це:

- а) абсолютний показник, що характеризує рівень ефективності роботи підприємства;
- б) відносний показник, що характеризує рівень ефективності роботи підприємства;
- в) абсолютний показник, що характеризує рівень збитковості роботи підприємства;
- г) відносний показник, що характеризує рівень збитковості роботи підприємства;

8. Показники рентабельності:

- а) гірше, ніж прибуток, характеризують результати господарювання;
- б) повніше, ніж прибуток, характеризують результати господарювання;
- в) в однаковій мірі з прибутком характеризують результати господарювання;
- г) не можна порівнювати з прибутком для характеристики результатів господарювання.

9. До показників рентабельності не належать:

- а) показники, що базуються на витратному підході;
- б) показники, що характеризують прибутковість продажів;
- в) показники, які базуються на підході дохідності;
- г) показники, в основі яких лежить ресурсний підхід.

10. До показників рентабельності, які базуються на витратному підході, належить:

- а) валова рентабельність продажів;
- б) рентабельність сукупних активів;
- в) рентабельність операційного капіталу;
- г) рентабельність інвестиційної діяльності.

11. Який метод ціноутворення ще називають “за рівнем конкуренції”?

- а) витрати + прибуток;
- б) пропорційного ціноутворення;
- в) отримання цільової норми прибутку;

- г) очікуваного прибутку;
- д) оцінка споживчої вартості.

12. З якою метою використовується диверсифікація цін?

- а) привласнення споживчого надлишку;
- б) збільшення обсягу реалізації;
- в) завоювання ринку;
- г) залучення визначеного споживача.

13. Метод франкування – це:

- а) оплата за доставку вантажу від виробника до споживача;
- б) встановлення єдиної ціни з включенням до неї витрат із доставки;
- в) становлення зональних цін.

14. Яка з відповідей вірна?

- а) оптова ціна підприємства більша за оптову ціну промисловості;
- б) оптова ціна підприємства менша за оптову ціну промисловості;
- в) оптова ціна підприємства дорівнює оптовій ціні промисловості;

15. Які ціни відіграють важливу роль у вирішенні завдань НТП?

- а) договірні;
- б) лімітні;
- в) ступеневі;
- г) вільні;
- д) фіксовані.

16. Які ціни встановлюються на стадії розробки нової продукції і відображають граничне допустимий рівень її ціни?

- а) фіксовані;
- б) регульовані;
- в) договірні;
- г) лімітні;
- д) ступеневі.

17. Які ціни поступово знижуються на певних етапах серійного випуску продукції?

- а) фіксовані;
- б) регульовані;
- в) договірні;
- г) лімітні;
- д) ступеневі.

Завдання для розв'язку:

Задача № 1. Дані підприємства наступні: обсяг реалізованої продукції (без ПДВ та акцизного збору) – 32360 тис. рн., собівартість реалізованої

продукції – 20420 тис. рн., прибуток від реалізації матеріальних цінностей – 284 тис. рн., доходи від позареалізаційних операцій – 46 тис. рн., витрати від позареалізаційних операцій – 12 тис. рн., інший прибуток – 8 тис. рн., середня сума активів балансу – 88400 тис. рн., власний капітал – 32460 тис. грн..

Визначити: загальний прибуток, рентабельність сукупних активів, рентабельність власного капіталу, рентабельність реалізованої продукції.

Задача № 2. У першому кварталі року підприємство реалізувало 5000 виробів по ціні 240 грн. за один виріб, що покрити витрати підприємства, але не дало прибутку. Загальні постійні витрати складають 210000 грн., питомі змінні витрати – 280 грн. У другому кварталі було вироблено та реалізовано 6000 виробів. У третьому кварталі планується збільшити прибуток на 10 % у порівнянні з другим.

Визначити скільки має бути додатково реалізованої продукції, щоб збільшити прибуток на 10 %.

Задача № 3. Визначити вплив зміни ціни на матеріали на критичний обсяг продукції, якщо відомо, що підприємство виготовляє виріб за ціною 10 грн. В першому кварталі питомі змінні витрати дорівнювали 4,8 грн, в другому кварталі внаслідок здешевлення матеріалів вони зменшилися на 6%. Загальні постійні витрати складають 7680 грн.

Задача № 4. Порівняйте рентабельність продукції за три квартали на підставі таких даних:

Показники	Одиниця виміру	Квартали року		
		I	II	III
Кількість випущених виробів	шт	1500	2000	1800
Ціна одного виробу	грн	180	180	180
Собівартість одного виробу	грн	150	156	144

Задача № 5. У звітному році підприємство випустило продукцію на суму 240 тис. грн., загальна собівартість якої склала 182 тис. грн. Залишки готової продукції на складах на початок року становили 20 тис. грн., а на кінець року вони зменшилися на 9 %. Протягом року було реалізовано продукції підсобного господарства на суму 18 тис. грн. при собівартості 15,8 тис. грн. Одержано грошових коштів у вигляді сплачених штрафів за порушення договірної дисципліни на суму 3,8 тис. грн., мали місце збитки від інших позареалізаційних операцій на суму 3,95 тис. грн., погашено проценти за банківський кредит в сумі 2,2 тис. грн., погашено заборгованість

за енергоносії в сумі 8,3 тис. грн., прибуток оподатковувався за ставкою 25 %.

Розрахувати величину фонду споживання і фонду нагромадження, якщо вони формуються у співвідношенні 3 : 1

ТЕМА 14. Ефективність та конкурентоспроможність підприємства.

Питання для обговорення:

1. Поняття ефективності діяльності підприємства: показники та критерії ефективності. Система показників ефективності.

2. Поняття конкурентоспроможності підприємства та продукції, їх взаємозв'язок та взаємообумовленість.

3. Показники та критерії оцінки конкурентоспроможності підприємства за напрямками його діяльності. Методи узагальнюючої оцінки рівня конкурентоспроможності підприємства.

4. Організаційно-економічні та техніко-технологічні фактори, що обумовлюють конкурентоспроможності підприємства.

5. Прогнозування рівня конкурентоспроможності та умов його досягнення. Обґрунтування заходів щодо зміцнення конкурентоспроможності підприємства

Основні поняття: Ефективність виробництва, ефект, види ефективності виробництва, економічна ефективність, соціальна ефективність, національна ефективність, галузева ефективність, показники ефективності виробництва, резерви і чинники підвищення ефективності виробництва, рентабельність, норма прибутку, конкурентоспроможність, показники конкурентоспроможності, напрями підвищення конкурентоспроможності

Теми рефератів та фіксованих виступів:

1. Оцінка платоспроможності підприємства та шляхи її підвищення.
2. Фінансовий стан підприємства та шляхи його покращення.
3. Фінансова стійкість підприємства та резерви її підвищення.
4. Ділова активність підприємства та резерви її підвищення.
5. Платоспроможність підприємства та резерви її підвищення.

Питання для контролю знань:

1. Для чого необхідно оцінювати і планувати конкурентоспроможність підприємства?

2. Дайте визначення та основні характеристики конкурентоспроможності товарів і послуг.

3. Дайте характеристику методам оцінки конкурентоспроможності підприємства.

4. Які методи оцінки конкурентоспроможності доцільно застосовувати для підприємств сфери послуг?

5. Які фактори впливають на конкурентні позиції підприємства?

6. Які методичні підходи застосовуються для планування конкурентоспроможності підприємства?

7. Який порядок планування заходів щодо формування конкурентних переваг?

Список рекомендованої літератури:

1. Афанасьєв М.В. Економіка підприємства : навч. посібник. К. : Ліра К, 2013. 664 с.

2. Березін О.В., Березіна Л.М., Бутенко Н.В. Економіка підприємства : навч. посіб. К. : Знання, 2011. 390 с.

3. Бойчик І.М. Економіка підприємства: підручник. К.: Кондор - Видавництво, 2016. 378 с.

4. Бойчик І.М. Економіка підприємства : навч. посібник. К. : Атака, 2010. 480 с.

5. Бондар Н.М. Економіка підприємства : навч. посібник. К. : Видавництво А.С.К., 2011. 400 с.

6. Гетьман О. О., Шаповал В. М. Економіка підприємства: Навч. посібник 2-ге вид. К. : Центр учбової літератури, 2010. 488 с.

7. Гринчуцький В.І., Карапетян Е. Т., Погріщук Б.В.. Економіка підприємства : навч. посібник. К. : Центр учбової літератури, 2010. 304 с.

8. Гуцаленко О. О., Павлюк М. М. Євроінтеграційні процеси та їх вплив на конкурентоспроможність продукції тваринництва. Економіка. Фінанси. Право. 2019. № 5. С. 9-13.

9. Економіка підприємства : підручник за заг. ред. С. Ф. Покропивного. 3-є вид., перероб. та доп. К. : КНЕУ, 2002. 528 с.

10. Іванілов О.С. Економіка підприємства : підручник. К.: ЦНЛ, 2019. 728 с.

11. Красняк О. П., Мицик В. О. Конкурентоспроможність і конкурентні переваги підприємства в сучасних ринкових умовах. Ефективна економіка. 2019. № 11. 9 с Сахно А.А., Салькова І.Ю., Коваль О.І. Значення категорії конкурентоспроможності як об'єкту управління. Регіональна бізнес-економіка та управління. 2017. № 4(56). С. 136-147.

12. Сахно А.А., Салькова І.Ю., Слободянюк А.О. Особливості оцінювання рівня конкурентоспроможності підприємств Регіональна бізнес-економіка та управління. 2018. № 1(57). С. 77-87.

13. Чорна Л.О., Корж Н.В., Левицька І.В. Економіка підприємства: Навчальний посібник для студентів економічних спеціальностей. Вінниця: ПП «Едельвейс і К», 2008. 369 с.

14. Шваб Л. І. Економіка підприємства : навч. посібн. К. : Каравела, 2005. 568 с.

Тести для перевірки знань:

1. Ефективність виробництва є синонімом -

- а) продуктивності комплексу;
- б) продуктивності системи;
- в) ефективності комплексу;
- г) усі відповіді неправильні.

2. Економічну ефективність відображають:

- а) конкретний результат виробничо-господарської та іншої діяльності підприємства, унаслідок якої воно має певний зиск (дохід, прибуток);
- б) різні вартісні показники, що характеризують проміжні та кінцеві результати виробництва на підприємстві чи в іншій інтеграційній виробничій структурі;
- в) скорочення тривалості робочого тижня, збільшення кількості нових робочих місць і рівня зайнятості людей, поліпшення умов праці та побуту;
- г) усі відповіді правильні.

3. До показників ефективності використання персоналу відносять:

- а) загальну фондівдачу, фондівдачу активної частини основних фондів, рентабельність основних фондів;
- б) оборотність оборотних коштів, рентабельність оборотних коштів, рентабельність інвестицій, відношення вивільнення оборотних коштів, питомі капітальні вкладення;
- в) темпи зростання продуктивності праці, частка приросту продукції за рахунок зростання продуктивності праці, коефіцієнт використання корисного фонду робочого часу, трудомісткість одиниці продукції;
- г) немає правильної відповіді.

4. Який із нижчезазначених показників слід віднести до узагальнюючих показників ефективності діяльності підприємства?

- а) частка приросту продукції за рахунок інтенсифікації виробництва;
- б) частка приросту продукції за рахунок зростання продуктивності праці;
- в) фондомісткість одиниці продукції;

г) жодний з наведених.

5. Застосовувані ресурси підприємства – це ...

- а) поточні витрати на виробництво продукції (надання послуг);
- б) сукупність живої та уречевленої праці;
- в) обидві відповіді вірні

6. Суть проблеми підвищення ефективності виробництва (діяльності) полягає у ...

- а) досягненні максимально можливого збільшення обсягу виробництва (доходу, прибутку) на кожну одиницю ресурсів (витрат);
- б) забезпеченні оптимального обсягу виробництва;
- в) забезпеченні оптимального співвідношення постійних та змінних витрат підприємства;
- г) правильної відповіді немає

7. Народногосподарський результат роботи підприємства відображає:

- а) кількість виготовленої продукції в натуральній і вартісній формах;
- б) обсяг чистої продукції та прибуток підприємства;
- в) вартість активів підприємства;
- г) прибутковість діяльності підприємства.

8. Закон економії робочого часу відображає:

- а) механізм зниження сукупних витрат на виробництво продукції;
- б) оптимізацію поточних витрат підприємства;
- в) строк окупності вкладених інвестицій;
- г) усі відповіді правильні.

9. За ознакою одержаних результатів (наслідків) розрізняють ефективність:

- а) локальну та народногосподарську;
- б) економічну та соціальну;
- в) абсолютну та порівняльну;
- г) усі відповіді правильні.

10. При виборі креативного типу конкурентної політики поведінки дії конкурентів орієнтовані на:

- а) пошук нових конкурентних переваг за рахунок нового асортименту, принципів змін в технології виробництва, нових форм, методів збуту, реклами тощо;
- б) максимально швидко зміну організації виробничої діяльності в разі відповідних змін підприємствах – конкурентах;
- в) збереження досягнутих конкурентних позицій за рахунок систематичних дій з підтримки та удосконалення бізнесу.

11. Яка форма ефекту має місце, коли якийсь нововведення в певній галузі активізує та стимулює розвиток інших явищ у виробничій сфері:

- а) дифузійний ефект;
- б) резонансний ефект;
- в) ефект «стартового вибуху»
- г) ефект акселерації.

12. Дифузійний ефект реалізується тоді, коли :

- а) якийсь нововведення поширюється на інші галузі, унаслідок чого відбувається його мультиплікація;
- б) якийсь нововведення в певній галузі активізує та стимулює розвиток інших явищ у виробничій сфері;
- в) якийсь конкретний позитивний результат прискорює темпи свого поширення та застосування.
- г) з'являються різноманітні проміжні та побічні результати.

Завдання для розв'язку:

Задача № 1. У результаті модернізації, затрати на яку склали 950 тис. грн., річний випуск продукції збільшився з 3000 до 3800 тис. одиниць, а собівартість одиниці продукції знизилась з 140 до 130 грн. Річна сума прибутку до модернізації складала 1,9 тис. грн.

Визначити: суму річної економії від зниження собівартості одиниці продукції; строк окупності затрат на модернізацію за рахунок економії від зниження собівартості продукції; ріст річної суми прибутку тільки за рахунок зниження собівартості (%).

Задача № 2. На основі даних таблиці визначити річний економічний ефект виробника побутових приладів виробу нової покращеної моделі та строк окупності додаткових капітальних вкладень

Показники	Стара модель	Покращена модель
Річний випуск, тис. шт	80	80
Додаткові капіталовкладення, пов'язані з освоєнням виробництва нової моделі, тис. грн.		400
Собівартість виробу, грн	165	205
Роздрібна ціна виробу, грн	180	225

Задача № 3. Підприємство самостійно виробляє для свого збирального цеху деталь, витрати якої складають 5800 грн., в тому числі змінні – 5000 грн., постійні – 800 грн. Одна з фірм запропонувала підприємству купувати у неї деталь за 5500 грн. Якщо підприємство прийме дану пропозицію, то

вивільнені виробничі потужності воно направить на випуск іншого (альтернативного) виробу.

Визначити: величину прибутку або збитку від даної угоди; якою повинна бути максимальна величина змінних витрат іншого (альтернативного) виробу, щоб підприємство при здійсненні угоди з фірмою не понесло збитків; якою буде величина середніх загальних витрат іншого виробу, який підприємство вироблятиме на вивільнених потужностях.

Задача № 5. В результаті конструкторсько-технологічних змін, проведених фахівцями, вартість заготовки деталі знизилася на 20 грн. При цьому сумарна норма часу на її подальшу обробку знизилася на 1,5 год. Проведена раціоналізація не супроводилася ніякими іншими змінами, зокрема чисельності працівників технологічних операціях 4,2 грн./чол. Середній коефіцієнт виконання норм – 1,15. Визначити економічний ефект раціоналізації з розрахунку на одну деталь.

Задача № 6. Підприємство наділене капіталом 100 000 грн. Річний оборот – нетто (виручка) склав 200 000 грн., витрати на виробництво – 190 000 грн. При освоєнні виробництва нової продукції капітал був збільшений до 150 000 грн., річний оборот досяг 270 000 грн., витрати на виробництво склали 256 500 грн.

Охарактеризувати ефективність освоєння нової продукції.

ТЕМА 15. Економічна безпека та антикризова діяльність.

Питання для обговорення:

1. Економічна безпека підприємства: сутність і передумови формування.
2. Напрями організації економічної безпеки на підприємстві
3. Банкрутство підприємства як економічне явище.
4. Організація і наслідки ліквідації збанкрутілих підприємств.

Основні поняття: Економічна безпека підприємства, функціональні елементи економічної безпеки підприємства, рівень економічної безпеки, критерій економічної безпеки, підходи до оцінки економічної безпеки підприємства, служба безпеки підприємства, ризик господарської діяльності, управління ризиками, ризик-менеджмент, методи зниження ризику, санація підприємства, мета санації підприємства, джерела фінансування санації підприємства, план санації, кризова ситуація, банкрутство, причини банкрутства, симптоми банкрутства, процедура банкрутства, ліквідація підприємства, ліквідатор, наслідки ліквідації підприємства

Теми рефератів та фіксованих виступів:

1. Принципи та етапи процесу побудови організаційних структур управління виробничим (невиробничим) підприємством.
2. Особливості формування організаційних структур управління новостворюваних підприємств.
3. Спрямованість та ефективність адміністративної реформи в Україні.
4. Зарубіжний досвід централізованого управління первинними ланками національної економіки.

Питання для контролю знань:

1. Охарактеризуйте об'єктивні і суб'єктивні негативні впливи на економічну безпеку підприємства.
2. Дайте коротку характеристику функціональних складових економічної безпеки підприємства.
3. Яким чином можна оцінити рівень фінансової складової економічної безпеки підприємства?
4. Що таке «коефіцієнт ефективності техніко- технологічної безпеки підприємства»?
5. Назвіть основні підходи, які найчастіше використовуються для оцінки стану і рівня економічної безпеки підприємства.
6. Чим викликана необхідність створення служби безпеки на підприємстві?
7. Охарактеризуйте основні завдання служби безпеки підприємства.
8. Що таке «ризик-менеджмент»? Якими є його завдання?
9. Чим відрізняються поняття «диверсифікація ризику» та «розподіл ризику»? Поясніть.
10. У чому відмінність між санацією і реструктуризацією підприємства?
11. Чи може санація підприємства проводитись за рахунок коштів кредиторів? Якщо так, то в який спосіб?
12. Що таке «план санації підприємства»? В яких формах він реалізується?
13. Охарактеризуйте основні причини банкрутства підприємства.
14. Чим відрізняються фіктивне і приховане банкрутство? Поясніть.
15. Якими можуть бути юридичні підстави ліквідації підприємства?

Список рекомендованої літератури:

1. Афанасьєв М.В. Економіка підприємства : навч. посібник. К. : Ліра К, 2013. 664 с.

2. Березін О.В., Березіна Л.М., Бутенко Н.В. Економіка підприємства : навч. посіб. К. : Знання, 2011. 390 с.
3. Бойчик І.М. Економіка підприємства: підручник. К.: Кондор - Видавництво, 2016. 378 с.
4. Даніч В.М. Пархоменко Н.О. Визначення кризового стану підприємства. Маркетинг і менеджмент інновацій. 2013. № 4. С.208-218.
5. Економіка підприємства : підручник за заг. ред. С. Ф. Покропивного. 3-є вид., перероб. та доп. К. : КНЕУ, 2002. 528 с.
6. Закон України "Про підприємництво" від 07.02.91 р. № 698 - XII із змінами і доповненнями (втратив чинність з 1.01.2004 р., крім ст.4)
7. Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» (нова редакція від 22.12. 2011 р.) - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v_606600-13
8. Іванілов О.С. Економіка підприємства : підручник. К.: ЦНЛ, 2019. 728 с.
9. Пономаренко В.С., Тридід О.М., М.О.Кизим. Стратегія розвитку підприємства в умовах кризи: монографія В.С.Пономаренко, Х.: ВД «ІНЖЕК», 2010. 323 с.
10. Пронько Л. М., Колесник Т. В., Економічна безпека АПК України на сучасному етапі Slovak international scientific journal. 2020. № 43, Vol. 3. P. 12-18.
11. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р № 435 – IV Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436– IV
12. Чорна Л.О., Корж Н.В., Левицька І.В. Економіка підприємства: Навчальний посібник для студентів економічних спеціальностей. Вінниця: ПП «Едельвейс і К», 2008. 369 с.
13. Шваб Л. І. Економіка підприємства : навч. посібн. К. : Каравела, 2005. 568 с.

Завдання для розв'язку:

Задача № 1. Ціна продукції становить 50 грн., змінні витрати на одиницю продукції – 30 грн., можливий обсяг виробництва продукції – 5 тис. ц. Визначити критичний рівень постійних витрат.

Задача № 2. Обсяг виробництва зернових культур становить 4 000 ц, змінні витрати на одиницю продукції – 35 грн., а постійні витрати – 120 тис. грн.

Визначити мінімальну ціну, необхідну для покриття постійних витрат підприємства.

Задача № 3. Підприємство виробляє один вид продукції, яку реалізує за ціною 100 грн./од. Змінні витрати на одиницю продукції складають 40 грн., загальні постійні витрати – 4 800 грн.
Визначити точку беззбитковості у грошовому та натуральному виразі.

Тести для перевірки знань:

1. Різновидом безпеки залежно від проявів деструктивних сил є:

- а) міжнародна;
- б) економічна;
- в) інформаційна;
- г) політична;
- д) екологічна;
- е) всі відповіді правильні;
- є) немає правильної відповіді.

2. До показників стану економічної безпеки держави слід віднести:

- а) динаміку народжуваності;
- б) виробництво ВВП на душу населення;
- в) порушення виробничих зв'язків;
- г) демонетаризація економіки та натуралізація обміну (бартер);
- д) кількість громадян з вищою освітою;
- е) відсутність суттєвих інвестицій в основний капітал;
- є) всі відповіді правильні;
- ж) немає правильної відповіді.

3. До завдань системи безпеки підприємства належать:

- а) виявлення джерел контрабанди;
- б) підвищення заробітної плати працівникам;
- в) своєчасна сплата податків і зборів;
- г) все перераховане;
- д) немає правильної відповіді.

4. Поняття "тіньове підприємництво" охоплює:

- а) продаж заборонених товарів;
- б) фінансовий лізинг;
- в) протидію контрабанді;
- г) застосування фінансових санкцій;
- д) застосування податкових пільг;
- е) всі відповіді правильні;
- є) немає правильної відповіді.

5. Підпільний сектор тіньової економіки включає:

- а) ремісництво;

- б) епізодичні підробітки;
- в) незначні протиправні доходи, отримувані за рахунок адміністративно-правових проступків;
- г) роботу на присадибних ділянках;
- д) всі відповіді правильні;
- е) немає правильної відповіді.

6. До правоохоронних органів, які уповноважені вести боротьбу з економічною злочинністю, належать:

- а) Державна контрольно-ревізійна служба України;
- б) прокуратура;
- в) Рахункова палата;
- г) Державний департамент фінансового моніторингу;
- д) всі відповіді правильні;
- е) немає правильної відповіді.

7. До завдань недержавного забезпечення безпеки особи та підприємницької діяльності належать:

- а) розшук платників, які ухиляються від сплати податків;
- б) участь в оперативно-розшукових заходах;
- в) проведення дізнання;
- г) співпраця з органами державної влади у виявленні, попередженні, припиненні та розкритті злочинів;
- д) запобігання злочинам у сфері економічної діяльності;
- е) всі відповіді правильні;
- є) немає правильної відповіді

8. До функцій податкової міліції слід віднести:

- а) забезпечення та захист права власності;
- б) забезпечення захисту життя, здоров'я, громадян;
- в) ведення обліку платників ПДВ;
- г) розслідування злочинів, скоєних у сфері підприємницької діяльності;
- д) запобігання корупції в органах податкової служби;
- е) всі відповіді правильні;
- є) немає правильної відповіді.

9. До функцій Державного комітету фінансового моніторингу України не належать:

- а) збір, обробка й аналіз інформації про фінансові операції, що підлягають обов'язковому фінансовому моніторингу;
- б) проведення заходів щодо розшуку осіб, які здійснили фінансові операції, пов'язані з легалізацією злочинних доходів;

- в) створення і забезпечення функціонування єдиної державної інформаційної системи у сфері протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом;
- г) здійснення координації та методичного забезпечення діяльності суб'єктів первинного фінансового моніторингу.
- д) всі відповіді правильні;
- е) немає правильної відповіді.

10. Особи, яких залучають для виконання робіт, пов'язаних з підготовкою до приватизації та продажу об'єктів приватизації, повинні мати:

- а) кваліфікаційний атестат;
- б) ліцензію;
- в) дозвіл;
- г) доручення;
- д) всі відповіді правильні;
- е) немає правильної відповіді.

11. До складу інфраструктури приватизації належать:

- а) інвестиційні фонди;
- б) регіональні відділення фонду державного майна;
- в) контрагенти;
- г) органи внутрішніх справ; д) букмекерські фірми;
- е) всі відповіді правильні;
- є) немає правильної відповіді.

12. Державний нагляд в електроенергетиці здійснює:

- а) Національна комісія регулювання електроенергетики України;
- б) Міністерство палива та енергетики України;
- в) Кабінет Міністрів України;
- г) Державна інспекція з експлуатації електричних станцій мереж;
- д) Єдина енергетична мережа України;
- е) всі відповіді правильні;
- є) немає правильної відповіді.

13. До злочинів у сфері зовнішньоекономічної діяльності відносять:

- а) шпигунство (ст. 114 КК);
- б) контрабанду (ст. 201 КК);
- в) бандитизм (ст. 257 КК);
- г) хуліганство (ст. 296 КК);
- д) всі відповіді правильні;
- е) немає правильної відповіді.

14. Правовий статус суб'єктів господарської діяльності інших держав на території України визначається:

- а) Кодексом України про адміністративні правопорушення;
- б) міжнародними договорами;

- в) національним законодавством країни, де зареєстрований та кий суб'єкт;
- г) всі відповіді правильні;
- д) немає правильної відповіді.

15. Нормативно-правовим актом, яким регулюються відносини імпорту-експорту, є

- а) Митний кодекс України;
- б) Закон України "Про основи національної безпеки України";
- в) Закон України "Про зовнішньоекономічну діяльність";
- г) Закон України "Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом";
- д) всі відповіді правильні;
- е) немає правильної відповіді.

16. Найвищим органом, що здійснює державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності, є:

- а) Верховна Рада України;
- б) Президент України;
- в) Кабінет Міністрів України;
- г) Державна митна служба України;
- д) Національний банк України;
- е) немає правильної відповіді.

17. За призначенням статутного фонду комерційні банки поділяються на:

- а) акціонерні товариства;
- б) товариства з обмеженою відповідальністю;
- в) з участю іноземного капіталу;
- г) іноземні банки;
- д) всі відповіді правильні;
- е) немає правильної відповіді.

18. Не можуть виступати засновниками комерційних банків:

- а) малі підприємства;
- б) приватні підприємства;
- в) політичні партії;
- г) товариства з обмеженою відповідальністю;
- д) близькі родичі депутатів усіх рівнів;
- е) всі відповіді правильні;
- є) немає правильної відповіді.

19. Основними видами злочинів у кредитно-фінансовій сфері є:

- а) ухилення від сплати податків, зборів, інших обов'язкових платежів (ст. 212 КК);

- б) шахрайство з фінансовими ресурсами (ст. 222 КК);
- в) незаконна приватизація державного, комунального майна (ст. 233 КК);
- г) хабарництво з боку посадових осіб банків під час надання кредитів (статті 368; 370 КК);
- д) всі відповіді правильні;
- е) немає правильної відповіді.

20. До предикатних злочинів - суспільно небезпечних протиправних діянь, що передували легалізації (відмиванню) злочинних доходів, згідно з КК України не належать:

- а) грабіж (ст. 186 КК);
- б) контрабанда (ст. 201 КК);
- в) ухилення від повернення виручки в іноземній валюті (ст. 207 КК);
- г) шахрайство з фінансовими ресурсами (ст. 222 КК);
- д) ввезення, виготовлення, збут і розповсюдження порнографічних предметів (ст. 301 КК);
- е) всі відповіді правильні;
- є) немає правильної відповіді.

21. Egmont Group - це фінансовий аналог:

- а) НЦБ Інтерполу в Україні;
- б) FATF;
- в) СБ України;
- г) ДПА України;
- д) всі відповіді правильні;
- е) немає правильної відповіді.

22. Фінансові операції, які за своїми ознаками можуть бути пов'язані з легалізацією злочинних доходів підлягають:

- а) первинному та обов'язковому фінансовому моніторингу
- б) державному та внутрішньому фінансовому моніторингу;
- в) первинному та внутрішньому фінансовому моніторингу;
- г) обов'язковому та внутрішньому фінансовому моніторингу;
- д) обов'язковому та державному фінансовому моніторингу;
- е) немає правильної відповіді.

23. Група з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошових коштів, здобутих злочинним шляхом, - це:

- а) INTERPOL;
- б) FATF;
- в) MONEYVAL;
- г) OSCE;
- д) немає правильної відповіді.

24. Ризики, які пов'язані із впливом і залежністю деяких галузей та сфер економічної діяльності між собою, мають назву:

- а) галузеві;
- б) глобальні;
- в) системні;
- г) міжгалузеві;
- д) прогнозовані;
- е) всі відповіді правильні;
- є) немає правильної відповіді.

25. За рівнем виникнення ризику бувають:

- а) несистемні;
- б) зовнішні;
- в) міжгалузевого походження;
- г) всі відповіді правильні;
- д) немає правильної відповіді.

26. Недопущення примусового припинення діяльності підприємства є метою:

- а) корпоративного управління;
- б) управління ризиками;
- в) менеджменту;
- г) антикризового управління;
- д) всі відповіді правильні;
- е) немає правильної відповіді.

27. Зміни, що відбуваються в межах самого суб'єкта господарювання, є однією з ризику:

- а) принципів;
- б) рис;
- в) ознак;
- г) причин;
- д) всі відповіді правильні;
- е) немає правильної відповіді.

28. Відомості, які знаходяться у володінні, користуванні або окремих фізичних чи юридичних осіб і поширюються за їх бажанням відповідно до передбачених ними умов, - це:

- а) інформація із обмеженим доступом;
- б) комерційна таємниця;
- в) таємна інформація;
- г) всі відповіді правильні;
- д) немає правильної відповіді.

29. Відомості про платоспроможність не можуть бути віднесені до:

- а) комерційної таємниці;
- б) банківської таємниці;
- в) конфіденційної інформації;
- г) інтелектуальної власності;
- д) всі відповіді правильні;
- е) немає правильної відповіді.

30. До інформації з обмеженим доступом належить:

- а) банківська та комерційна таємниця;
- б) таємна інформація і комерційна таємниця;
- в) таємна і конфіденційна інформація;
- г) державна і комерційна таємниця;
- д) немає правильної відповіді первинному та обов'язковому фінансовому моніторингу

5. ОРІЄНТОВАНА ТЕМАТИКА РЕФЕРАТІВ (ТЕМИ ДОПОВІДЕЙ)

1. Аналіз та планування конкурентоспроможності підприємства.
2. Прогнозування конкурентоспроможності підприємства.
3. Ефективність діяльності підприємства та її планування.
4. Прогнозування ефективності діяльності підприємства.
5. Аналіз концентрації виробництва та її вплив на ефективність використання ресурсів і витрат підприємства.
6. Комплексна оцінка господарської діяльності підприємства.
7. Діагностика поточної реалізації планів підприємства.
8. Планування раціональних обсягів діяльності підприємства.
9. Аналіз і планування показників виробництва на підприємстві.
10. Виробнича потужність та методи її оцінки.
11. Резерви підвищення ефективності використання виробничих потужностей на підприємстві.
12. Методи розрахунку і показники оптимальності варіантів виробничої програми підприємства.
13. Аналіз і планування матеріально-технічного постачання на підприємстві.
14. Резерви підвищення ефективності матеріально-технічного постачання на підприємстві.
15. Обґрунтування і оцінка ефективності господарських зв'язків підприємства.

16. Методи нормування витрат матеріальних ресурсів на підприємстві
Планування виробничих запасів на підприємстві.
17. Ресурсний потенціал підприємства та методи аналізу його ефективності.
18. Дослідження взаємозв'язку використання елементів ресурсного потенціалу підприємства.
19. Основні засоби підприємства та аналіз ефективності їх використання.
20. Аналіз та планування основних фондів підприємства.
21. Резерви підвищення ефективності використання основних фондів підприємства.
22. Порівняльний аналіз ефективності використання матеріальних ресурсів на однотипних підприємствах.
23. Оцінка, аналіз та планування продуктивності праці на підприємстві.
24. Резерви підвищення продуктивності праці на підприємстві.
25. Аналіз та планування чисельності працівників на підприємстві.
26. Обґрунтування потреби підприємства в трудових ресурсах.
27. Системи оплати праці та аналіз їх ефективного застосування на підприємстві.
28. Матеріальне стимулювання праці на підприємстві та шляхи підвищення його ефективності.
29. Аналіз та планування фонду оплати праці на підприємстві.
30. Шляхи підвищення ефективності управління трудовими ресурсами на підприємстві.
31. Напрями науково-технічного прогресу та оцінка ефективності їх реалізації на підприємстві.
32. Трудові та матеріальні ресурси підприємства, ефективність їх використання.
33. Планування ефективності використання матеріальних ресурсів підприємства.
34. Планування ефективності використання трудових ресурсів підприємства.
35. Собівартість продукції і методи її планування.
36. Калькулювання собівартості продукції.
37. Аналіз і планування поточних витрат на підприємстві.
38. Резерви зменшення собівартості продукції.
39. Аналіз та планування доходів підприємства.
40. Планування утворення та використання прибутку підприємства.
41. Резерви підвищення доходів підприємства.
42. Нормування ефективної податкової політики підприємства.

43. Аналіз та планування податкових платежів підприємства.
44. Рентабельність підприємства та шляхи її підвищення.
45. Аналіз та планування доходів підприємства від операційної діяльності.
46. Активи підприємства і аналіз ефективності їх використання.
47. Аналіз і планування активів підприємства.
48. Склад активів підприємства та шляхи удосконалення їх структури.
49. Необоротні активи підприємства та характеристика основних елементів.
50. Необоротні активи підприємства та аналіз ефективності їх використання.
51. Нематеріальні активи підприємства та аналіз ефективності їх використання.
52. Довгострокові фінансові інвестиції підприємства та аналіз ефективності їх здійснення.
53. Оборотні активи підприємства та аналіз ефективності їх використання.
54. Аналіз і планування оборотних активів підприємства Склад оборотних активів підприємства та шляхи удосконалення їх структури
55. Грошові активи підприємства та аналіз ефективності їх використання.
56. Оцінка платоспроможності підприємства та шляхи її підвищення.
57. Фінансовий стан підприємства та шляхи його покращення.
58. Фінансова стійкість підприємства та резерви її підвищення.
59. Ділова активність підприємства та резерви її підвищення.
60. Платоспроможність підприємства та резерви її підвищення.
61. Науково-технічний прогрес та його складові.
62. Економічний ефект від впровадження заходів НТП.

6. Словник

Акцизний податок - це непрямий податок, яким обкладаються високорентабельні і монопольні товари.

Амортизація основних фондів - це перенесення їх вартості на вартість новоствореної продукції протягом терміну їх корисного використання (експлуатації).

Асоціація - найпростіша форма договірною об'єднання підприємств, створена з метою постійної координації їх господарської діяльності. Такі підприємства об'єднуються шляхом централізації однієї або кількох функцій (виробничих, управлінських, організації спільних виробництв та ін.).

Банкрутство - це визнана господарським судом нездатність боржника відновити свою платоспроможність і задовольнити визнані судом вимоги кредиторів не інакше, як через застосування ліквідаційної процедури.

Бенчмаркінг - це процес порівняння своїх показників з показниками інших підприємств (конкурентів, лідерів), вивчення і застосування їх успішного досвіду у себе на підприємстві чи в організації.

Бізнес-план - це комплексний плановий документ підприємницької діяльності, в якому передбачені заходи, спрямовані на реалізацію підприємницької ідеї і одержання прибутку.

Бізнес-процес - це сукупність різних видів діяльності, в рамках якої «на вході» використовуються певні види ресурсів, а в результаті цієї діяльності «на виході» створюється продукт, який має цінність для споживача.

Видова (технологічна) структура основних фондів - це співвідношення їх активної та пасивної частин.

Види руху предметів праці - це порядок обробки та переміщення в технологічній послідовності сировини, напівфабрикатів до робочих місць по операціях.

Виживання (самозбереження) підприємства - це наявна можливість його позитивного розвитку, внаслідок якого нормалізується стан підприємства як системи, відновлюється його конкурентоспроможність та забезпечується ефективно господарювання.

Виписка з Єдиного державного реєстру - це документ, який містить відомості про юридичну особу та її відокремлені підрозділи, або фізичну особу - підприємця і використовується для їх ідентифікації під час здійснення господарської діяльності та відкриття рахунку в банку.

Виробнича ділянка є сукупністю робочих місць, на яких виконуються технологічно однорідні роботи або виготовляється однорідна продукція.

Виробнича операція - це завершена частина виробничого процесу, яка виконується на одному робочому місці без переналагодження 366

устаткування відносно одного й того ж самого предмету праці одним або кількома робітниками.

Виробнича потужність підприємства - це максимально можливий обсяг випуску продукції за певний час (зміну, добу, місяць, рік) у встановлених номенклатурі та асортименті при повному завантаженні обладнання і виробничих площ з урахуванням прогресивної технології та організації виробництва.

Виробнича програма (план виробництва і реалізації продукції) - це система адресних завдань з виробництва і доставки продукції споживачам у розгорнутій номенклатурі, асортименті, відповідної якості і у встановлені терміни згідно з договорами поставок.

Виробнича структура підприємства - це сукупність, кількісний склад і взаємозв'язки його виробничих підрозділів, які прямо або опосередковано беруть участь у виробничому процесі.

Виробничий потенціал підприємства - це сукупність матеріальноречових і вартісних елементів його виробничої бази, яка відображає наявні та приховані можливості підприємства щодо випуску продукції у максимальному обсязі, відповідної якості та номенклатури.

Виробничий процес - це сукупність дій людей, засобів праці, а також природи, внаслідок яких вхідні матеріали і напівфабрикати перетворюються на готову продукцію.

Виробничий цикл - це проходження протягом певного часу виробом або партією виробів усіх стадій виробничого процесу і перетворення їх на готовий продукт.

Виробничі запаси - це предмети праці, які ще не залучені у виробничий процес і знаходяться у вигляді запасів на складах підприємства.

Виробничі інвестиції - це кошти, які спрямовуються на розширене відтворення основних виробничих та невикористаних фондів підприємства.

Витрати майбутніх періодів - єдиний неречовий елемент оборотних фондів, які складаються із витрат на проектування, підготовку та освоєння нової продукції тощо, здійснених у даному періоді, але які будуть погашені у майбутньому.

Відтворення основних фондів - це постійне і безперервне відновлення засобів праці у натуральному і вартісному вираженні.

Власний капітал підприємства характеризує загальну вартість засобів підприємства, які належать йому на правах власності і використовуються ним для формування своїх активів.

Власність - це відносини, які складаються між суб'єктами щодо привласнення засобів виробництва і результатів праці.

Внутрішнє середовище підприємства - це сукупність чинників, які створюються та контролюються ним, визначають його внутрішній стан, сильні і слабкі сторони, значною мірою впливають на ефективність його функціонування.

Галузь промисловості - це якісно однорідна сукупність підприємств, об'єднань та інших господарських одиниць різних форм власності, які виконують однакові функції в системі суспільного поділу праці.

Галузева структура промисловості - це склад і кількісне співвідношення між окремими галузями та певні виробничі взаємозв'язки, які виникають між ними.

Генеральна тарифна угода є частиною договірною регулювання відносин між роботодавцями (в особі федерації роботодавців) та працівниками (в особі федерації профспілок).

Грошовий потік - це сума чистого доходу підприємства та амортизаційних відрахувань.

Державна регуляторна політика у сфері господарської діяльності - це напрям державної політики, спрямований на вдосконалення правового регулювання господарських, адміністративних відносин між регуляторними органами державної влади та суб'єктами господарювання, недопущення прийняття економічно недоцільних та неефективних регуляторних актів, зменшення втручання держави у діяльність суб'єктів господарювання та усунення перешкод для розвитку господарської діяльності, що здійснюється в межах, у порядку та у спосіб, що встановлені Конституцією та Законами України.

Державний адміністратор - посадова особа міської ради, районної (обласної) державних адміністрацій, яка організовує видачу суб'єкту господарювання документів дозвільного характеру та забезпечує взаємодію місцевих дозвільних органів в процесі видачі документів дозвільного характеру.

Дозвільна система у сфері господарської діяльності - це сукупність урегульованих законодавством відносин, які виникають між дозвільними органами, державними адміністраторами та суб'єктами господарювання у зв'язку з видачею документів дозвільного характеру, переоформленням, видачею дублікатів, анулюванням документів дозвільного характеру.

Документ дозвільного характеру - це дозвіл, висновок, рішення, погодження, свідоцтво тощо, які дозвільний орган зобов'язаний видати підприємцю для надання йому права на здійснення господарської діяльності та без наявності яких він не може її здійснювати.

Дохід (виручка) від реалізації продукції - це загальний дохід (виручка) від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг без вирахування наданих знижок, повернення проданих товарів і податків з продажу (ПДВ, акцизного податку та ін.).

Економіка підприємства - це наука про ефективність виробництва, шляхи і методи досягнення підприємством найкращих результатів при найменших затратах.

Економічна безпека підприємства - це його захищеність від негативного впливу зовнішнього середовища та здатність швидко усунути можливі загрози або пристосуватися до наявних умов діяльності.

Елементи витрати - це витрати, які формуються відповідно до їх економічного змісту; вони є однаковими для всіх галузей і на їх основі складається кошторис витрат на виробництво.

Ефект - це корисний результат реалізації інвестиційного проекту або інших вкладень грошових та інших ресурсів.

Ефективність - це економічна категорія, яка відображає співвідношення між одержаними результатами і витраченими на їх досягнення ресурсами.

Ефективність виробництва - це економічна категорія, яка характеризує ступінь досягнення загальних і часткових результатів від використання усіх ресурсів підприємства.

Єдиний дозвільний центр - це робочий орган відповідної міської ради або районної (обласної) адміністрації, в якому представники місцевих дозвільних органів (санепідемстанції, управління архітектури, управління земельних ресурсів тощо) та державний адміністратор діють за принципом організаційної єдності щодо видачі документів дозвільного характеру, їх переоформлення, анулювання або видачі дублікатів.

Єдиний соціальний внесок (ЄСВ) - це обов'язковий платіж до системи загальнообов'язкового державного соціального страхування. ЄСВ включає відрахування до: Пенсійного фонду, фонду страхування на випадок безробіття, фонду із тимчасової втрати працездатності, фонду страхування від нещасних випадків на виробництві.

Загальна структура підприємства - це сукупність його виробничих підрозділів, закладів соціально-культурного призначення, а також підрозділів апарату управління.

Заробітна плата - це грошовий вираз ціни робочої сили, який виплачується працівникові у вигляді винагороди за виконану ним роботу.

Засновницький договір - це угода, укладена між двома або кількома засновниками щодо створення підприємства.

Зношення основних фондів - це втрата ними своєї вартості, тобто їх старіння у фізичному та економічному розумінні.

Інвестиції - це сукупність усіх видів майнових та інтелектуальних цінностей, які вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності і в результаті яких створюється прибуток (дохід) або досягається соціальний ефект.

Інновації - новостворені або вдосконалені конкурентоспроможні технології, продукція, послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного характеру, які істотно поліпшують структуру і якість виробництва та соціальної сфери.

Інноваційна діяльність - це діяльність, спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок.

Інноваційний процес - це сукупність якісно нових прогресивних змін, які безперервно виникають у просторі та часі.

Калькулювання собівартості продукції - це процес обчислення собівартості одиниці продукції.

Капітал підприємства - це сукупна вартість засобів у грошовій, матеріальній і нематеріальній формах, інвестована у його активи.

Кодекс ustalеної практики - нормативний документ, який містить практичні правила або процедури проектування, виготовлення, монтажу, технічного обслуговування, експлуатації обладнання, конструкцій чи виробів.

Коллективний договір - це угода між трудовим колективом підприємства в особі профспілки та його адміністрацією або власником, яка регулює їх виробничі, економічні і трудові відносини.

Конкурентоспроможність - це характеристика продукції, яка відображає її відмінність від продукції-конкурента за ступенем задоволення конкретної потреби та витратами на його забезпечення.

Консорціум - тимчасове статутне об'єднання підприємств (найчастіше промислового і банківського капіталу) для досягнення його учасниками спільної підприємницької ідеї, господарської мети. Такою метою можуть бути масштабний будівельний проект, реалізація цільової програми, науково-технічного проекту та ін.

Концерн - це статутне об'єднання підприємств, організацій на основі фінансової залежності від одного або групи учасників з централізацією функцій виробничого і науково-технічного розвитку, інвестиційної, фінансової, зовнішньоекономічної та іншої діяльності.

Корпорація - договірне об'єднання, створене на основі поєднання виробничих, наукових та комерційних інтересів підприємств з делегуванням

ними окремих повноважень органу управління корпорацією; цей орган використовує ці повноваження для централізованого регулювання діяльності кожного з учасників.

Кошторис витрат - це загальна сума витрат підприємства за усіма видами ресурсів, які будуть використані у плановому періоді незалежно від місяця.

Кризова ситуація на підприємстві - це ситуація, яка характеризується розбалансуванням його економічного організму з подальшою його неспроможністю фінансово забезпечити виробничий процес, що призводить до банкрутства.

Критерій економічної безпеки - це вимірник стану підприємства з точки зору відповідності фактично досягнутих показників його діяльності наперед встановленим індикаторам, які відображають сутність економічної безпеки.

Лізинг - це особливий вид оренди рухомого і нерухомого майна виробничого призначення, умови якої фіксуються у відповідному договорі між орендодавцем (лессором) і орендарем (лізером).

Ліцензійна угода - це договір, відповідно до якого власник нематеріального ресурсу (ліцензіар) передає іншій особі (ліцензіату) ліцензію на використання своїх прав на патенти, товарні знаки та ін.

Макросередовище підприємства - це середовище непрямого впливу, яке складається з елементів, не пов'язаних з підприємством безпосередньо, але які мають вплив на формування загальної атмосфери бізнесу.

Мета функціонування підприємства на ринку - задоволення суспільних потреб у певних видах продукції (роботах, послугах; далі «продукції») та одержання прибутку.

Метод організації виробничого процесу - це спосіб його здійснення, сукупність прийомів і засобів його реалізації, які ґрунтуються на певних принципах.

Методи планування - це конкретні способи, прийоми, за допомогою яких розраховуються числові значення планових показників і стратегічних програм.

Методи управління - це способи цілеспрямованого впливу на працівників і виробничі колективи для досягнення поставлених перед ними завдань.

Міжгалузевий баланс - це модель, яка містить систему економічних показників і відображає конкретні пропорції виробництва і споживання кожного виду продукції.

Міжнародний бізнес - це реалізація міжнародних економічних відносин шляхом ділової взаємодії господарських суб'єктів різних країн з метою взаємовигідної співпраці, одержання прибутку та зміцнення ринкових позицій.

Мікросередовище - це середовище прямого впливу на підприємство, учасники ринку, які безпосередньо контактують з підприємством.

Мінімальна заробітна плата - це встановлений на законодавчому рівні розмір заробітної плати за просту, некваліфіковану працю.

Моделювання бізнес-процесів - це засіб пошуку шляхів оптимізації діяльності підприємства, прогнозування та мінімізації ризиків, які виникають на різних етапах реорганізації підприємства.

Модернізація основних фондів - це внесення в конструкцію діючого обладнання змін, які підвищують його технічний рівень і покращують економічні характеристики.

Моніторинг зовнішнього середовища - це постійне відстеження поточної та нової інформації про стан зовнішнього середовища. Таке відстеження найчастіше проводиться у формі регулярних спостережень за критичними чинниками зовнішнього середовища, а також у формі спеціальних спостережень.

Моральне зношування основних фондів - це передчасне, до закінчення строку фізичної служби, знецінення основних фондів, яке призводить до втрати доцільності їх використання.

Мотивація - це сукупність взаємопов'язаних заходів, які стимулюють працівника або колектив працівників підприємства до досягнення індивідуальних та спільних цілей його діяльності.

Наукова організація праці - це така її організація, яка ґрунтується та досягненнях науки, техніки і передовому досвіду; вона дозволяє найкращим чином об'єднати в єдиному процесі виробництва техніку, людей, забезпечити ефективне використання ресурсів підприємства та збереження здоров'я його працівників.

Незавершене виробництво - предмети праці, які вступили у виробничий процес, не пройшли усіх стадій обробки і знаходяться безпосередньо на робочих місцях або в процесі транспортування від одного робочого місця до іншого.

Нематеріальні активи - це права власності і захист доступу до нематеріальних ресурсів підприємства, їх використання в господарській діяльності з метою одержання доходу.

Нематеріальні ресурси підприємства - це складова частина його потенціалу, яка забезпечує економічну користь протягом тривалого часу і

має ту особливість, що в них відсутня матеріальна основа здобування доходів і не визначені майбутні їх розміри.

Норма витрат матеріальних ресурсів - це гранично допустима кількість сировини, матеріалів, палива, енергії для виробництва одиниці продукції або виконання одиниці роботи визначеної якості.

Норматив оборотних коштів - це грошовий вираз вартості мінімальних і в той же час достатніх запасів товарно-матеріальних цінностей, залишків незавершеного виробництва, готової продукції та інших коштів.

Об'єкти авторського та суміжних прав - це твори науки, літератури і мистецтва, незалежно від їх обсягу, призначення, жанру, які можуть існувати у письмовій, усній, образотворчій та інших формах, а також комп'ютерні програми і бази даних - інформаційні продукти.

Організаційна структура управління - це склад, взаємодія, підзвітність елементів системи управління, тобто окремих підрозділів та працівників.

Облігація - цінний папір, який підтверджує внесення грошової суми і зобов'язання повернути номінальну вартість цього цінного паперу в передбачений термін з виплатою певного доходу за облігацією.

Оборотний капітал - частина капіталу підприємства, вартість якої переноситься у створювану продукцію повністю протягом одного виробничого циклу і повертається підприємству у грошовій формі після її реалізації. До нього належать предмети праці (сировина, матеріали, паливо, енергія), а також капітал, витрачений на робочу силу.

Оборотні кошти підприємства - це сукупність грошових коштів, вкладених в оборотні фонди і фонди обігу.

Оборотні фонди підприємства - це частина його виробничих фондів, яка споживається в одному технологічному циклі виготовлення продукції і повністю переносить свою вартість на вартість цієї продукції.

Організаційний прогрес - це застосування нових та удосконалення існуючих методів і форм організації виробництва, праці, елементів господарського механізму в усіх ланках управління економікою.

Основний капітал - це частина капіталу підприємства, яка бере участь у виробництві товару протягом багатьох виробничих циклів і переносить свою вартість на вироблену продукцію частинами. До основного капіталу належать кошти, вкладені у засоби праці (будівлі, споруди, машини, обладнання та ін.).

Основні фонди підприємства - це засоби праці, які використовуються ним в процесі виробництва і постачання продукції, для здійснення соціально-культурних та адміністративних функцій протягом тривалого часу і

переносять свою вартість на вартість готової продукції поступово, шляхом амортизаційних відрахувань.

Патент - це виданий державним органом охоронний документ, який підтверджує виключне право його власника на використання зазначеного в патенті об'єкта промислової власності.

Персонал підприємства - це сукупність постійних працівників, які мають необхідну професійну підготовку та (або) практичний досвід і навички роботи.

Підприємництво - це самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку.

Підприємницький договір - це акт, у якому виражена згода партнерів діяти спільно на засадах взаємної вигоди. Підприємницька діяльність без таких договорів є неможливою.

Підприємство - це організаційно відокремлена, економічно самостійна одиниця виробничої сфери народного господарства, яка спеціалізується на виготовленні продукції, наданні послуг або виконанні робіт.

Планування - це процес встановлення цілей підприємства та вибору найефективніших способів їх досягнення.

Позиковий капітал підприємства - це капітал, сформований шляхом залучення коштів ззовні, незалежно від джерела та вартості його отримання. Джерелами позикового капіталу є банківські кредити, позики інших інвесторів, тимчасово залучені кошти (кредиторська заборгованість).

Потокова лінія - це сукупність робочих місць, розташованих за ходом технологічного процесу та призначених для виконання закріплених за ними операцій.

Прибуток - це частина доходу, яка залишається підприємству після відшкодування усіх витрат, пов'язаних з виробництвом, реалізацією продукції та іншими видами діяльності.

Принципи управління - це певні засади і правила, якими керуються менеджери в процесі управлінської діяльності.

Продуктивність праці - це показник, який характеризує її ефективність і відображає співвідношення обсягу продукції та кількості праці, затраченої на її виробництво.

Промислово-фінансова група (ПФГ) - об'єднання, яке створюється за рішенням Кабінету Міністрів України на певний строк з метою реалізації конкретної державної програми розвитку пріоритетних галузей виробництва, структурної перебудови економіки, активізації інвестиційно-інноваційних

процесів, підвищення ефективності діяльності підприємств, їх конкурентоспроможності на внутрішньому і зовнішньому ринках.

Регуляторний акт - це прийнятий уповноваженим регуляторним органом нормативно-правовий акт, який або окремі положення якого спрямовані на правове регулювання господарських відносин, а також адміністративних відносин між регуляторними органами або іншими органами державної влади та суб'єктами господарювання.

Регуляторна діяльність - це діяльність, спрямована на підготовку, прийняття, відстеження результативності та перегляд регуляторних актів, яка здійснюється регуляторними органами, фізичними та юридичними особами, їх об'єднаннями, територіальними громадами в межах, у порядку та у спосіб, визначені законодавством.

Реінжиніринг - це фундаментальне переосмислення і перебудова бізнеспроцесів підприємства для досягнення ним істотного, стрибкоподібного поліпшення якості функціонування та забезпечення конкурентоспроможності.

Ремонт основних фондів - це відновлення фізичного зношування їх окремих конструктивних елементів (вузлів, деталей) та підтримання основних фондів у працездатному стані протягом всього терміну їх служби.

Рентабельність - це відносний показник ефективності роботи підприємства, який у загальній формі обчислюється як відношення прибутку до витрат (ресурсів).

Реконструкція підприємства - це здійснюване за єдиним проектом повне або часткове переобладнання виробництва. Основна частина інвестицій спрямовується на поліпшення активної частини основних фондів при використанні старих виробничих будівель та споруд.

Реструктуризація підприємства - це здійснення організаційно-господарських, фінансово-економічних, правових, технічних заходів, спрямованих на реорганізацію підприємства, що сприятиме його фінансовому оздоровленню, збільшенню обсягів випуску конкурентоспроможної продукції, підвищенню ефективності виробництва та задоволенню вимог кредиторів.

Ризик у виробничо-господарській діяльності - це можливість втрати частини ресурсів або недоотримання прибутку порівняно з тим його рівнем, який міг бути досягнутим за найбільш раціонального використання ресурсів і перспектив розвитку кон'юнктури ринку.

Ринкова влада - здатність виробника або споживача впливати на ринкову ціну.

Ринкова інфраструктура є сукупністю особливих інститутів, які виконують функції надання спеціалізованих послуг суб'єктам господарювання з метою створення для них нормальних умов для функціонування, найкращої реалізації їх інтересів.

Ринок - це соціально - економічні відносини між відособленими виробниками і споживачами в процесі обміну продуктами або послугами. За допомогою цих відносин визначається суспільна цінність товарів, відображена у їх ціні. Він є сукупністю конкретних механізмів, важелів та інструментів, які забезпечують реалізацію інтересів продавців та покупців ресурсів, товарів, послуг на еквівалентній основі.

Розширення виробництва - це спорудження других і наступних черг, додаткових виробничих комплексів, цехів, комунікацій, допоміжних та обслуговуючих виробництв на території підприємства.

Санація - це система заходів фінансового оздоровлення підприємства, які спрямовані на запобігання його банкрутству та ліквідації.

Свідоцтво про визнання відповідності - документ, який засвідчує визнання іноземних документів про підтвердження відповідності продукції вимогам, встановленим законодавством України.

Середовище функціонування підприємства - це сукупність певних чинників і обставин, які знаходяться як усередині, так і поза ним, і впливають на прийняття рішень.

Сертифікат - це документ, який підтверджує відповідність вимогам конкретного стандарту або іншого нормативного документа якості продукції, системи якості, системи управління якістю тощо.

Сертифікація - це процедура, за допомогою якої уповноважений орган документально засвідчує відповідність продукції, системи якості системи управління довіллям, персоналу, встановленим законодавством вимогам.

Сканування зовнішнього середовища - це напрямок аналітичної роботи, який швидко розвивається та використовується у системах стратегічного управління підприємствами. Призначення сканування - збір інформації, оцінка і прогноз змін у зовнішньому середовищі.

Службова ротація кадрів - це переміщення в межах певної галузі, підприємства чи організації здібних, висококваліфікованих і досвідчених спеціалістів на більш відповідальні службові або управлінські посади.

Собівартість продукції - це вартісна форма поточних витрат підприємства на підготовку виробництва, виготовлення та збут продукції.

Ставка дисконту (R) - це процентна ставка, яка характеризує норму прибутку, на який щорічно розраховує інвестор. В якості ставки дисконту може бути прийнята середня кредитна або депозитна ставка, індивідуальна

норма доходності інвестицій із врахуванням ризику, рівня інфляції, інші альтернативні норми доходності інвестицій.

Стандарт - нормативний документ, прийнятий відповідним органом, який встановлює правила, настанови та характеристики щодо діяльності або її результатів, та спрямований на досягнення оптимального ступеня впорядкованості у певній сфері.

Стандартизація - це діяльність по встановленню положень, спрямованих на досягнення оптимального ступеня впорядкованості у певній сфері та призначених для загального та неодноразового використання.

Статті витрат - це витрати, які відрізняються між собою функціональною роллю у виробничому процесі та місцем виникнення. За статтями витрат формується собівартість одиниці продукції, тобто її калькуляція.

Статут підприємства - це зібрання обов'язкових правил, які регулюють його індивідуальну діяльність, а також взаємовідносини з іншими суб'єктами господарювання.

Стратегічне планування є сукупністю процедур і рішень, за допомогою яких розробляється стратегія підприємства, спрямована на досягнення його цілей.

Стратегія - це визначення довгострокового курсу розвитку підприємства, його затвердження та розподіл ресурсів на його реалізацію.

Структура підприємства - це його внутрішня будова, яка характеризує склад, розміри його внутрішніх підрозділів, їх підпорядкованість та систему взаємозв'язків між ними.

Структура ринку - це сукупність та взаємодія окремих елементів ринку, а також співвідношення між ними.

Суспільний поділ праці - це відокремлення різних видів трудової діяльності на рівні світового господарства, економіки окремих держав, регіонів, підприємств. Він призводить до зростання продуктивності суспільної праці.

Тарифна сітка - це сукупність кваліфікаційних розрядів і відповідних їм тарифних коефіцієнтів.

Тарифна угода - це договір між представниками сторін з питань оплати праці та соціальних гарантій працівників, предметом якої є єдині для підприємств галузі тарифна сітка для робітників і шкала співвідношень мінімальних посадових окладів.

Тарифний коефіцієнт - елемент диференціації тарифних ставок тарифної сітки, який є відношенням розміру тарифної ставки кожного

наступного розряду тарифної сітки до розміру тарифної ставки першого розряду.

Технічне переоснащення підприємства - це здійснення заходів щодо впровадження нової техніки, технології на окремих дільницях, механізації і автоматизації виробництва, заміни застарілого обладнання, які здійснюються згідно плану технічного розвитку підприємства без розширення виробничих площ.

Технічний регламент - це закон України або інший нормативно-правовий акт, який визначає характеристики продукції або пов'язані з нею процеси чи способи виробництва, а також вимоги до послуг, дотримання яких є обов'язковим.

Технічні умови - нормативний документ, який встановлює технічні вимоги, яким повинні відповідати продукція, процеси або послуги.

Тип виробництва - це категорія, яка комплексно характеризує організаційно-технічний рівень виробництва та широту номенклатури продукції, обсяг, регулярність і стабільність її випуску, а також форми руху виробів по робочих місцях.

Трансформація підприємства - це процес реалізації системних організаційно-управлінських перетворень (реструктуризації та ін.) з метою досягнення основних його цілей, насамперед - підтримки конкурентоспроможності на ринку.

Тривалість одного обороту оборотних коштів підприємства - це час, протягом якого оборотні кошти здійснюють один кругообіг.

Угода - це будь-яка домовленість між підприємцями, в основі якої лежить комерційний інтерес.

Управління персоналом - це частина кадрової політики підприємства, яка є цілеспрямованою діяльністю його керівників усіх рівнів щодо забезпечення кадрами, оплати праці, дисципліни праці, її гігієни, безпеки та ін.

Управління підприємством - це діяльність, спрямована на ефективне його функціонування і досягнення поставленої мети через використання засобів і методів впливу на усі процеси всередині нього, координацію роботи структурних підрозділів та персоналу.

Управління ризиками в господарській діяльності - це процес встановлення видів і джерел ризиків, оцінки їх величини, розробки та реалізації заходів, спрямованих на передбачення, запобігання або зменшення можливих підприємницьких втрат.

Управління якістю - це дії, спрямовані на встановлення, забезпечення та підтримку необхідного рівня якості продукції в процесі її проектування, виробництва і експлуатації.

Фізичне зношування основних фондів - це втрата ними своїх споживчих властивостей, внаслідок чого вони перестають задовольняти поставленим до них вимогам.

Фінансово-економічний стан підприємства - це комплексне поняття, яке відображає взаємодію усіх елементів системи фінансових відносин підприємства, визначається сукупністю виробничо-господарських чинників і характеризується системою показників.

Холдинг - суб'єкт господарювання, який володіє контрольним пакетом акцій дочірніх підприємств, які є учасниками асоційованого підприємства (господарської організації), тобто групи суб'єктів господарювання - юридичних осіб, пов'язаних між собою відносинами економічної та організаційної залежності у формі участі у статутному капіталі. Між холдинговою компанією та її дочірніми підприємствами встановлюються відносини контролю та підпорядкування.

Цензи - це вимоги, яким повинні відповідати робітники кожної професії, спеціальності та кваліфікації; вони відображають завдання та обов'язки робітника, вимоги до знань (що робітник повинен знати), кваліфікаційні вимоги.

Цех - це територіально і адміністративно відокремлений підрозділ підприємства, в якому виконується комплекс робіт відповідно до внутрішньозаводської спеціалізації.

Ціна - це грошовий вираз вартості товару, кількість грошей, яка сплачується (одержується) за одиницю товару або послуги.

Цінний папір - це документ встановленої форми, який засвідчує майнові права суб'єкта, здійснення або передача яких можлива за умови його пред'явлення. Разом з передачею цінного паперу іншій особі переходять усі засвідчені ним права.

Ціноутворення - це процес обґрунтування, затвердження та перегляду цін і тарифів, визначення їх рівня, співвідношення та структури.

Якість продукції - це сукупність властивостей, які зумовлюють її придатність задовольняти певні потреби споживачів відповідно до її призначення.

SWOT - аналіз - це метод дослідження, який передбачає виявлення сильних та слабких сторін підприємства, можливостей та загроз, які очікують його у майбутньому, а також встановлення взаємозв'язку між ними.

7. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Використання мультимедійних лекцій; студентські презентації та виступи на наукових заходах; розв'язання ситуаційних задач; ділові та рольові ігри, що формують професійну компетентність; розповідь; бесіда; лекція; наочні методи – ілюстрація, демонстрація; навчальні дискусії; аналіз життєвих ситуацій; інші види індивідуальних та групових завдань.

8. ФОРМИ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

- екзамен;
- тести;
- контрольні роботи;
- стандартизовані тести;
- командні проєкти;
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
- презентації здобувача та виступи на наукових заходах;
- інші види індивідуальних та групових завдань.

9. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

	Вид навчальної діяльності	Бали
Атестація 1		
1	Участь у дискусіях на лекційних заняттях	3
2	Участь у роботі на практичних заняттях	6
3	Виконання домашніх завдань	6
4	Виконання контрольних робіт, тестування	5
5	Індивідуальні та групові творчі завдання (виконання гугл-презентації, презентації за заданою проблемною тематикою, дослідницькі проєкти)	10
	Всього за атестацію 1	30
Атестація 2		
6	Участь у дискусіях на лекційних заняттях	3
7	Участь у роботі на практичних заняттях	6
8	Виконання домашніх завдань	6
9	Виконання контрольних робіт, тестування	5
10	Індивідуальні та групові творчі завдання (виконання гугл-презентації, презентації за заданою проблемною тематикою, дослідницькі проєкти)	10
	Всього за атестацію 2	30
	Показники наукової, інноваційної, навчальної, виховної роботи та студентської активності	10
	Підсумкове тестування	30
	Разом	100

У кінці семестру, здобувач вищої освіти може набрати до 60% підсумкової оцінки за виконання всіх видів робіт, що виконуються протягом семестру, до 10% за показники наукової, інноваційної, навчальної, виховної роботи та студентської активності і до 30% підсумкової оцінки - на екзамені.

Шкала оцінки знань студента

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою для екзамену
90 – 100	A	відмінно
82-89	B	добре
74-81	C	
64-73	D	задовільно
60-63	E	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Якщо здобувач упродовж семестру за підсумками контрольних заходів набрав (отримав) менше половини максимальної оцінки з навчальної дисципліни (менше 35 балів), то він не допускається до заліку чи екзамену. Крім того, обов'язковим при мінімальній кількості балів за підсумками контрольних заходів є виконання індивідуальної творчої роботи (презентації).

Програма навчальної дисципліни передбачає врахування результатів неформальної та інформальної освіти при наявності підтверджуючих документів як окремі кредити вивчення навчальних дисциплін.

10. КРИТЕРІЇ ПОТОЧНОГО ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

<p>Усний виступ, письмові відповіді, виконання і захист творчої роботи, тестування</p>	<p>Критерії оцінювання</p>
<p>90-100%</p>	<p>В повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно самостійно та аргументовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу. Правильно вирішив усі тестові завдання.</p>
<p>73-89%</p>	<p>Достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, в основному розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу. Але при викладанні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки. Правильно вирішив більшість тестових завдань.</p>
<p>55-72%</p>	<p>В цілому володіє навчальним матеріалом викладає його основний зміст під час усних виступів та письмових відповідей, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, без використання необхідної літератури допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки. Правильно вирішив половину тестових завдань.</p>
<p>35-54%</p>	<p>Не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом. Фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає його під час усних виступів та письмових відповідей, недостатньо розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, допускаючи при цьому суттєві неточності, правильно вирішив меншість тестових завдань.</p>
<p>15-34%</p>	<p>Частково володіє навчальним матеріалом не в змозі викласти зміст більшості питань теми під час усних виступів та письмових відповідей, допускаючи при цьому суттєві помилки. Правильно вирішив окремі тестові завдання.</p>
<p>0-15%</p>	<p>Не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його викласти, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань. Не вирішив жодного тестового завдання.</p>

11. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

ОСНОВНА

1. Економіка підприємства : підручник під заг. ред. д.е.н., проф. Ковальської Л.Л. та проф. Кривов'язюка І.В. Київ : Видавничий дім «Кондор», 2020. 700 с.
2. Економіка підприємства. Л.Л. Лазебник, В.В. Гурочкіна, Л.В. Слюсарєва та ін. ; за заг. ред. Л.Л. Лазебник. Ірпінь : Університет ДФС України, 2021. 426 с. (Серія «Податкова та митна справа в Україні» ; т. 166). ISBN 978-966-337-621-9
3. Афанасьєв М.В. Економіка підприємства : навч. посібник. К. : Ліра К, 2013. 664 с.
4. Березін О.В., Бутенко Н.В. Економіка підприємства : навч. посіб. К. : Знання, 2011. 390 с.
5. Бойчик І.М. Економіка підприємства : навч. посібник. К. : Атака, 2010. 480 с.
6. Бондар Н.М. Економіка підприємства : навч. посібник. К. : Видавництво А.С.К., 2011. 400 с.
7. Галушка З.І., Поченчук Г.М. Економіка: теорія і практика. Підручник. Чернівці: Чернів. нац. ун-т. 2020. 232 с.
8. Гетьман О.О. Економіка підприємства: навч. посібник. 2-ге вид. Київ : Центр навчальної л-ри, 2010. 488 с.
9. Гончаров С.М. Тлумачний словник економіста : навч. посібник. К. : Центр навчальної л-ри, 2009. –268 с.
10. Горбонос Ф.В., Черєво Г.В. Економіка підприємств : підручник. К. : Центр навчальної л-ри, 2010. 463 с.
11. Гринчуцький В.І. Економіка підприємства: навч. посібник. К. : Центр навч. л-ри, 2010. 302 с.
12. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436–IV зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
13. Економіка підприємства: Підручник. За заг. ред. С.Ф. Покропивного. Вид. 2-ге, перероб. та доп. К.: КНЕУ, 2000. 528 с. (або пізніші видання).
14. Економіка підприємства: Збірник практичних задач і конкретних ситуацій: Навч. посібник. За ред. С.Ф. Покропивного. К.: КНЕУ, 2005. 328 с.
15. Економіка підприємства: навч. посіб. для ВНЗ. За ред. Т.О. Примак. 5-те вид., перероб. і доп. Затверджено МОН. К. : Центр навчальної л-ри, 2012. 219 с.

16. Економіка підприємства : навч. посібник. За ред. А.В. Шегди. К. : Знання–Пресс, 2012. 431 с.
17. Економічний аналіз діяльності суб'єктів господарювання : підручник. П.Я. Попович. 3-тє вид., перероб. і доп. Затверджено МОН. К. : ИНФРА, 2012. 630 с.
18. Організація і методика економічного аналізу : навч. посібник. Т.Д. Косова, П.М. Сухарев, Л.О. Ващенко, та ін. ; за заг. ред. проф. Т.Д. Косової. К. : Центр навч. лі-ри, 2012. 528 с.
19. Податковий Кодекс України від 02.12.2012 р. № 2775 зі змінами та доповненнями [Електроний ресурс]. Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
20. Шваб Л.І. Економіка підприємства: Навч. посібник для студ. внз. К.: Каравела. 2004. 568 с.

ДОДАТКОВА

1. Брояка А.А., Хаєцька О.П. Сучасний стан та тенденції інноваційно-інвестиційного розвитку підприємств харчової промисловості. Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки та практики. 2018. № 7. С. 53-64.
2. Гончарук І.В., Старосуд В.І., Мулик Т.О. Фінансові результати сільськогосподарських підприємств: механізм формування та аналітична оцінка (на прикладі Ялтушківської дослідноселекційної станції ІБК І ЦБ НААН України). Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2017. № 3. С. 18-34.
3. Гончарук І.В., Томашук І.В. Державне регулювання розвитку ресурсного потенціалу сільських територій: загальні аспекти. Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2018. № 4 (32). С. 19-30.
4. Дюк А.А. Формування організаційно-економічного потенціалу стратегічного розвитку підприємств за умов трансформаційних перетворень. Причорноморські економічні студії. 2018. № 26 Ч. 1 С. 139-144.
5. Коломієць Т.В. Роль інформаційних ресурсів у процесі формування інтелектуального капіталу підприємства. Ефективна економіка. 2017. № 11. Режим доступу до журналу: <http://www.economy.nauka.com.ua/>
6. Подолянчук О.А., Гудзенко Н.М. Капітальні інвестиції: нормативно-правове регулювання та облік. Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки та практики. 2021. № 2. С. 166-181.

7. Захарова Т.В., Фуштей Л.Л. Оцінка ефективності управління зобов'язаннями підприємств. Вчені записки таврійського національного університету ім. В.І. Вернадського. Серія: Економіка і управління. 2020. Том 31 (70). № 3. Частина 1. С. 155-162.

8. Podolianchuk O., Tomashuk I. Formation of financial results of activities of agricultural enterprises of Vinnitsa region [Формування фінансових результатів діяльності сільськогосподарських підприємств Вінницької області]. The scientific heritage. 2020. № 47. Р. 7. Р. 63-73.

9. Салькова І.Ю., Санцевич В.О. Економічна сутність фінансової стійкості підприємства. Науковий вісник Мукачівського державного університету. Економіка та суспільство. 2018. № 16. С. 790 – 794. Режим доступу: <http://msu.edu.ua/uk/ekonomika-ta-suspilstvo/>.

10. Tomashuk I.V., Tomashuk I.O. Enterprise development strategy: innovation and internal flexibility. [Стратегія розвитку підприємства: інновації та внутрішня гнучкість]. Colloquium-journal. 2021. № 3 (90). Vol. 4. Р. 51-66.

11. Хаєцька О.П. Стратегічні пріоритети розвитку підприємництва в Україні. Економіка та управління АПК. 2018. № 2. (140). С. 122-131.

12. Tomashuk I.V., Tomashuk Iv.O. Evaluation of efficiency of using resource potential of rural areas: methodological approach. [Оцінка ефективності використання ресурсного потенціалу сільських територій: методологічний підхід]. Global trends and prospects of socio-economic development of Ukraine. [Світові тенденції та перспективи соціально-економічного розвитку України]. Scientific monograph. Riga, Latvia: Baltija Publishing. 2022. Р. 319-348.

13. Tomashuk I.V. Functional content of reforming local authorities in the direction of increasing the efficiency of using the resource potential of rural areas. [Функціональний зміст реформування місцевих органів влади у напрямку підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу сільських територій]. Economic and legal principles of economic growth in the post-crisis period: collective monograph. / Pasichnyk Yu., Lyashenko V., Radchenko O., Sukach O. [Ed. by Doctor of Economics Sciences, Prof. Yu. Pasichnyk]. Shioda GmbH, Steyr, Austria 2021. 290 p. [Економіко-правові засади економічного зростання у посткризовий період]. Колект. монографія. Австрія. 2021. С. 134-147.

14. Томашук І.В., Хаєцька О.П. Вплив аграрного сектору економіки на сталий розвиток сільських територій. Економіка та суспільство. 2022. № 40. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-1>